

ISSN 2409-9805 (Print)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF CULTURE OF UKRAINE

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

**Науковий журнал
Виходить щоквартально**

Quarterly Scientific Journal

**№ 2
2025**

Київ – 2025

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2025. № 2. 76 с.

У фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» висвітлюють актуальні питання в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, усім, хто прагне набути ґрунтовні знання теоретичного та прикладного характеру.

Редакційна колегія

- Вікторія Добровольська** – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, *головний редактор*
- Оксана Збанацька** – доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, *заступник головного редактора*
- Оксана Бугайова** – кандидат філологічних наук, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, *відповідальний секретар*
- Валентина Бездрабко** – доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
- Тетяна Білуцзяк** – кандидат історичних наук, Національний університет «Львівська політехніка»
- Наталія Веретеннікова** – кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
- Наталія Вовк** – кандидат історичних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»
- Юрій Горбань** – кандидат культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
- Любов Дубровіна** – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
- Олексій Кобелєв** – доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Харківська державна академія культури
- Юлія Куліш** – кандидат наук із соціальних комунікацій, Київський національний університет культури і мистецтв
- Наталія Кунанець** – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національний університет «Львівська політехніка»
- Сергій Литвин** – доктор історичних наук, професор, академік ГО НАН ВО України, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна
- Володимир Маслак** – доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
- Тетяна Новальська** – доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
- Збігнєв Осінський** – доктор наук (габлітований), професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (Польща, Люблін)
- Анатолій Ржеуський** – кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
- Оксана Тур** – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського
- Людмила Чередник** – кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 6 від 22.12.2025)*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») в галузі соціальних комунікацій зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / В 13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» (Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471)

Журнал індексується в міжнародних базах даних:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE

Статті, подані до редакції журналу, *рецензують члени редакційної колегії*

Автори зберігають за собою право на авторство роботи без обмежень та передають журналу право першої публікації цієї роботи на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.

Засновник залишає за собою право на дизайн верстки, художнє оформлення та назву журналу.

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор.

Рік заснування – 2004

Ідентифікатор медіа – R30-03465

Рішення Національної ради України з питань

телебачення та радіомовлення № 781, протокол № 10 від 14.03.2024

© Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2025

© Автори

Library Science. Record Studies. Informology : scientific journal / Ministry of Culture of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management. Kyiv : NACAM, 2025. № 2. 76 c.

The academic journal “Library Science. Document Studies. Information Science” addresses topical issues in the fields of information, library, and archival research.

The publication is intended for specialists in library science, document studies, archival studies, social communications, and information activities, as well as for researchers, lecturers, postgraduate students, students, and all those seeking to acquire in-depth theoretical and applied knowledge.

Editorial Board

- Victoriya Dobrovolska** – Doctor of Science of Social Communications, Professor, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, *Editor-in-Chief*
- Oksana Zbanatska** – Doctor of Science of Social Communications, Associate Professor, Professor, Kyiv University of Culture, Ukraine, *Deputy Editor-in-Chief*
- Oksana Buhaiova** – PhD in Philological Sciences, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, *Managing Editor*
- Valentyna Bezdrabko** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
- Tetiana Bilushchak** – PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
- Nataliia Veretennikova** – PhD in Social Communication, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
- Nataliia Vovk** – PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
- Yuriy Horban** – PhD in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
- Liubov Dubrovina** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, The Director General of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine, Ukraine
- Oleksii Kobieliiev** – Doctor of Science of Social Communications, Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine
- Yuliia Kulish** – PhD in Social Communications, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
- Serhii Lytvyn** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine
- Zbigniew Osinski** – Doctor of Science (Habilitation), Professor, Maria Curie-Skłodowska University, Poland
- Nataliia Kunanets** – Doctor of Science of Social Communications, Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
- Volodymyr Maslak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
- Tetiana Novalska** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
- Antonii Rzhewskiy** – PhD in Social Communications, Assistant, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
- Oksana Tur** – Doctor of Science of Social Communications, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
- Liudmyla Cherednyk** – PhD in Philology, Associate Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Ukraine

*Recommended for publication by the Academic Council
of the National Academy of Culture and Arts Management
(minutes dated December 22, 2025, No. 6)*

The journal is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”) in the field of social communications under specialty 029 “Information, Library and Archival Studies” / B 13 “Library, Information and Archival Studies” (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 26, 2020, No. 1471).

The journal is indexed in international databases:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE.

Articles submitted to the journal’s editorial office are reviewed by members of the Editorial Board.

The authors retain the right to the authorship of the work without restrictions and transfer to the journal the right to first publish this work under the terms of the Creative Commons Attribution License International CC-BY. The founder reserves the right to design the layout, artwork and title of the journal. The author is responsible for the accuracy of the facts presented and the correctness of citations.

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Науковий журнал	Виходить щоквартально	Заснований у лютому 2004 р.	№ 2 2025
--------------------	--------------------------	--------------------------------	-------------

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

- Perederii I., Hula R.* Integration practices of archives, libraries and museums: project-based dimension in global and ukrainian context 6
- Осаула В., Крутаков А.* Бібліотеки як провідники резильєнтності української культури в умовах війни 16

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

- Добровольська В. В.* Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану 22
- Головач Н. М.* Збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів: міжнародні практики, проєкти та цифрові рішення 30

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

- Chekshturina V., Homotiuk O., Patriak O.* Features of Asynchronous Digital Communications in Educational and Professional Clusters 36
- Ткаченко Н. В.* Етичні стандарти у сфері інформаційних комунікацій: нові тенденції та практичні підходи 48
- Гайван А. О.* Штучний інтелект як інструмент оптимізації інформаційних ресурсів та потоків у бібліотеках закладів вищої освіти 55

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

- Дубова С. В., Матвієнко О. В., Парченко Н. В.* Визначення рівня зрілості кіберосвіти в Україні: методологічний підхід 61
- Драпалюк Д.* Профілізація і диверсифікація освітніх програм підготовки бібліотечних та інформаційних фахівців 69

- Кафедра артменеджменту та інформаційних технологій оголошує набір* 75

CONTENT

LIBRARY STUDIES

- Perederii I., Hula R.* Integration practices of archives, libraries and museums: project-based dimension in global and ukrainian context [Інтеграційні практики архівів, бібліотек і музеїв: проектний вимір у глобальному та українському контекстах] 6
- Osaula V., Krutakov A.* Libraries as Leaders of Ukrainian Culture Resilience in War 16

RECORD STUDIES

- Dobrovolska V.* Digital Preservation of Ukraine's Cultural Heritage under Martial Law 22
- Golovach N.* Preserving Cultural Heritage in Times of War: International Practices, Projects, and Digital Solutions 30

INFORMOLOGY. SOCIAL COMMUNICATIONS

- Chekshturina V., Homotiuk O., Patriak O.* Features of Asynchronous Digital Communications in Educational and Professional Clusters [Особливості асинхронних цифрових комунікацій в освітніх та професійних кластерах] 36
- Tkachenko N.* Ethical Standards in the Field of Information Communications: New Trends and Practical Approaches 48
- Haivan A.* Artificial Intelligence as a Tool for Optimising Information Resources and Flows in Higher Educational Libraries 55

TRAINING OF SPECIALISTS

- Dubova S., Matviienko O., Parchenko N.* Determining the Maturity Level of Cyber Education in Ukraine: Methodological Approach 61
- Drapaliuk D.* Profilisation and Diversification of Educational Programmes for Training Library and Information Specialists 69
- Department of Art Management and Information Technologies announcing a call for the enrollment*** 75

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 002.1:[94:008]:[021+069+930.25]-

044.247:004.91

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.349955

Цитування:

Perederii I., Hula R. (2025). Integration Practices of Archives, Libraries and Museums: Project-Based Dimension in Global and Ukrainian Contexts. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 6–15 [in English].

Передерій І. Г., Гула Р. В. Інтеграційні практики архівів, бібліотек і музеїв: проектний вимір у глобальному та українському контекстах. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 6–15.

Perederii Iryna,

Doctor of Historical Sciences, Full Professor,
Head of the Department of Ukrainian Studies,
Culture and Documentation at National University
‘Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic’
<https://orcid.org/0000-0001-7473-5868>
iryna.perederii@gmail.com

Hula Ruslan,

Doctor of Historical Sciences, Full Professor,
Professor of the Department of Philosophy,
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
<https://orcid.org/0000-0002-8177-1565>
rslnhula1@gmail.com

INTEGRATION PRACTICES OF ARCHIVES, LIBRARIES AND MUSEUMS: PROJECT-BASED DIMENSION IN GLOBAL AND UKRAINIAN CONTEXTS

The purpose of this study is to provide a comprehensive analysis of the specifics of project-based collaboration among libraries, archives, and museums (GLAM institutions) in both global and Ukrainian contexts. The article outlines the typology, formats, and conditions of integrative practices, as well as the factors that facilitate or hinder cooperation under conditions of digital transformation and war. Special attention is given to the role of such interactions in preserving, representing, and rethinking cultural heritage. The methodology combines general scientific methods (analysis, synthesis, comparative analysis), case studies, document and content analysis. This approach enabled the deconstruction of GLAM integration processes, tracking cooperation dynamics across countries, comparing international and Ukrainian initiatives, and identifying the influence of regulatory, political, and cultural contexts. The combination of methods ensures the comprehensiveness of the study and the validity of its generalisations. The scientific novelty lies in the systematic generalisation of both digital and non-digital forms of GLAM interaction and the first-ever critical analysis of the challenges of institutional convergence during wartime. The article conceptualises the GLAM model as an instrument of cultural resilience that sustains memory, supports identity, and expands the space of cultural diplomacy. This approach offers a new understanding of the potential of inter-institutional cooperation. The conclusions emphasise that during the full-scale war, Ukrainian GLAM institutions have shown remarkable adaptability, acting not only as custodians of documentary and cultural heritage, but also as agents of resistance and spaces for working with collective trauma. Despite fragmented digital infrastructure, lack of coherent public policy, and limited resources, the sector generates successful integrative initiatives. The article highlights the strategic role of GLAM collaboration in modernising the cultural sphere, shaping memory policy, and strengthening Ukraine’s international presence. Further development of the model requires policy coordination, human capacity building, and the creation of national interoperable digital platforms.

Keywords: *GLAM, cultural heritage, Strategic communications, libraries, archives, museums, convergence, information policy.*

Передерій Ірина Григоріївна,
докторка історичних наук, професорка,
завідувачка кафедри українознавства, культури та документознавства
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Гула Руслан Володимирович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри філософії Харківського національного університету
Повітряних Сил України імені Івана Кожедуба

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАКТИКИ АРХІВІВ, БІБЛІОТЕК І МУЗЕЇВ: ПРОЄКТНИЙ ВИМІР У ГЛОБАЛЬНОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТАХ

*Метою дослідження є комплексний аналіз специфіки проєктної взаємодії бібліотек, архівів і музеїв (GLAM-інституцій) у глобальному й українському контекстах. У статті окреслено типологію, формати та умови інтеграційних практик, а також чинники, що сприяють або перешкоджають співпраці в умовах цифрової трансформації та війни. Особливу увагу приділено ролі таких взаємодій у збереженні, репрезентації та осмисленні культурної спадщини. **Методологія статті** ґрунтується на загальнонаукових методах (аналіз, синтез, порівняльний аналіз), а також методах кейс-стаді, документальному й контент-аналізі. Це дозволило деконструювати процеси GLAM-інтеграції, простежити динаміку співпраці в різних країнах, порівняти міжнародні й українські ініціативи та виявити вплив нормативного, політичного й культурного контекстів. Поєднання методів забезпечило комплексність дослідження та обґрунтованість узагальнень. **Наукова новизна** полягає в системному узагальненні цифрових і недигітальних форм взаємодії GLAM-сектору та вперше здійсненому критичному аналізі викликів інституційної конвергенції в умовах війни. GLAM-модель концептуалізовано як інструмент культурної стійкості, що підтримує пам'ять, ідентичність і культурну дипломатію. Запропонований підхід дозволяє по-новому осмислити потенціал міжінституційної кооперації. **Висновки.** В умовах війни українські GLAM-інституції демонструють адаптивність, виступаючи не лише зберігачами спадщини, а й агентами протидії та просторами роботи з травмою. Попри фрагментарну цифрову інфраструктуру, нестачу політик і ресурсів, сектор продукує успішні ініціативи. Акцентовано на стратегічній ролі GLAM-співпраці в модернізації культурної сфери, політиці пам'яті та міжнародній присутності України. Подальший розвиток потребує координації політик, кадрового зміцнення та створення національних цифрових платформ.*

Ключові слова: GLAM, культурна спадщина, Стратегічні комунікації, бібліотеки, архіви, музеї, конвергенція, інформаційна політика.

Relevance of the Study. In the 21st century, libraries, archives, and museums are experiencing dynamic transformations driven by digitalisation, evolving communication models, and increasing societal expectations. Traditionally distinct memory institutions are now seeking shared formats of activity and adapting to new challenges through project-based interaction within the GLAM (galleries, libraries, archives, museums) framework, encompassing both digital and analogue collaboration to create a synergistic cultural space.

Amid global digitalisation, hybrid warfare, demographic shifts, and the struggle for cultural identity, the integrated preservation and representation of cultural heritage becomes ever more crucial. For Ukraine, this imperative intensifies in wartime, where cross-sectoral cooperation in GLAM not only ensures technological innovation but also strengthens national memory, documents contemporary events, and enhances social resilience.

While numerous international GLAM initiatives showcase effective integration, the Ukrainian experience remains fragmented and under-reflected. Challenges such as limited resources, lack of joint digital asset governance, technical gaps, staff shortages, and poor system interoperability persist. Nonetheless, recent successful initiatives in both digital and physical formats reveal the promising potential of collaborative project-based practices.

Analysis of Recent Publications. The integration of libraries, archives, and museums in the digital era has been examined in numerous studies that conceptualise a new paradigm for memory institutions (LAM/GLAM). M. Shahed [25] and L. Given & L. McTavish [20] provide historical analyses of GLAM 'reconvergence' as a return to integrated cultural institutions in the digital context. W. Davis and K. Howard [16] emphasise the impact of digital cultural policies on institutional convergence and highlight policy challenges within the GLAM sector.

A significant theoretical contribution to understanding digital cultural heritage and project-based collaboration was made by A. Vårheim et al. [29], who applied a historical institutionalist approach to LAM convergence.

In the Ukrainian scholarly space, O. Bruy [2] explores the idea of a National Electronic Library as a unifying platform for libraries, archives, and museums, stressing the importance of LAM convergence for managing digital heritage. G. Aseyev [1] discusses integration practices that combine traditional and digital methods of preservation and enable collaboration within educational, academic, and cultural initiatives. O. Zbanatska [7] analyses the shared and distinct functions of libraries, archives, and museums, underlining their complementary roles despite institutional differences.

The authors of this article have also addressed integration processes in prior works, particularly in the context of digital transformation and convergence trends both globally and in Ukraine [12; 13].

Thus, recent scholarship reflects increasing interest in GLAM integration in both physical and digital spaces, though project-based practices as specific mechanisms of interaction remain underexplored — emphasising the relevance of this study.

Research Aim. This article aims to examine the specific features of project-based interaction among libraries, archives, and museums in global and Ukrainian contexts, focusing on integration forms, typologies, and the factors that enable or hinder implementation. The analysis covers both digital initiatives — such as digitisation, shared platforms, and open access — and non-digital practices, including joint exhibitions, educational programmes, catalogues, and thematic campaigns. The study draws on international experience, Ukrainian case studies, and the authors' original research on LAM integration.

Main Body of the Article. The integration of libraries, archives, and museums (LAM) has deep historical roots. A classic example is the Alexandrian Mouseion with its Great Library, which combined functions of collection, preservation, and interpretation of knowledge. Similar models existed in medieval monastic and university centres, where libraries, archives, and museums often coexisted as unified spaces of knowledge. In the 19th – 20th centuries, however, these institutions were formalised as separate entities with distinct missions, legal frameworks, and professional traditions — a result of scientific differentiation, bureaucratisation, and educational modernisation. Nonetheless, reintegration efforts emerged in the mid-20th century, especially in educational and exhibition contexts. The 2000s saw the conceptualisation of LAM and later GLAM (adding art galleries), reflecting renewed interest in cross-institutional

collaboration. Researchers and practitioners began to explore convergence, reconvergence, and interoperability as frameworks for such interaction.

Convergence in the GLAM context implies aligning functions, technologies, and practices toward a shared cultural space, enabling joint projects, integrated knowledge management, and user-focused services. According to Zorich et al. [32, 11–12], full convergence entails institutional boundaries dissolving into a unified system with shared infrastructure and programmes.

Reconvergence refers to the return to a historically inherent unity of memory institutions, now enabled by digital tools and interdisciplinary models [20, 7–14]. Interoperability is a key condition for digital integration, involving technical standards, metadata alignment, legal frameworks, and shared values [21, 484–485]. It ensures effective data exchange and collaboration across institutional systems.

Digitisation has reshaped both the operations of GLAM institutions and user expectations. From local actors, they are evolving into participants in global digital ecosystems, requiring open licenses, shared platforms, and international collections. Their role is shifting from custodians to digital mediators, offering new interpretative frameworks. Today, digital hubs, cross-sectoral clusters, and labs are emerging, enabling operational — not just formal — integration. Tools from digital humanities, AI, cloud computing, and XR technologies enhance not only representation of heritage but also user engagement as co-creators of digital narratives.

Typology of GLAM Interaction Formats: Analogue, Digital, and Hybrid

Contemporary collaboration among libraries, archives, and museums occurs in three main formats: analogue, digital, and hybrid. Each enables distinct ways of preserving and representing cultural heritage, particularly in project-based activities.

Analog format includes traditional exhibitions, printed publications, and educational events without digital technology.

Digital format involves electronic collections, virtual exhibitions, open-access platforms, and digital archives.

Hybrid format combines both elements — e.g., multimedia exhibitions, digital catalogues of physical collections, or online extensions of offline events.

Regardless of format, GLAM projects — especially in wartime — act as strategic tools of communication. They support historically accurate narratives, resist disinformation, and contribute to information security. Even traditional formats gain relevance within the humanitarian information policies of the state.

International Digital Platforms and GLAM

Integration Models

Over the past decade, digital collaboration has intensified. A prominent example is AthenaPlus (Europeana) – a meta-GLAM platform aggregating metadata from over 3,000 institutions across Europe. It ensures interoperability, access to vast cultural collections, and tools for thematic exhibitions and educational resources [12, 333].

Another key innovation is the GLAM Labs model, initiated by British Library Labs in 2013. It evolved into a global network of 60 labs across 30 countries, enabling experimentation with APIs, data visualisation, and user-centred tools based on digitised collections [22]. The Open GLAM initiative, supported by Creative Commons, promotes open access to digitised heritage, transparent licensing, and ethical dissemination policies [19]. GLAM-Wiki, developed in partnership with the Wikimedia community, integrates trusted cultural data into platforms such as Wikipedia, Wikimedia Commons, and Wikidata – expanding access to verified knowledge [30]. Digital cooperation also aligns with FAIR principles (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable), facilitating collaborative metadata use and large-scale platforms for education, science, and culture.

Among national initiatives, the Digital Public Library of America (DPLA) is notable. Launched in 2010 and opened publicly in 2013, DPLA integrates resources from libraries, archives, and museums into an open network of millions of digitised objects from across the U.S. [17] A similar platform, New Jersey Digital Highway (NJDH), coordinated by Rutgers University, provides access to over 10,000 digitised items and ensures interoperability, metadata standardisation, and educational use across institutions [23]. In New Zealand, DigitalNZ unites over 200 organisations and gives access to more than 30 million digital items. The platform promotes openness, cross-sectoral collaboration, and innovative reinterpretation of cultural heritage [18].

Although Ukraine currently lacks a unified national digital GLAM platform, recent initiatives demonstrate growing momentum toward digital convergence in this sector.

Ukrainian GLAM Initiatives in the Digital Environment

Among the earliest Ukrainian projects in digital cultural heritage are the ‘Ukrainika’ repository and the scholarly periodicals archive at the Vernadsky National Library. Also notable is the Electronic Archive of the Ukrainian Liberation Movement, developed by the Centre for Research on the Liberation Movement in partnership with Ivan Franko National University and the Lontsky Street Museum [5]. While these initiatives document collective memory, they remain isolated and are not integrated into a unified GLAM

infrastructure.

A landmark initiative is SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), launched in response to Russia’s full-scale invasion. Volunteers from over 30 countries archived hundreds of terabytes of data from Ukrainian GLAM institutions, safeguarding materials under threat [27].

Further digital documentation efforts emerged to preserve the war’s ‘digital traces’ – photos, videos, texts, and testimonies. These initiatives, some led by civil society and memory institutions, were consolidated around the ‘The Most Documented War’ symposium (2023), supported by the Ukrainian Library Association [10]. Yet, given the dispersed storage of data across local servers and cloud platforms, the need for a national archival repository remains critical.

The Ukraine War Archive, led by Docudays and Infoscope, collects audio-visual records from journalists and civic actors [28]. However, traditional GLAM institutions – particularly libraries and archives – have had minimal involvement in content collection or processing, highlighting the need to align institutional and civic memory practices.

A vivid example of GLAM-sector integration is the ‘Place of Resistance’ project, implemented by the Central State Scientific and Technical Archive of Ukraine with support from the Ukrainian Cultural Foundation. It united archivists, museum workers, and librarians (including the V. H. Korolenko State Scientific Library in Kharkiv) to reinterpret Azovstal’s industrial legacy through exhibitions, publications, and a digital platform [6].

Another promising initiative is ‘Open GLAM in Ukraine’ (2024–2025), coordinated by Wikimedia Ukraine in collaboration with Wikimedia Sweden and the Swedish National Archives. Supported by the Swedish Institute, the project promotes open access to Ukrainian cultural heritage on Wikimedia platforms. It facilitates digitisation, combats disinformation, and reinforces Ukraine’s historical and cultural narratives globally [31].

Sectoral Projects and Policy Initiatives in Ukrainian GLAM Integration

Several notable projects have been implemented within individual GLAM sectors:

- the Inter-Archive Search Portal, which offers unified access to archival descriptions and digitised documents from central and some regional state archives;
- the Unified Museum Portal, which consolidates data on museum collections, exhibitions, and digital initiatives across Ukraine.

A key but still unrealised initiative is the National Electronic Library of Ukraine (NELU), reprioritised in 2023. Envisioned as an open repository of electronic documents, NELU could eventually

incorporate digital assets from libraries, archives, and museums alike. At a roundtable hosted by the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine, representatives from major institutions (including the Yaroslav the Wise National Library of Ukraine) stressed the need for inter-agency coordination and a conceptually unified framework. The consensus identified documentary heritage as the core of the system and emphasised the necessity of shared regulatory, technical, and terminological standards [11].

A key policy milestone was the signing in Brussels of a Memorandum between the Ministry of Culture of Ukraine (MCSC) and the International Alliance for the Protection of Heritage in Conflict Areas (ALIPH) establishing the Ukrainian Cultural Heritage Fund to coordinate international support for heritage preservation and digital transformation, reflecting the institutionalisation of Ukraine's wartime cultural strategy [9]. Despite persistent fragmentation and the lack of a centralised integration policy, Ukraine's GLAM sector demonstrates flexibility, initiative, and innovation. These efforts offer a foundation for building a sustainable, interoperable, and nationally representative platform for digital cultural heritage.

Analog and Hybrid Formats of GLAM Cooperation

Amid digital transformation, analogue and hybrid GLAM projects remain vital. In this study, analogue practices refer to initiatives with no or minimal use of digital tools – such as exhibitions, printed materials, or educational events. Digital formats rely on online resources and interactive platforms, while hybrid projects merge physical media with digital representation and user interaction. In all cases, cross-institutional collaboration is key, enabling shared expertise, multiperspective narratives, and interdisciplinary heritage promotion.

Historically, GLAM cooperation began before the digital era. In the late 20th century, efforts emerged to coordinate collections and educational functions. A notable example is the Smithsonian Affiliations programme (1996), which fosters long-term partnerships with regional museums, libraries, and archives across the U.S. through exhibitions, educational products, and joint academic initiatives [26]. Earlier, since 1991, Smithsonian Libraries and Archives had implemented analogue exhibition projects, such as thematic displays of rare collections at the National Museum of American History – integrating content without digital infrastructure.

Another prominent case is Pacific Standard Time, launched by the Getty Research Institute in 2011. It united over 70 cultural institutions in Southern California through interdisciplinary exhibitions and research projects rooted in physical collections

and educational programming [15].

These examples affirm that non-digital and hybrid formats can be powerful tools for advancing cultural heritage, engaging audiences, and fostering institutional synergy beyond technological frameworks.

Ukrainian GLAM Practices under Wartime Conditions

Despite limited funding and the lack of long-term support mechanisms, Ukraine has seen effective inter-institutional cooperation in the heritage sector – especially significant amid Russia's full-scale war, which targets not only territory but Ukrainian cultural and national identity.

In spring 2025, the exhibition 'Hryvnia. More Than Money' was organised by the Ukrainian House and National Bank of Ukraine in cooperation with the State Archival Service, central archives, the Money Museum, the Lviv National Art Gallery, the Vernadsky Library, and civic partners. The event combined archival documents, numismatics, artworks, and multimedia [3] – showing that national-level collaboration is achievable even without a unified digital platform.

The 2024 international exhibition 'Crossroads: Sweden – Ukraine (1000 Years)' at the Swedish Army Museum brought together over 30 institutions, including the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, exploring shared history, culture, and the modern struggle for freedom [8].

At the local level, many institutions develop thematic exhibitions and educational programmes. In 2022, the National Historical and Cultural Reserve 'The Field of the Battle of Poltava', together with the Ukrainian Institute of National Remembrance and Swedish partners, launched 'Mazepists – Champions of Ukraine's Independence'. The exhibition focused on Mazepa's associates involved in the 1710 Constitution of Pylyp Orlyk, combining archival, museum, and library materials [4, 177–178].

These projects highlight the value of physical GLAM cooperation, offering:

- deeper, multiperspective narratives through combined sources;
- expanded outreach and interpretive richness;
- enhanced cross-sectoral professional engagement.

Yet challenges persist – namely, weak coordination, limited funding, and legal barriers to sharing collections. Still, these initiatives significantly contribute to preserving cultural memory and strengthening societal cohesion.

Since 2022, GLAM institutions have shown exceptional adaptability. They increasingly act not just as repositories, but as agents of cultural resistance, curators of collective memory, and platforms for engaging with trauma and national identity. Projects documenting the war – both analogue and digital – are especially vital today (Table 1).

Challenges	Success Factors	Outcomes
SECURITY THREATS <ul style="list-style-type: none"> • Direct threat of destruction or damage to cultural heritage objects from hostilities • Inaccessibility of physical collections in war zones and occupied areas 	HUMAN CAPITAL <ul style="list-style-type: none"> • Initiative and professionalism of GLAM workers • Adaptability of institutions to new conditions (format changes, digital transformations) 	CULTURAL RESILIENCE <ul style="list-style-type: none"> • GLAM institutions serve as agents of resistance, identity preservation, and cultural diplomacy • Support of society's humanitarian unity through work with history, trauma, memory
INSTITUTIONAL BARRIERS <ul style="list-style-type: none"> • Lack of sustainable project funding • Low level of Inter-institutional coordination (archives, libraries, museums acting fragmentarily) 	INTERNATIONAL SUPPORT <ul style="list-style-type: none"> • Donor programs, grants, technical assistance from the EU, UNESCO, ALIPH, and other partners • Network projects (like SUCHO) promoting protection and representation of Ukrainian heritage 	INFORMATIONAL EFFECT <ul style="list-style-type: none"> • Creation of multimedia, multi-layered digital projects based on shared collections • Deepened interpretations, new forms of heritage presentation (exhibitions, platforms, archives)
CAPACITY AND INFRASTRUCTURAL LIMITATIONS <ul style="list-style-type: none"> • Lack of qualified GLAM- and LIS-sector professionals, especially in digital fields • Absence of modern digital infrastructure in many institutions 	CIVIC ENGAGEMENT <p>Involvement of volunteer, and grassroots initiatives in GLAM projects</p> <p>Expansion of partnerships between state institutions, NGOs, and the media</p>	GLOBAL REPRESENTATION <ul style="list-style-type: none"> • Promotion of Ukrainian culture abroad • Affirmation of an anti-imperial vision of history as an element of information security

Table 1. Key Challenges, Success Factors, and Positive Outcomes of GLAM Projects in Ukraine during Wartime

The key challenges, success factors, and outcomes of project-based GLAM integration in Ukraine under wartime conditions are summarised in Table 1.

Barriers to GLAM Integration and Policy Gaps

Despite their societal importance, GLAM institutions in Ukraine face multiple challenges. Key issues include:

- staff shortages, particularly of digital specialists with expertise in GLAM and LIS;
- chronic underfunding, which hampers strategic and long-term project planning;
- the lack of stable digital infrastructure and harmonised metadata standards;
- weak inter-agency coordination, which slows resource integration and scalability.

At the state level, cultural digitalisation efforts remain fragmented and are not embedded in a unified GLAM development strategy. Although the UNESCO Action Plan for Culture in Ukraine (2024) [14] – developed with the Ministry of Culture – names digital transformation as a priority (infrastructure, registries, documentation), it lacks targeted policy tools, regulatory frameworks, or financial support specifically for integrated GLAM practices.

Nevertheless, the GLAM model of synergy retains strong potential to enhance Ukraine’s cultural resilience, openness, and humanitarian security – as confirmed by leading global practices and reflected in Figure 1.

Figure 1. Ukrainian GLAM model in wartime: conceptual diagram

Scientific Novelty of the Study. This article provides a systematic generalisation of digital and non-digital forms of project-based interaction among GLAM institutions, with a particular focus on the Ukrainian context under wartime conditions. For the first time in Ukrainian scholarship, it offers a critical analysis of institutional convergence challenges during armed conflict, supported by original case studies. The GLAM model is conceptualised as a tool of cultural resilience and public communication, emphasising its role in sustaining memory, supporting identity, and expanding cultural diplomacy. The findings contribute to the development of a strategic vision for

GLAM cooperation in times of crisis and transformation.

Conclusions. This study identifies key trends and conditions for project-based cooperation among libraries, archives, and museums in global and Ukrainian contexts. Internationally, GLAM collaboration is dominated by digital formats – open-access platforms, metadata aggregators, and interdisciplinary initiatives – enabled by sustainable infrastructure, harmonised standards, and institutional support, and implemented through both horizontal networks and unified digital ecosystems.

In Ukraine, despite limited resources and fragmented policies, diverse digital and analogue GLAM initiatives have emerged, often catalysed by war and supported by civil society and international partners. These practices strengthen cultural resilience, memory preservation, and identity defence.

The main challenges to GLAM integration in Ukraine include insufficient inter-institutional coordination, lack of digital expertise and technical capacity, unstable funding, and the absence of a coherent state policy. At the same time, favourable factors comprise active professional communities, successful synergy cases, international donor support, and growing engagement in digital humanities and civic-science projects.

Overall, GLAM convergence under crisis conditions functions not only as a driver of cultural modernisation but also as a strategic instrument of humanitarian security, national memory policy, and cultural diplomacy. Further research should focus on modelling inter-institutional synergy, user experience in hybrid GLAM environments, and the development of national digital platforms integrated into public policy and educational practice.

References

1. Aseyev, G. (2022). Integration of library funds, archives and museums in order to preserve and use them. *Visnyk Knyzhkovoï Palaty*, 4, 12–17 [in Ukrainian].
2. Bruy, O. (2021). National Electronic Library: How It Works and Why Ukraine. Chytomo. Portal pro kulturu chytannia i mystetstvo knyhovydannia. Retrieved from: <https://chytomo.com/natsionalna-elektronna-biblioteka-ia-k-tse-pratsiuie-i-navishcho-ukraini/> [in Ukrainian].
3. The grandiose exhibition-expedition ‘Hryvnia. More than money’ continues to be exhibited at the Ukrainian House. Central State Archive of the Higher Authorities and Administration of Ukraine. Retrieved from: <https://tsdavo.gov.ua/ostanni-novyny/v-ukrayinskomu-domi-prodovzhuye-eksponuvannya-grandiozna-zasvoyimy-masshtabamy-ta-znachushhistyu-vystavka-ekspedycziya-gryvnnya-bilshe-nizh-groshi/> [in Ukrainian].
4. Hula, R., Dzyoban, O., Perederii, I. & Chobit, I. (2023). Information confrontation: The role and practice of libraries, archives and museums (based on the experience of the Russian-Ukrainian war): Monograph. Kyiv: Lira-K Publishing House [in Ukrainian].
5. Electronic archive of the Ukrainian liberation movement (n.d.). Center for Urban History. Retrieved from: <https://www.lvivcenter.org/en/conferences/the-most-documented-war-2/> [in Ukrainian].
6. We can’t forget this: Ukrainians will be reminded of Azovstal. (2025, July 18). Ukrainian Crisis Media Center. Retrieved from: <https://uacrisis.org/uk/zabuty-tse-ne-mozhna-ukrayintsyam-nagadayut-pro-azovstal> [in Ukrainian].
7. Zbanatska, O. (2018). Libraries, archives, museums: Some aspects of general and various. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 68–74 [in Ukrainian].
8. The international exhibition ‘Crossroads: Sweden – Ukraine (1000 years)’ opened in Stockholm (2024). Ukrainian view. Retrieved from: <https://ukrpohliad.org/culture/mizhnarodna-vystavka-perehrestya-shvecziya-ukrayina-1000-rokiv-vidkrylasya-u-m-stokgolm.html> [in Ukrainian].
9. MCSC and ALIPH signed a memorandum initiating the creation of the Ukrainian Cultural Heritage Fund. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. Retrieved from: <https://mcsc.gov.ua/news/mksk-ta-aliph-pidpysaly-memorandum-yakyj-zapochatkovuye-stvorennya-ukrayinskogo-fondu-kulturnoyi-spadshhyny/> [in Ukrainian].
10. The Most Documented War. Symposium on Documentation and Archiving Initiatives. Symposium on Documentation and Archiving Initiatives (2023). Tsentr miskoi istorii. Retrieved from: <https://www.lvivcenter.org/en/conferences/the-most-documented-war-2/> [in Ukrainian].
11. The National Electronic Library of Ukraine – to be! (2025, July 31). Coffee with Mudry. Telegram channel of the Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine]. Retrieved from: <https://web.telegram.org/a/#-1001676920726> [in Ukrainian].
12. Perederii, I. & Hula, R. (2025). Collaboration of libraries, archives, museums in project activities: Global and Ukrainian contexts. Abstracts of the 77th scientific conference of professors, teachers, researchers, postgraduates and students of the National University ‘Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic’, 2, 332–335. Retrieved from: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/19101> [in Ukrainian].
13. Perederii, I. (2024). Modern digital environment as the basis for the convergence of libraries,

archives and museums in the 21st century. Information and society: Collection of materials of the 9th International Scientific and Practical Conference (Vinnytsia, June 7, 2024), 63–66. Vinnytsia: DonNU named after Vasyl Stus. Retrieved from: https://jias.donnu.edu.ua/article/view/16311?utm_source [in Ukrainian].

14. Action plan for culture in Ukraine (2024). UNESCO. Retrieved from: <https://articles.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/09/UNESCO%20Action%20Plan%20Culture%20for%20Ukraine%20Recovey%202024.pdf> [in English].

15. Bauch, R. & Snow, W. (2011). A decade in the making, Pacific Standard Time officially opens to the public: Unprecedented initiative focuses attention of the art world on Southern California [Press release]. Pacific Standard Time. Retrieved from: https://archive.pacificstandardtime.org/past/artinla/presscenter/11_pacific_standard_time_opening_press_release.pdf [in English].

16. Davis, W. & Howard, K. (2013). Cultural policy and Australia's national cultural heritage: Issues and challenges in the GLAM landscape. Australian Library Journal, 62(1), 15–26. DOI: 10.1080/00049670.2013.774684 [in English].

17. Digital Public Library of America. (n.d.). Official website of the Digital Public Library of America. Retrieved from: <https://pro.dp.la/about-dpla-pro/history> [in English].

18. DigitalNZ. (n.d.). Official website of the national digital aggregation project. Retrieved from: <https://digitalnz.org/about> [in English].

19. Dobрева, M. (2020). Innovation through GLAM Labs. Europeana Pro. Retrieved from: https://pro.europeana.eu/post/innovation-through-glam-labs?utm_source [in English].

20. Given, L. & McTavish, L. (2010). What's old is new again: The reconvergence of libraries, archives, and museums in the digital age. The Library Quarterly, 80(1), 7–32. University of Chicago Press. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/648461> [in English].

21. Lim, S. G., & Liew, C. L. (2011). Metadata quality and interoperability of GLAM digital images. Aslib Proceedings, 63(5), 484–498. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/235272729_Metadata_quality_and_interoperability_of_GLAM_digital_images [in English].

22. Neudecker, C. (2018). Building library labs – what do they do and who are they for? Europeana Pro. Retrieved from: https://pro.europeana.eu/post/building-library-labs-what-do-they-do-and-who-are-they-for?utm_source [in English].

23. New Jersey Digital Highway. (n.d.). Retrieved from: <https://njdigitalhighway.org/> [in English].

24. Open GLAM in Ukraine: Opening up and bringing Ukraine's cultural heritage to the Wikimedia platforms: Grant program (2024–2025). Swedish Institute. Retrieved from: <https://si.se/en/projects-granted-funding/open-glam-in-ukraine-opening-up-and-bringing-ukraines-cultural-heritage-to-the-wikimedia-platforms/> [in English].

25. Shahed, M. (2014). History and reconvergence of (GLAM): A systematic literature review. Brisbane: Queensland University of Technology. [in English].

26. Smithsonian Affiliations. (n.d.). Official website of Smithsonian Affiliations. Retrieved from: <https://affiliations.si.edu/> [in English].

27. SUCHO. (n.d.). Official website of Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). Retrieved from: <https://www.sucho.org> [in English].

28. Ukraine War Archive. (n.d.). Official website of the Ukraine War Archive project. Retrieved from: <https://ukrainewararchive.org/> [in English].

29. Vårheim, A., Skare, R. & Lenstra, N. (2019). Institutional convergence in the libraries, archives and museums sector: A contribution towards a conceptual framework. In Proceedings of CoLIS, the Tenth International Conference on Conceptions of Library and Information Science (Ljubljana, Slovenia, June 16–19, 2019). Information Research, 24(4), paper colis1918. Retrieved from: <http://InformationR.net/ir/24-4/colis/colis1918.html> [in English].

30. Wikimedia Foundation. (n.d.). GLAM Wiki. In Outreach Wiki. Retrieved from: <https://outreach.wikimedia.org/wiki/GLAM> [in English].

31. Wikimedia Foundation. (2025, May 6). Ukrainian GLAM institutions and Wikimedia: Highlights from a working meeting in Stockholm. In Diff: A Wikimedia community blog. Retrieved from: <https://diff.wikimedia.org/2025/05/06/ukrainian-glam-institutions-and-wikimedia-highlights-from-a-working-meeting-in-stockholm-2025/> [in English].

32. Zorich, D., Waibel, G. & Erway, R. (2008). Beyond the silos of the LAMs: Collaboration among libraries, archives and museums. Dublin, OH: OCLC Research. Retrieved from: <https://www.oclc.org/content/dam/research/publications/library/2008/2008-05.pdf> [in English].

1. Асеев Г. Інтеграція фондів бібліотек, архівів і музеїв з метою їх збереження та використання. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 4. С. 12–17. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4\(309\).12-17](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4(309).12-17).
2. Бруй О. Національна електронна бібліотека: як це працює і навіщо Україні. *Читомо. Портал про культуру читання і мистецтво книговидавництва*. URL: <https://chytomo.com/natsionalna-el-ektronna-biblioteka-iaak-tse-pratsiuie-i-navishcho-ukraini/> (дата звернення: 25.09.2025).
3. В Українському Домі продовжує експонування грандіозна за своїми масштабами та значущістю виставка-експедиція «Гривня. Більше ніж гроші». *ЦДАВО України*. 29.03.2025. URL: <https://tsdavo.gov.ua/ostanni-novyny/v-ukrayinskomu-domi-prodovzhuye-eksponuvannya-grandiozna-za-svoyimy-masshtabamy-ta-znachushhystyu-vystavka-ekspedycziya-gryvnya-bilshe-nizh-groshi/> (дата звернення: 25.08.2025).
4. Гула Р. В., Дзьобань О. П., Передерій І. Г., Чобіт І. Р. Інформаційне протиборство: роль та практика діяльності бібліотек, архівів та музеїв (за досвідом російсько-української війни) : монографія. Київ : Ліра-К, 2023. 260 с.
5. Електронний архів Українського визвольного руху. URL: <https://avr.org.ua/> (дата звернення: 30.09.2025).
6. Забути це не можна: українцям нагадають про «Азовсталь». *Український кризовий медіа-центр*. 18.07.2025. URL: <https://uacrisis.org/uk/zabuty-tse-ne-mozhna-ukrayintsyam-nagadayut-pro-azovstal> (дата звернення: 30.09.2025).
7. Збанацька О. М. Бібліотеки, архіви, музеї: деякі аспекти спільності та відмінності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. №3. С. 68–75. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/bibliotek_dok_inform/BDI_3_2018.pdf (дата звернення: 15.08.2025).
8. Міжнародна виставка «Перехрестя: Швеція – Україна (1000 років)» відкрилася у м. Стокгольм. 22.02.2024. *Український погляд*. URL: <https://ukrpohliad.org/culture/mizhnarodna-vystavka-perehrestya-shvecziya-ukrayina-1000-rokiv-vidkrylasya-u-m-stokgolm.html> (дата звернення: 30.08.2025).
9. МКСК та ALIPH підписали Меморандум, який започатковує створення Українського фонду культурної спадщини. *Міністерство культури і стратегічних комунікацій України*. 04.09.2025. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/mksk-ta-aliph-pidpysaly-memorandum-yakuj-zarochatkovuyue-stvorennya-ukrayinskogo-fondu-kulturnoyi-spadshhynu/> (дата звернення: 05.09.2025).
10. Найбільш задокументована війна. Симпозіум ініціатив з документування та архівування. *Центр міської історії*. URL: <https://www.lvivcenter.org/en/conferences/the-most-documented-war-2/> (дата звернення: 16.09.2025).
11. Національний електронний бібліотеці України – бути! *Кава з Мудрим* : телеграм-канал Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://web.telegram.org/a/#-1001676920726> (дата звернення: 31.07.2025).
12. Передерій І. Г., Гула Р. В. Колаборація бібліотек, архівів, музеїв у проєктній діяльності: глобальний та український контексти. *Тези 77-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. Т. 2 (Полтава, 16 травня – 22 травня 2025 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. С. 332–335. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/19101> (дата звернення: 30.08.2025).
13. Передерій І. Г. Сучасне цифрове середовище як основа конвергенції бібліотек, архівів і музеїв у XXI ст. *Інформація та соціум* : тези IX Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, 07 червня 2024 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 63–68. URL: https://jias.donnu.edu.ua/article/view/16311?utm_source (дата звернення: 25.09.2025).
14. Action plan for culture in Ukraine. 2024. *UNESCO*: URL: <https://articles.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/09/UNESCO%20Action%20Plan%20Culture%20for%20Ukraine%20Recovery%202024.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).
15. Bauch R., Snow W. A decade in the making, Pacific Standard Time officially opens to the public: Unprecedented initiative focuses attention of the art world on Southern California [Press release]. *Pacific Standard Time*. URL: https://archive.pacificstandardtime.org/past/artinla/presscenter/11_pacific_standard_time_opening_press_release.pdf (дата звернення: 8.08.2025).
16. Davis W., Howard K. Cultural policy and Australia's national cultural heritage: Issues and challenges in the GLAM landscape. *Australian Library Journal*. 2013. № 62(1). P. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.1080/00049670.2013.774684>.
17. Digital Public Library of America. *Official website of the Digital Public Library of America*. (n.d.). URL: <https://pro.dp.la/about-dpla-pro/history> (дата звернення: 23.09.2025).
18. DigitalNZ. *Official website of the national digital aggregation project*. (n.d.). URL: <https://pro.dp.la/about-dpla-pro/history> (дата звернення: 25.09.2025).

19. Dobreva M. Innovation through GLAM Labs. Febr. 14, 2020. *Europeana Pro*. URL: https://pro.europeana.eu/post/innovation-through-glam-labs?utm_source (дата звернення: 23.07.2025).
20. Given L., McTavish L. What's old is new again: The reconvergence of libraries, archives, and museums in the digital age. *The Library Quarterly*. 2010. № 80(1). P. 7–32. URL: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/648461> (дата звернення: 24.09.2025).
21. Lim S. G., Liew C. L. Metadata quality and interoperability of GLAM digital images. *Aslib Proceedings*. 2011. № 63(5). P. 484–498.
22. Neudecker C. Building library labs – what do they do and who are they for? *Europeana Pro*. Oct. 10, 2018. URL: https://pro.europeana.eu/post/building-library-labs-what-do-they-do-and-who-are-they-for?utm_source (дата звернення: 30.08.2025).
23. New Jersey Digital Highway. (n.d.). URL: <https://njdigitalhighway.org/> (дата звернення: 10.08.2025).
24. Open GLAM in Ukraine: Opening up and bringing Ukraine's cultural heritage to the Wikimedia platforms: Grant program (2024–2025). *Swedish Institute*. URL: <https://si.se/en/projects-granted-funding/open-glam-in-ukraine-opening-up-and-bringing-ukraines-cultural-heritage-to-the-wikimedia-platforms/> (дата звернення: 25.09.2025).
25. Shahed M. History and reconvergence of (GLAM): A systematic literature review. Brisbane: Queensland University of Technology, 2014. 34 p.
26. Smithsonian Affiliations. n.d. *Official website of Smithsonian Affiliations*. URL: <https://affiliations.si.edu/> (дата звернення: 25.08.2025).
27. SUCHO. n.d. *Official website of Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO)*. URL: <https://www.sucho.org> (дата звернення: 15.08.2025)
28. Ukraine War Archive. n.d. *Official website of the Ukraine War Archive project*. URL: <https://ukrainewararchive.org/> (дата звернення: 30.08.2025).
29. Vårheim A., Skare R., Lenstra N. Institutional convergence in the libraries, archives and museums sector: A contribution towards a conceptual framework. *Proceedings of CoLIS, the Tenth International Conference on Conceptions of Library and Information Science* (Ljubljana, Slovenia, June 16–19, 2019). *Information Research*. 2019. 24(4), paper colis1918. URL: <http://InformationR.net/ir/24-4/colis/colis1918.html> (дата звернення: 02.08.2025).
30. Wikimedia Foundation. n.d. GLAM Wiki. In *Outreach Wiki*. URL: <https://outreach.wikimedia.org/wiki/GLAM> (дата звернення: 15.08.2025).
31. Wikimedia Foundation. May 6, 2025. Ukrainian GLAM institutions and Wikimedia: Highlights from a working meeting in Stockholm. *Diff: A Wikimedia community blog*. URL: <https://diff.wikimedia.org/2025/05/06/ukrainian-glam-institutions-and-wikimedia-highlights-from-a-working-meeting-in-stockholm-2025/> (дата звернення: 15.08.2025).
32. Zorich D., Waibel G., Erway R. *Beyond the silos of the LAMs: Collaboration among libraries, archives and museums*. Dublin, OH: OCLC Research. 2008. 59 p. URL: <https://www.oclc.org/content/dam/research/publications/library/2008/2008-05.pdf> (дата звернення: 15.08.2025).

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 10.12.2025
Прийнято до друку 18.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 02:94(477)

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350071

Цитування:

Осаула В. О., Крутаков А. О. Бібліотеки як провідники резильєнтності української культури в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 16–21.

Osaula V., Krutakov A. (2025). Libraries as Leaders of Ukrainian Culture Resilience in War. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 16–21 [in Ukrainian].

Осаула Вадим Олександрович,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-7056-3162>
osaula@ukr.net

Крутаков Андрій Олегович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0004-5116-6171>
andriikrutakov@gmail.com

БІБЛІОТЕКИ ЯК ПРОВІДНИКИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мета статті – дослідити роль бібліотек як ключових інституцій культурної резильєнтності України в умовах повномасштабної війни. **Методологія дослідження** ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує методи культурології, бібліотекознавства, медіакомунікації та інформаційної безпеки, що дало змогу комплексно оцінити роль бібліотек у кризових умовах промоції української культури. Використано комплексний підхід, що поєднує аналіз вторинних джерел із контент-аналізом практичних ініціатив у цифровій та культурній сферах. Соціокультурний аналіз застосовано для оцінки впливу бібліотек на збереження національної ідентичності, інформаційну безпеку та розвиток культурної резильєнтності суспільства. **Наукова новизна**. Досліджено роль українських бібліотек як інституцій культурної резильєнтності в умовах повномасштабної війни, підкреслено їхню здатність не лише зберігати знання, а й активно просувати українську культуру, протидіяти дезінформації та підтримувати соціальну згуртованість. **Висновки**. Бібліотеки України під час повномасштабної війни демонструють високу культурну резильєнтність, поєднуючи традиційні функції зі стратегічною промоцією української культури, інформаційною безпекою та соціальною підтримкою громад. Інноваційні практики, а саме: цифровізація фондів, креативні події, міжнародні культурні проекти та грантові ініціативи, значно підвищують ефективність бібліотек як мультифункціональних культурних хабів. Розвиток комунікаційних та медіакомпетентностей бібліотекарів є ключовим фактором у протидії дезінформації та зміцненні культурної ідентичності. Бібліотеки виступають як інструменти «м'якої сили», зміцнюючи міжнародний імідж України, забезпечуючи доступ до достовірної інформації для вітчизняних і закордонних користувачів. Подальший розвиток цієї сфери залежить від системної державної підтримки, розширення фінансування, підготовки фахівців і створення міжсекторальних альянсів, які дозволяють бібліотекам перебувати в авангарді сучасних культурних процесів. Все зазначене вище робить бібліотеки ключовими інституціями культурної резильєнтності українського суспільства під час війни.

Ключові слова: бібліотеки, резильєнтність, українська культура, війна, промоція.

Osaula Vadim,

PhD in Social Communications, Associate Professor of the Department of Information Activities and Public Relations, Kyiv National University of Culture and Arts

Krutakov Andrii,

Doctoral Student, Kyiv National University of Culture and Arts

LIBRARIES AS LEADERS OF UKRAINIAN CULTURE RESILIENCE IN WAR

The purpose of the article is to investigate the role of libraries as key institutions of Ukraine's cultural resilience in the context of a full-scale war. The research methodology is based on an interdisciplinary approach that combines methods of cultural studies, library science, media communication and information security, which allows for a comprehensive assessment of the role of libraries in crisis conditions of the promotion of Ukrainian culture. A comprehensive approach was used that combines the analysis of secondary sources with content analysis of practical initiatives in the digital and cultural spheres. Sociocultural analysis was used to assess the impact of libraries on the preservation of national identity, information security and the development of cultural resilience of society. Scientific novelty. The role of Ukrainian libraries as institutions of cultural resilience in the conditions of full-scale war is studied, emphasising their ability not only to preserve knowledge, but also to actively promote Ukrainian culture, counteract disinformation, and maintain social cohesion. Conclusions. Ukrainian libraries during a full-scale war demonstrate high cultural resilience, combining traditional functions with the strategic promotion of Ukrainian culture, information security, and social support of communities. Innovative practices, such as digitisation of collections, creative events, international cultural projects, and grant initiatives, significantly increase the effectiveness of libraries as multifunctional cultural hubs. The development of communication and media competencies of librarians is a key factor in countering disinformation and strengthening cultural identity. Libraries act as tools of soft power, strengthening Ukraine's international image and providing access to reliable information for domestic and foreign users. Further development of this area depends on systematic state support, expansion of funding, training of specialists and creation of inter-sectoral alliances that allow libraries to stay at the forefront of modern cultural processes. All of the above makes libraries key institutions of cultural resilience of Ukrainian society during the war.

Keywords: libraries, resilience, Ukrainian culture, war, promotion.

Актуальність теми дослідження. В умовах суспільних трансформацій, війни, цифровізації та зміни у моделях споживання інформації бібліотеки України поступово перетворилися на активні культурні хаби, які поєднують традиційні функції зі складними медіакомунікаційними практиками. Зокрема, сучасні дослідження свідчать, що бібліотеки відіграють ключову роль у збереженні та поширенні національної культурної спадщини, стаючи платформами для культурної дипломатії, цифрових ініціатив і міжсекторальної співпраці.

Під час повномасштабної війни бібліотеки в Україні стали не лише центрами збереження знань і культурної спадщини, а й осередками резильєнтності української культури. Адже аналітика UNESCO підкреслює, що підтримка культурних інституцій у час війни є вирішальною для збереження культурної ідентичності та формування міжнародної видимості української культури [19]. В умовах воєнних загроз, інформаційної агресії та дезінформації українські бібліотеки демонструють здатність швидко адаптуватися до нових реалій.

Актуальність дослідження бібліотек як провідників культурної резильєнтності зумовлена

кількома чинниками: високою роллю бібліотек у культурній та інформаційній безпеці, актуалізацією цифрових інноваційних практик, підтримкою громади, національної ідентичності, культурно-освітніх проєктів тощо, що робить їх ключовими інституціями у збереженні та просуванні української культури.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні під час повномасштабної війни багато дослідників активно аналізують роль бібліотек у промоції культури та протистоянні інформаційним загрозам.

Порушують питання інформаційно-комунікативної діяльності бібліотек України в умовах війни Т. Биркович та І. Вільчинська [1]. Н. Кунанець та М. Пристай досліджують роль бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки [7]. І. Лопатовська та ін. аналізують роль бібліотек у підтримці окремих осіб, громад та нації під час російсько-української війни [15]. Модернізації системи функцій бібліотек в умовах гібридних загроз присвячено дослідження Л. Кравець [5]. С. Сердюк та С. Герасимова аналізують вплив повномасштабної війни на діяльність бібліотек України та окреслюють ключові напрями їхньої адаптації до

критичних умов: трансформація в центри підтримки громад, волонтерську та інформаційну діяльність, забезпечення доступу до знань попри загрози, а також зміщення професійних пріоритетів у бік безпеки, цифровізації та соціальної стійкості [10]. Діяльності й адаптації бібліотек до вимог війни присвячено дослідження С. Кісарець [4].

Наукові публікації підкреслюють, що бібліотеки стали не лише місцями збереження знань і культури, а й осередками соціальної підтримки, комунікації та інформаційної безпеки.

Мета статті – дослідити роль бібліотек як ключових інституцій культурної резильєнтності України в умовах повномасштабної війни.

Виклад основного матеріалу. Резильєнтність (від англ. *resilience*) – це здатність системи, спільноти, організації або окремої людини протистояти потрясінням, адаптуватися до кризових умов і відновлюватися після них, зберігаючи свою функціональність або навіть підвищуючи її.

У гуманітарних і соціальних науках резильєнтність часто розуміють як: стійкість до зовнішніх викликів, здатність швидко адаптуватися, збереження ідентичності та ключових функцій попри стресові чинники, спроможність до відновлення та розвитку після кризи.

Культурна резильєнтність означає здатність культурних інституцій зберігати, відновлювати й активно просувати культуру навіть у надзвичайних умовах: війни, інформаційні атаки, кризи тощо.

Резильєнтність бібліотек у промоції культури в умовах війни – це здатність бібліотек продовжувати адаптувати та посилювати свою культурну, інформаційну й просвітницьку діяльність попри воєнні загрози, руйнування, обмежені ресурси та інформаційний тиск.

Така резильєнтність включає ефективність інноваційних методів промоції культури, що проявляється в поєднанні кількох підходів: цифровізації, подієвості, міжнародної присутності, професійному розвитку кадрів тощо.

Бібліотеки України під час війни демонструють високу здатність до адаптації: змінюють формат обслуговування користувачів, впроваджують цифрові сервіси та визначають нові пріоритети діяльності, зокрема популяризують українську культуру, формують інформаційну стійкість [3], забезпечують культурну діяльність, інформаційну безпеку та соціальну підтримку громади [10, 10].

Дослідження цифрової трансформації українських бібліотек доводить, що комплексні проекти – ті, що поєднують цифрові сервіси та креативні формати, – демонструють найвищий рівень впливовості, охоплення і сталого ефекту. Цифрова трансформація українських бібліотек має глибокі соціальні наслідки, що виходять за межі просто

доступу до інформації та технологічного прогресу [14]. У цьому контексті бібліотеки України функціонують як мультифункціональні культурні інституції, які одночасно інформують, навчають і представляють країну на міжнародній арені. До ефективних стратегічних напрямів інформаційно-комунікативної діяльності бібліотек України в умовах цифровізації дослідники відносять «розширення доступу до інформації аудиторії користувачів як в Україні, так і за її межами» [1].

Важливим напрямом інновацій є цифровізація фондів. Останні аналітичні огляди стану цифрових проектів бібліотек України демонструють зростання кількості електронних колекцій, онлайн-виставок та інтерактивних архівів, які створюють нові канали культурної комунікації та забезпечують глобальний доступ до української спадщини [8]. Оцифрування не тільки сприяє збереженню рідкісних матеріалів, а й дає можливість просувати українську культуру за межами фізичних кордонів, інтегруючи її в міжнародні бази даних та цифрові культурні простори.

Однією з найбільш інноваційних форм культурної промоції стали креативні технологічні події, зокрема *Natathon: Ukraine Heritage Edition* – хакатон, спрямований на пошук цифрових рішень для збереження та популяризації української спадщини [13]. Цей формат поєднує IT-сектор, креативні індустрії, культурологів та працівників бібліотек, створюючи умови для розробки інструментів, які бібліотеки можуть використати у своїй діяльності. Подібні ініціативи сприяють генерації інноваційних продуктів, як-от AR-виставки, віртуальні тури, цифрові путівники, що своєю чергою значно підвищує привабливість бібліотек для молодшої аудиторії та міжнародних користувачів.

Міжнародна промоція української культури також активно здійснюється через співпрацю бібліотек із закордонними інституціями. Проект *Ukrainian Bookshelf*, реалізований у різних країнах світу, зокрема у США [18], став одним із прикладів інституційної культурної дипломатії, коли українська література й інформаційні матеріали представлені для іноземних читачів. Схожі проекти формують позитивний культурний імідж, розширюють аудиторію і створюють сталі міжкультурні зв'язки.

Додатковим інструментом промоції стали міжнародні грантові програми, спрямовані на розвиток цифрових, освітніх і комунікаційних проектів у бібліотеках. Програми ЄС, зокрема *Creative Europe*, та спеціальні ініціативи для України підтримують реконструкцію бібліотек, оцифрування колекцій, створення культурних центрів і локальних хабів пам'яті. Аналітика європейських звітів свідчить, що бібліотеки, які беруть участь у грантових програмах, демонструють значно вищий

рівень цифрової інфраструктури та креативної інноваційності [12].

Суттєву роль у підвищенні ефективності культурної промоції відіграє розвиток комунікаційних компетентностей бібліотек. Адже модернізація системи функцій бібліотек в умовах загроз передбачає не лише технологічну трансформацію, а й розвиток професійних компетенцій персоналу, здатного протидіяти дезінформації та ефективно просувати національну культуру [5]. Проєкти на кшталт «Бібліотека – територія громади», Digital Library Skills та програми підвищення кваліфікацій для бібліотекарів сприяють професіоналізації комунікації, використанню соціальних мереж, подієвого маркетингу та стратегічного сторителінгу як інструментів популяризації культури. Багато з цих програм підтримують Український інститут [12] і міжнародні фонди.

Про культурну резильєнтність і протидію бібліотек російській пропаганді, зокрема очищення фондів від російського пропагандистського контенту, популяризацію українськомовних книг та українських історичних нарративів, участь у державних проєктах культурної деколонізації, ідеться в результатах XIV етапу дослідження «Публічні бібліотеки України в умовах російської збройної агресії», що провела Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. В опитуванні взяли участь головні регіональні методичні бібліотечні центри: обласні універсальні наукові бібліотеки, Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, Донецька та Київська обласні бібліотеки для дітей [9].

У дослідженні підкреслено, що під час повномасштабної війни публічні бібліотеки стали одними з ключових інституцій, які просувають, захищають та відновлюють українську культуру, адаптуючи свою роботу до умов воєнного часу. У звіті акцентовано на тому, що публічні бібліотеки не лише продовжують працювати під час війни, а й відіграють ключову роль у промоції української культури, зміцненні ідентичності та підтримці соціальної згуртованості. Це безпосередньо можна розглядати як посилення культурної безпеки України.

Загалом сучасні інноваційні методи промоції української культури через бібліотеки включають інтеграцію нових медіа, використання цифрових івентів, розвиток глобальних партнерств та впровадження проєктів культурної дипломатії. Ці підходи формують нову модель бібліотеки як культурного хабу й підсилюють культурне позиціонування України у світі. Дослідники наголошують, що саме такі бібліотеки громадяни цінують найбільше та їх використовують. Вони виходять за межі своїх природних сфер діяльності, щоб задовольнити потреби широкої громадськості та є прикладом дієвого інструменту для

зовнішньополітичних дій [17, 7].

Вартий уваги ще один важливий аспект. Бібліотеки, опинившись у новій реальності війни, стали елементами національної інформаційної безпеки. Вони «пройшли процес трансформації з традиційного середовища до соціального майданчика, який здатний протистояти інформаційним, культурним і психологічним впливам ворога» [1].

Дезінформація ворога спрямована на викривлення фактів про війну, делегітимізацію українського спротиву та зниження міжнародної підтримки. Бібліотеки як осередки перевірених знань і партнерські установи у світових професійних мережах можуть поширювати достовірні матеріали, переклади, аналітичні дайджести, тим самим формуючи реальне бачення подій у міжнародній спільноті. Недарма дослідники підкреслюють, що бібліотекар у сучасних умовах повинен володіти медіаграмотністю та знанням принципів інформаційної безпеки, що стало необхідністю професійного діалогу в цифровому та інформаційному просторі. Лише так бібліотека може виконувати свою функцію як центру достовірної інформації та культурної комунікації [2].

Відтак у глобальному інформаційному просторі бібліотеки виступають інструментом «м'якої сили», вони продовжують просувати українську культуру, організовуючи дистанційні події та забезпечуючи участь користувачів у міжнародних культурних проєктах, що зміцнює імідж України за кордоном [4]. «Українські бібліотеки сьогодні – це і міцний інформаційний тил, й освітній фронт активної та ефективної комунікації із зовнішніми аудиторіями» [4, 74]. Бібліотеки є справжнім інструментом публічної дипломатії, який може виходити за межі своєї компетенції соціальної допомоги, соціальних послуг та освіти [17, 1]. Через міжнародні виставки, онлайн-проєкти та взаємодію із зарубіжними бібліотеками вони транслюють правдиву інформацію про Україну, наближаючи державу до партнерів і нейтралізуючи фейки.

Українські бібліотеки можуть поширювати методики й інструменти перевірки фактів, створювати спільні навчальні програми, тим самим допомагаючи вітчизняним та іноземним користувачам краще розуміти механізми пропаганди. Так вони відіграють ключову роль у формуванні медійної грамотності громадян та забезпеченні інформаційної безпеки, надаючи доступ до перевірених джерел та навчаючи критично сприймати інформацію [6], виконують функції інформаційної безпеки, забезпечуючи достовірний потік знань і сприяючи розвитку критичного мислення в користувачів, що особливо важливо в умовах інформаційних загроз та гібридної війни [7], коли фейки поширюються швидше, ніж офіційна інформація.

У міжнародному контексті протидія дезінформації – це не лише захист репутації України, а й внесок у глобальну інформаційну стійкість. Наявність партнерських мереж дозволяє бібліотекам ділитися перевіреними даними в режимі реального часу. Це підсилює міжнародну довіру та робить дезінформаційні кампанії менш успішними.

Так бібліотеки трансформувалися в соціально-комунікаційні майданчики, які допомагають світові бачити правду, а Україні залишатися почутою і підтриманою.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній досліджено роль українських бібліотек як інституцій культурної резильєнтності в умовах повномасштабної війни, підкреслено їхню здатність не лише зберігати знання, а й активно просувати українську культуру, протидіяти дезінформації та підтримувати соціальну згуртованість.

Висновки. Бібліотеки України під час повномасштабної війни демонструють високу культурну резильєнтність, поєднуючи традиційні функції зі стратегічною промоцією української культури, інформаційною безпекою та соціальною підтримкою громад. Інноваційні практики, а саме:

цифровізація фондів, креативні події, міжнародні культурні проекти та грантові ініціативи, значно підвищують ефективність бібліотек як мультифункціональних культурних хабів. Розвиток комунікаційних і медіакомпетентностей бібліотекарів є ключовим фактором у протидії дезінформації та зміцненні культурної ідентичності. Бібліотеки виступають як інструменти «м'якої сили», зміцнюючи міжнародний імідж України, забезпечуючи доступ до достовірної інформації для вітчизняних та закордонних користувачів. Подальший розвиток цієї сфери залежить від системної державної підтримки, розширення фінансування, підготовки фахівців і створення міжсекторальних альянсів, які дають змогу бібліотекам утримуватися в авангарді сучасних культурних процесів. Усе зазначене вище робить бібліотеки ключовими інституціями культурної резильєнтності українського суспільства під час війни. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні довгострокового впливу креативних практик бібліотек на культурну резильєнтність української культури та формування міжнародного іміджу України.

Список використаних джерел

1. Биркович Т. І., Вільчинська І. Ю. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970>.
2. Дмитришин Б., Косян О. Бібліотекар, медіаграмотність та інформаційна безпека як вимога сучасного професійного діалогу. *Катедра Universum*. 2021. Вип. 2. С. 19–21.
3. Захарченко Д. Публічні бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів діяльності (на прикладі Полтавської області). *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*. 2024. С. 74–76.
4. Кісарець С. Діяльність бібліотек України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Молодий дослідник*. 2025. №5. С. 57–62.
5. Кравець Л. Модернізація системи функцій бібліотек в умовах гібридних загроз. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2023. № 12. С. 125–132. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293583>.
6. Кривець М. П. Роль публічних бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та формуванні медійної грамотності особистості. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 68–75.
7. Кунанець Н. Е., Пристай М. Р. Роль бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 5–10.
8. Макарова М. Цифрові проекти у бібліотечній сфері України. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2024. № 7 (1). С. 123–138. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.307014>.
9. ПБ України в умовах російської збройної агресії: результати XIV етапу дослідження. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=11968> (дата звернення: 27.10.2025).
10. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3 (29). С. 9–14.
11. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua> (дата звернення: 17.10.2025).
12. Culture and Creativity. URL: <https://culture.ec.europa.eu/> (дата звернення: 27.10.2025).
13. Hatathon: Ukraine Heritage Edition. URL: <https://hatathon.houseofeurope.org.ua/2023-en> (дата звернення: 18.10.2025).
14. Horban Y., Dolbenko T., Kobyzhcha N., Kasian V. Digital Transformation of Ukrainian Libraries: Current State and Prospects. *African Journal Of Applied Research*. 2024. № 10(1). P. 117–129. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.672>.

15. Lopatovska I., Pickering G., Coan C. Ukrainian public libraries during the Russia-Ukraine war: Supporting individuals, communities, and the nation. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1177/09610006251326610>.
16. Maack M. N. Books, Libraries, Reading, and Publishing in the Cold War. 2001. Vol. 36 (1). P. 58–86.
17. Prieto-Gutierrez J. J. World libraries, the role of cultural agencies. *European Review*. 2015. № 23(03). P. 361–368. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1062798715000137>.
18. Ukrainian Bookshelf! URL: <https://www.ukrainianbookshelf.com/> (дата звернення: 22.10.2025).
19. UNESCO funds 14 new projects to support creativity in Ukraine. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-funds-14-new-projects-support-creativity-ukraine> (дата звернення: 21.10.2025).

References

1. Byrkovych, T. & Vilchynska, I. (2023). Information and communication activities of libraries of Ukraine in wartime. *Library science. Document science. Informology*, 4, 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970> [in Ukrainian].
2. Dmytryshyn, B. & Kosian, O. (2021). Librarian, media literacy and information security as a requirement of modern professional dialogue. *Universum Department*, 2, 19–21 [in Ukrainian].
3. Zakharchenko, D. (2024). Public libraries of Ukraine during the war: adaptation to new realities and determination of activity priorities (on the example of Poltava region). *Information technologies and systems in the document science sphere*, 74–76 [in Ukrainian].
4. Kisarets, S. (2025). Activities of Ukrainian libraries during the war: adaptation to new realities and determination of priorities. *Young Researcher*, 5, 57–62 [in Ukrainian].
5. Kravets, L. (2023). Modernisation of the system of library functions in conditions of hybrid threats. *Ukrainian Journal of Library and Information Sciences*, 12, 125–132. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293583> [in Ukrainian].
6. Kryvets, M. P. (2021). The role of public libraries in ensuring information security and forming media literacy of the individual. *Library science. Document science. Informology*, 4, 68–75 [in Ukrainian].
7. Kunanets, N. E. & Prystai, M. R. (2022). The role of libraries in ensuring information security. *Library Science. Document Science. Informatics*, 4, 5–10 [in Ukrainian].
8. Makarova, M. (2024). Digital projects in the library sphere of Ukraine. *Digital platform: information technologies in the socio-cultural sphere*, 7 (1), 123–138. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.307014> [in Ukrainian].
9. Security of Ukraine in the conditions of Russian armed aggression: results of the XIV stage of the study. (n.d.). Retrieved from: <https://oth.nlu.org.ua/?p=11968> [in Ukrainian].
10. Serdiuk, S. & Herasymova, S. (2022). Libraries of Ukraine during the war: adaptation to new realities and determination of priorities. *Library Forum: History, Theory and Practice*, 3 (29), 9–14 [in Ukrainian].
11. Ukrainian Institute. (n.d.). Retrieved from: <https://ui.org.ua> [in Ukrainian].
12. Culture and Creativity. (n.d.). Retrieved from: <https://culture.ec.europa.eu/> [in Ukrainian].
13. Hatathon: Ukraine Heritage Edition. (n.d.). Retrieved from: <https://hatathon.houseofeuropa.org.ua/2023-en> [in English].
14. Horban, Y., Dolbenko, T., Kobyzhcha, N., & Kasian, V. (2024). Digital Transformation of Ukrainian Libraries: Current State and Prospects. *African Journal of Applied Research*, 10 (1), 117–129. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.672> [in English].
15. Lopatovska, I., Pickering, G., & Coan, C. (2025). Ukrainian public libraries during the Russia-Ukraine war: Supporting individuals, communities, and the nation. *Journal of Librarianship and Information Science*, 0(0). DOI: <https://doi.org/10.1177/09610006251326610> [in English].
16. Maack, M. N. (2001). Books, Libraries, Reading, and Publishing in the Cold War, 36 (1), 58–86 [in English].
17. Prieto-Gutierrez, J. J. (2015). World libraries, the role of cultural agencies. *European Review*, 23(03), 361–368. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1062798715000137> [in English].
18. Ukrainian Bookshelf! (n.d.). <https://www.ukrainianbookshelf.com/> [in English].
19. UNESCO funds 14 new projects to support creativity in Ukraine. (n.d.). Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-funds-14-new-projects-support-creativity-ukraine> [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 025.4:004.9:069+930.25(477)

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350074

Цитування:

Добровольська В. В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 22–29.

Dobrovolska V. (2025). Digital Preservation of Ukraine's Cultural Heritage under Martial Law. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 22–29 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, провідний науковий співробітник відділу теорії та історії бібліотекознавства Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, <https://orcid.org/0000-0002-0927-1179> vika_dobrovolska@ukr.net

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Мета статті – висвітлити роль бібліотек, архівів і музеїв у цифровому збереженні культурної спадщини України в умовах воєнного стану та визначити ключові напрями їх інформаційно-документаційної діяльності. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу й синтезу, системного та міждисциплінарного підходів, порівняльного й структурно-функціонального аналізу. У роботі використано методи аналізу нормативно-правових актів, наукових публікацій, звітних матеріалів міжнародних організацій і практик цифрового збереження культурної спадщини в Україні та за кордоном. **Наукова новизна** полягає у комплексному дослідженні цифровізації культурної спадщини України в умовах воєнного стану з акцентом на функціонуванні бібліотек, архівів і музеїв як інформаційних хабів, що забезпечують формування, збереження та інтеграцію цифрових культурних ресурсів у національний і міжнародний інформаційні простори. **Висновки**. Розглянуто цифровізацію культурної спадщини України в умовах воєнного стану крізь призму інформаційно-документаційної діяльності бібліотек, архівів і музеїв як ключових інституцій збереження культурної пам'яті. Актуалізовано проблему втрати та пошкодження об'єктів матеріальної й нематеріальної культурної спадщини внаслідок збройної агресії Російської Федерації та обґрунтовано цифровізацію як стратегічний інструмент їх охорони, документування і забезпечення доступу до культурних ресурсів. Наголошено на трансформації функцій закладів культури, які в умовах війни виконують роль інформаційних хабів, забезпечуючи формування цифрових колекцій, електронних репозитаріїв, онлайн-архівів і віртуальних музейних платформ. Доведено, що цифровізація культурної спадщини в умовах війни є життєво необхідним інструментом збереження культурної пам'яті та національної ідентичності. Інформаційно-документаційна діяльність закладів культури, підкріплена міжнародною співпрацею та впровадженням сучасних цифрових технологій, забезпечує довготривале збереження культурних цінностей, їх доступність для наукового, освітнього й суспільного використання та сприяє інтеграції культурної спадщини України у глобальний інформаційний простір.

Ключові слова: цифровізація культурної спадщини, воєнний стан, бібліотеки, архіви, музеї, інформаційно-документаційна діяльність, цифрові ресурси, культурна пам'ять.

Dobrovolska Viktoriia,

Doctor of Science in Social Communications, Professor,
Head of the Department of Art Management and Information Technologies
of the National Academy of Managers of Culture and Arts,
Leading Researcher of the Department of Theory and History of Library Science
of the Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

DIGITAL PRESERVATION OF UKRAINE'S CULTURAL HERITAGE UNDER MARTIAL LAW

The purpose of the article is to highlight the role of libraries, archives, and museums in the digital preservation of Ukraine's cultural heritage under martial law and to identify the key areas of their information and documentation activities. The research methodology is based on the application of general scientific and special methods of cognition, including analysis and synthesis, systemic and interdisciplinary approaches, as well as comparative and structural-functional analysis. The study employs methods of analysing regulatory and legal acts, scholarly publications, reports of international organisations, and practices of digital preservation of cultural heritage in Ukraine and abroad. The scientific novelty of the study lies in a comprehensive examination of the digitalisation of Ukraine's cultural heritage under martial law, with a focus on the functioning of libraries, archives, and museums as information hubs that ensure the formation, preservation, and integration of digital cultural resources into national and international information spaces. Conclusions. The digitalisation of Ukraine's cultural heritage under martial law is examined through the prism of the information and documentation activities of libraries, archives, and museums as key institutions for preserving cultural memory. The problem of loss and damage to tangible and intangible cultural heritage objects as a result of the armed aggression of the Russian Federation is actualised, and digitalisation is substantiated as a strategic instrument for their protection, documentation, and ensuring access to cultural resources. Emphasis is placed on the transformation of the functions of cultural institutions, which under wartime conditions act as information hubs by facilitating the formation of digital collections, electronic repositories, online archives, and virtual museum platforms. It is proven that the digitalisation of cultural heritage in wartime is a vital tool for preserving cultural memory and national identity. The information and documentation activities of cultural institutions, supported by international cooperation and the implementation of modern digital technologies, ensure the long-term preservation of cultural values, their accessibility for scholarly, educational, and public use, and contribute to the integration of Ukraine's cultural heritage into the global information space.

Keywords: digitalisation of cultural heritage, martial law, libraries, archives, museums, information and documentation activities, digital resources, cultural memory.

Актуальність теми дослідження. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України актуалізувала проблему збереження національної культурної спадщини як одного з ключових чинників захисту історичної пам'яті, культурної ідентичності та ціннісних орієнтирів українського суспільства. Масштабні руйнування об'єктів культурної спадщини, загроза втрати бібліотечних, архівних і музейних фондів, а також обмежений фізичний доступ до культурних ресурсів в умовах воєнного стану зумовлюють необхідність пошуку ефективних механізмів їх охорони та збереження.

Бібліотеки, архіви та музеї відіграють провідну роль у процесах цифрового документування, систематизації та забезпечення доступу до культурних ресурсів, виконуючи функції інформаційних хабів у національному та міжнародному інформаційному просторі. Саме через їхню інформаційно-документаційну діяльність формується доказова база культурних втрат, зберігається культурна пам'ять та забезпечується безперервність наукового, освітнього й суспільного використання культурної

спадщини.

Важливість дослідження зумовлена також потребою наукового осмислення трансформаційних процесів у діяльності закладів культури в умовах війни, зокрема впровадження цифрових технологій, стандартів електронного опису та міжнародних практик цифрового збереження. Аналіз інформаційно-документаційної діяльності бібліотек, архівів і музеїв у сучасних кризових умовах дозволяє визначити ефективні стратегії цифровізації культурної спадщини України, спрямовані на її довготривале збереження, інтеграцію у глобальні інформаційні системи та зміцнення культурної безпеки держави.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях питання збереження культурної спадщини України в умовах російсько-української війни широко розглядається як через призму загроз та руйнувань, так і через аспекти інформаційно-документаційної діяльності закладів культури у відповідь на ці виклики. Зокрема, Ю. Коваленко у своїй праці присвяченій цифровому збереженню української аудіовізуальної спадщини наголошує на

важливості використання сучасних технологій для захисту та архівування документів війни, зокрема колекцій Центрального державного архіву кінофотофоно документів ім. Пшеничного, Центру Довженка та Центру міської історії у Львові. Авторка аналізує міжнародні стандарти архівної діяльності та їх застосування в умовах конфлікту, що є ключовим для формування довготривалих цифрових архівів і збереження історичної пам'яті [15]. Л. Грінберг у роботі «Оцифрування документної спадщини архівів і бібліотек під час війни» розглядає адаптацію архівних і бібліотечних практик до реалій воєнного часу, визначаючи напрями інформаційної взаємодії на загальнодержавному та регіональному рівнях, включно з розвитком електронного документообігу, комунікаційних платформ та систем інформаційного супроводу суспільно значущих процесів [2]. Дослідження О. Щербіної та О. Шевчук зосереджено на проблемах кооперації бібліотек України у сфері збереження національної документальної спадщини, де обумовлено необхідність оснащення книгосховищ, застосування технічних засобів та педагогічних підходів до документальних стандартів, що напряму впливає на здатність бібліотек виконувати функцію інформаційного збереження та доступу до колекцій [9]. Аналізуючи саме нематеріальну культурну спадщину, Т. Білушак та С. Добровольська у своїй статті досліджують роль цифрових колекцій у вебінформаційному середовищі, підкреслюючи ефективність електронних ресурсів для популяризації культурних практик, забезпечення доступу до них і підтримки міжкультурного обміну [1].

Крім того, дослідження міжнародної співпраці у галузі культурної спадщини М. Рогожи висвітлює практики взаємодії України з міжнародними організаціями, що спрямовані на захист культурних цінностей і законодавче укріплення норм їх охорони, що важливо для інформаційного аспекту документування фактичних випадків руйнувань і відновлення об'єктів спадщини у глобальному інформаційному просторі [17].

Мета статті – висвітлити роль бібліотек, архівів і музеїв у цифровому збереженні культурної спадщини України під час воєнного стану та окреслити ключові напрями їх інформаційно-документальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Цифрова культурна спадщина охоплює оцифровані об'єкти традиційної спадщини (документи, рукописи, книжкові пам'ятки, музейні предмети, архівні фонди), а також born-digital ресурси – цифрові матеріали, що первинно створені в електронному середовищі [14].

Цифровізація культурної спадщини не є простим технічним процесом копіювання об'єктів, а виступає складною міждисциплінарною діяльністю, яка поєднує інформаційні технології, документознавство, бібліотекознавство, архівознавство, музеєзнавство

та цифрові гуманітарні науки. У цьому контексті цифрова культурна спадщина розглядається як динамічний інформаційний ресурс, що функціонує у цифрових репозитаріях, електронних бібліотеках, архівних інформаційних системах і музейних платформах, забезпечуючи тривале збереження культурного контенту та його інтеграцію у глобальний інформаційний простір.

Особливою актуальності поняття цифрової культурної спадщини набуває в умовах воєнних загроз, коли цифрові копії часто стають єдиною формою збереження інформаційного змісту зруйнованих або пошкоджених об'єктів культурної спадщини, а також важливим джерелом документування культурних втрат і формування національної пам'яті.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації спричинило масштабні руйнування об'єктів культурної спадщини України. До початку війни на території держави функціонувало понад 5 тисяч музеїв, 65 історико-культурних заповідників і близько 170 тисяч зареєстрованих пам'яток, серед яких сім об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. За даними Міністерства культури України, станом на 25 листопада 2025 року загалом було пошкоджено або зруйновано 1 630 об'єктів культурної спадщини на території України внаслідок російської агресії, а також 2 437 об'єктів культурної інфраструктури (до яких належать бібліотеки, музеї, культурні заклади тощо). Серед пошкоджених культурних пам'яток 151 має національне значення, 1 326 – місцеве, а 153 – нововиявлені пам'ятки. Ці дані охоплюють 18 регіонів України, причому найбільші втрати зафіксовано у Харківській, Херсонській, Одеській, Донецькій та Київській областях. При цьому значна частина Луганської, Запорізької, Донецької та Херсонської областей залишається під тимчасовою окупацією, що утруднює повну оцінку масштабу руйнувань і може свідчити про ще вищі фактичні показники шкоди [11].

Цифрове збереження культурної спадщини ґрунтується на комплексі нормативно-правових та міжнародних документів, які визначають принципи охорони, обліку, збереження та доступу до культурних цінностей. На національному рівні правові засади цифровізації культурної спадщини в Україні закріплені у Законі України «Про охорону культурної спадщини» [5], Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [3], Законі України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [4], а також у низці підзаконних актів, що регламентують облік, паспортизацію, оцифрування та створення електронних реєстрів культурних об'єктів.

Важливу роль відіграють державні програми та стратегічні документи, спрямовані на розвиток цифрової культури, електронного урядування та інтеграцію культурних ресурсів у цифровий простір. Вони створюють правові передумови для

функціонування електронних бібліотек, архівів і музейних інформаційних систем, а також для забезпечення відкритого доступу до культурної спадщини з дотриманням вимог авторського права й інформаційної безпеки.

На міжнародному рівні цифрове збереження культурної спадщини регулюється положеннями конвенцій і рекомендацій ЮНЕСКО, зокрема Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, а також Хартії ЮНЕСКО про збереження цифрової спадщини. Значний вплив мають також документи Міжнародної ради архівів (ICA), Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), Міжнародної ради музеїв (ICOM), які встановлюють професійні стандарти цифрового збереження, опису та доступу до культурних ресурсів.

Умови воєнного стану актуалізують необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами, посилення міжінституційної співпраці та залучення міжнародної підтримки для захисту і цифрового збереження культурної спадщини України, що є важливим чинником збереження національної ідентичності та інтеграції українського культурного надбання у світовий інформаційний простір.

Архівні установи України в умовах війни активізували процеси цифрового збереження документальних джерел, що мають історичну, наукову та культурну цінність. Цифровізація архівних документів включає оцифрування паперових фондів, створення електронних копій з високою роздільністю, формування структурованих метаданих для забезпечення пошукової доступності та тривалого збереження інформації. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики втрати унікальних документів у разі фізичного знищення архівних фондів під час бойових дій, а також забезпечити доступ дослідників і громадськості до інформаційних ресурсів.

Цифровізація архівних ресурсів є важливим компонентом сучасної архівної науки, оскільки вона поєднує традиційні принципи архівного обліку з інформаційними технологіями, що сприяє ефективнішому використанню документальних джерел у наукових та інформаційних процесах [10].

У контексті поточного конфлікту цифрові архівні ресурси мають не лише наукову, а й правову значущість для документування воєнних злочинів, що робить цифрові копії архівних документів важливою частиною національної пам'яті. Архіви застосовують цифрові технології не лише для збереження документів, але й для організації електронних довідково пошукових систем, що забезпечують інтеграцію архівних даних у національні цифрові платформи.

Музейні інституції в Україні також активно впроваджують цифрові підходи та інформаційно-документаційні практики для збереження музейних колекцій та забезпечення доступу до них у кризових умовах. У цьому контексті важливо виокремити кілька ключових проєктів і ініціатив.

В Україні створено спеціалізовані центри цифровізації музейних колекцій, які підтримують процеси оцифрування, автоматизації обліку та управління цифровими даними. Так, Центри цифровізації у Львові та Києві надають технічну підтримку музеям і допомагають у переведенні музейних фондів у цифрову форму, включно з високоякісними зображеннями та метаданими для подальшого зберігання та використання [16].

Мобільні цифрові лабораторії забезпечують оцифрування музейних предметів безпосередньо в установах у різних регіонах України, що особливо важливо в умовах обмежених переміщень і небезпеки для фізичних колекцій. [13].

Організації міжнародного рівня також сприяють цифровізації музейних колекцій. Так, ЮНЕСКО провела навчальну програму для музейних фахівців у Львівському Culture Hub, де близько 100 музейних працівників із 77 музеїв України здобули навички документування, створення баз даних і тривимірної цифрової документації музейних об'єктів. Це посилює потенціал фахівців для подальшого впровадження сучасних цифрових практик у музейній сфері [23].

Міжнародна добровольча ініціатива SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), яка об'єднала тисячі волонтерів зі всього світу, спрямована на цифрове збереження даних веб сайтів музеїв, архівів, бібліотек та інших інституцій культури, що опинилися під загрозою через війну. В рамках цієї ініціативи було архівовано понад 50 ТБ даних з більш ніж 5 000 веб сайтів інституцій, що включають цифрові колекції, виставки, документи та інші матеріали [19].

Цей проєкт не лише забезпечив збереження великої кількості цифрового контенту, але й став прикладом міжнародної солідарності в цифровому збереженні культурної спадщини, де доступ до архівованих матеріалів зберігається для майбутнього повернення до оригінальних інституцій після завершення війни [18].

ЮНЕСКО продовжує підтримувати проєкти з оцифрування музейних колекцій та документальної спадщини, допомагаючи музеям розробляти цифрові платформи для зберігання, управління та доступу до цифрових колекцій. Наприклад, для Одеського художнього музею та Державного архіву Одеської області були надані ресурси для побудови відповідних цифрових платформ за підтримки ЮНЕСКО [24].

Співпраця України з міжнародними партнерами, зокрема у сфері цифрового збереження та передавання цифрових технологій, включає проекти, що створюють мобільні команди для оцифрування музейних об'єктів та колекцій по всій Україні. Спільна ініціатива з Міністерством культури України та Міністерством культури Чехії, наприклад, спрямована на підготовку мобільних центрів для оцифрування експонатів, що дасть змогу реагувати на виклики війни та зберігати цифрові версії музейних предметів [21].

У сучасних умовах цифровізація культурної спадщини нерозривно пов'язана з формуванням електронних репозитаріїв і віртуальних музейних платформ, що забезпечують доступ до культурних цінностей у глобальному інформаційному середовищі незалежно від фізичних обмежень чи ризиків, пов'язаних із війною.

Одним із прикладів національної цифрової ініціативи є проєкт «Authentic Ukraine», що створив віртуальний культурний простір, у якому зібрано найцінніші артефакти українського мистецтва. Ця цифрова колекція дозволяє не лише зберегти культурну пам'ять, а й здійснювати віртуальні тури по унікальних історичних об'єктах [12].

На міжнародному рівні функціонують репозитарії, що містять цифрові записи тисяч українських об'єктів культурної спадщини, створені за допомогою 3D сканування, високоякісної фотофіксації та інших технологій. Наприклад, проєкт Ukrainian Cultural Heritage Digital Archive зібрав понад 10 000 артефактів, документів і фотографій, доступних для науковців та широкої аудиторії, що сприяє збереженню цінностей, незалежно від їхнього фізичного стану чи місця знаходження [22].

У контексті цифрової трансформації музейних практик все більше українських музеїв реалізують віртуальні тури, онлайн експозиції, 3D тури та цифрові каталоги, що відкривають спадщину для світової аудиторії. Такі цифрові виставки використовують фото та відео контент, інтерактивні моделі та мультимедійні презентації, що дозволяють користувачам ознайомлюватися з музейними матеріалами у віддаленому форматі [8].

Наприклад, деякі регіональні музеї публікували онлайн архіви із тисячами цифрових файлів (фото, документи, мультимедіа), що охоплюють історичні періоди та культурні теми, які раніше були доступні лише на місці. Це стало важливим кроком не лише для збереження інформаційного контенту, а й для популяризації музейних фондів у мережі [20].

Усі ці ініціативи значно підсилюють здатність архівів, бібліотек та музеїв виступати

інформаційними хабами, гарантувати доступ громадськості до культурних ресурсів через електронні каталоги, репозитарії та онлайн архіви, підтримувати наукове та освітнє використання об'єктів культурної спадщини, сприяти формуванню національної пам'яті та ідентичності, а також забезпечувати міжнародну співпрацю для відновлення та охорони як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини.

Отже, аналіз інформаційно-документаційної діяльності бібліотек, архівів і музеїв України показує, що цифровізація культурної спадщини в умовах воєнного стану стає не лише сучасним інструментом, а життєво необхідним засобом її збереження. Вона забезпечує доступ до унікальних матеріалів навіть за обмеженого фізичного доступу, підтримує наукову, освітню та просвітницьку діяльність, а також сприяє збереженню національної пам'яті та ідентичності. Завдяки цифровим платформам, електронним колекціям і міжнародним ініціативам стає можливим тривале збереження культурної спадщини України та її інтеграція у світовий інформаційний простір.

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні цифровізації культурної спадщини України в умовах воєнного стану з акцентом на функціонуванні бібліотек, архівів і музеїв як інформаційних хабів, що забезпечують формування, збереження та інтеграцію цифрових культурних ресурсів у національний і міжнародний інформаційні простори.

Висновки. Цифровізація культурної спадщини в Україні в умовах воєнного стану показала свою надзвичайну важливість як для збереження матеріальних і нематеріальних об'єктів, так і для підтримки національної пам'яті та ідентичності. Бібліотеки, архіви та музеї відіграють провідну роль у цьому процесі, забезпечуючи систематизацію, оцифрування та доступ до культурної спадщини через електронні колекції, цифрові платформи та онлайн-архіви. Запровадження сучасних технологій дозволяє не лише зберігати матеріали, які можуть бути пошкоджені або втрачені під час бойових дій, але й гарантує їхнє використання в наукових, освітніх та просвітницьких цілях. Міжнародна співпраця та впровадження кращих практик цифрового збереження підсилюють потенціал українських закладів культури і сприяють інтеграції культурної спадщини України у глобальний інформаційний простір. Отже, цифровізація стала ключовим інструментом забезпечення безперервності доступу до культурної спадщини, її охорони та популяризації навіть у складних кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Білушак Т. М., Добровольська С. І. Європейські та національні аспекти охорони, збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини: цифрові колекції у вебінформаційному середовищі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 41–52. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2023.276764>.
2. Грінберг Л. Ф. Оцифрування документної спадщини архівів і бібліотек під час війни. *Інформація та соціум*. 2023. С. 78–80. URL: <https://jias.donnu.edu.ua/article/view/14601> (дата звернення: 02.11.2025).
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.11.2025).
4. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.06.1994 № 848/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 02.11.2025).
5. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 15.05.2000 № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 02.11.2025).
6. Підтримка оцифрування музейних колекцій та документальної спадщини в Україні. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/supporting-digitization-museum-collections-and-documentary-heritage-ukraine> (дата звернення: 02.11.2025).
7. Проєкт Ark for Ukraine: мобільні цифрові модулі для консервації та оцифрування документів, книг і музейних об'єктів. URL: <https://arkforukraine.org> (дата звернення: 02.11.2025).
8. Цифрова трансформація музеїв: як онлайн-платформи відкривають спадщину України світові. *Музейний фонд України / Міністерство культури та інформаційної політики України*. 01.07.2025. URL: https://museum.mesc.gov.ua/blog/tsyfrova-transformatsiia-muzeiv-iak-onlain-platfomy-vidkryvaiut-spadshchynu-ukrainy-svitovi/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.11.2025).
9. Щербіна О. С., Шевчук О. С. Кооперація бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 4. С. 33–38. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189844>.
10. Калакура Я. Українська архівна наука у викликах війни та цифровізації інформаційних ресурсів архівів. *Архіви України*. 2022. №4 (333). С. 19–45. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2022.333.019>.
11. 1 630 об'єктів культурної спадщини та 2 437 об'єктів культурної інфраструктури в Україні були пошкоджені через агресію Росії. *Міністерство культури України*. 04.12.2025. URL: https://mesc.gov.ua/en/news/1630-cultural-heritage-sites-and-2437-cultural-infrastructure-facilities-in-ukraine-have-been-damaged-due-to-russias-aggression/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.11.2025).
12. Про Автентичну Україну. *Автентична Україна* : цифрова культурна платформа. URL: https://authenticukraine.com.ua/en/about?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.11.2025).
13. Ark for Ukraine. Мобільні цифрові лабораторії для збереження культурної спадщини. URL: <https://arkforukraine.org> (дата звернення: 02.11.2025).
14. Dobrovolska V., Kalinina-Symonchuk Yu. Criteria and priorities for selecting objects of historical and cultural documentary heritage for digitization. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 25. С. 310–323.
15. Kovalenko Y. Digital preservation of Ukrainian audiovisual heritage during wartime: challenges and institutional practices. *Culture Crossroads*. 2025. Vol. 27. Article 534. URL: <https://www.culturecrossroads.lv/index.php/cc/article/view/534> (дата звернення: 02.11.2025).
16. Museum Digitization Center. Project for digitization of museum collections in Ukraine. URL: <https://www.hemo.in.ua/digitization-en> (дата звернення: 02.11.2025).
17. Рогожа М. Збереження української культурної спадщини під час війни: практики міжнародних взаємодій. *Українські культурологічні студії*. 2023. № 1(12). С. 10–14. URL: <https://ucs.knu.ua/en/article/view/1008> (дата звернення: 02.11.2025).
18. SUCHO – Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. About SUCHO. URL: <https://www.sucho.org/about%20sucho.org> (дата звернення: 02.11.2025).
19. SUCHO – Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. SUCHO | Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. URL: <https://www.sucho.org/pages/%20sucho.org> (дата звернення: 02.11.2025).
20. The war boosts digitising everything quickly: how Odesa museums preserve cultural heritage. *Intent. Independent Ukrainian regional media*. 28.07.2024. URL: https://intent.press/en/publications/recovery/2024/the-war-boosts-digitising-everything-quickly-how-odesa-museums-preserve-cultural-heritage/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 21.12.2025).

21. Ukraine and the Czech Republic: Digital Partnerships for the Preservation of Cultural Heritage. *Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine*. 19.09.2024. URL: https://mcs.gov.ua/en/news/ukraine-and-the-czech-republic-digital-partnerships-for-the-preservation-of-cultural-heritage/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.11.2025).
22. Ukraine Voice. Ukrainian Cultural Heritage Digital Archive Preserves 10,000+ Artifacts 27.04.2025. URL: <https://ukrainevoice.org/news/ukrainian-cultural-heritage-digital-archive-preserves-10000-artifacts/> ukrainevoice.org (дата звернення: 02.11.2025).
23. UNESCO empowers Ukrainian museum professionals at Lviv Culture Hub training. UNESCO. 25.11.2025. URL: https://www.unesco.org/en/node/196832?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.11.2025).
24. UNESCO. Supporting the digitization of museum collections and documentary heritage in Ukraine. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/supporting-digitization-museum-collections-and-documentary-heritage-ukraine> ЮНЕСКО (дата звернення: 02.11.2025).

References

1. Bilushchak, T. M., & Dobrovolska, S. I. (2023). European and national aspects of protection, preservation and popularisation of intangible cultural heritage: digital collections in the web information environment. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 41–52. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2023.276764> [in Ukrainian].
2. Greenberg, L. F. (2023). Digitisation of documentary heritage of archives and libraries during the war. *Information and Society*, 78–80. Retrieved from: <https://jias.donnu.edu.ua/article/view/14601> [in Ukrainian].
3. Law of Ukraine ‘On Libraries and Librarianship’ dated 27 January 1995 No. 32/95-VR. (1995). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine ‘On the National Archival Fund and Archival Institutions’ dated 24 June 1994 No. 848/94-VR. (1994). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine ‘On the Protection of Cultural Heritage’ dated May 15, 2000 No. 1805-III. (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> [in Ukrainian].
6. Supporting the digitisation of museum collections and documentary heritage in Ukraine. (n.d.). Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/articles/supporting-digitization-museum-collections-and-documentary-heritage-ukraine> [in Ukrainian].
7. Ark for Ukraine project: mobile digital modules for the conservation and digitization of documents, books, and museum objects. (n.d.). Retrieved from: <https://arkforukraine.org> [in Ukrainian].
8. Digital transformation of museums: how online platforms open Ukraine’s heritage to the world. (01.07.2025). Blog ‘Museum Fund of Ukraine’. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Retrieved from: https://museum.mcs.gov.ua/blog/tsyfrova-transformatsiia-muzeiv-iak-onlain-platformy-vidkryvaiut-spadshchynu-ukrainy-svitovi/?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
9. Shcherbina, O. S., & Shevchuk, O. S. (2019). Cooperation of Ukrainian libraries towards the preservation of national documentary heritage. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 33–38. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189844> [in Ukrainian].
10. Kalakura, Ya. (2022). Ukrainian archival science in the challenges of war and digitalization of archival information resources. *Archives of Ukraine*, 4 (333), 19–45. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2022.333.019> [in Ukrainian].
11. 1,630 cultural heritage sites and 2,437 cultural infrastructure facilities in Ukraine have been damaged due to Russia’s aggression. (04.12.2025). Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. Retrieved from: https://mcs.gov.ua/en/news/1630-cultural-heritage-sites-and-2437-cultural-infrastructure-facilities-in-ukraine-have-been-damaged-due-to-russias-aggression/?utm_source=chatgpt.com [in English].
12. About Authentic Ukraine. (n.d.). Authentic Ukraine — digital cultural platform. Retrieved from: https://authenticukraine.com.ua/en/about?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
13. Ark for Ukraine. Mobile digital laboratories for the preservation of cultural heritage. (n.d.). Retrieved from: <https://arkforukraine.org> [in Ukrainian].
14. Dobrovolska, V., & Kalinina-Symonchuk, Yu. (2020). Criteria and priorities for selecting objects of historical and cultural documentary heritage for digitization. *Manuscript and book heritage of Ukraine*, 25, 310–323 [in English].
15. Kovalenko, Y. (2025). Digital preservation of Ukrainian audiovisual heritage during wartime:

challenges and institutional practices. *Culture Crossroads*, 27. Article 534. Retrieved from: <https://www.culturecrossroads.lv/index.php/cc/article/view/534> [in English].

16. Museum Digitisation Centre. Project for digitisation of museum collections in Ukraine. (n.d.). <https://www.hemo.in.ua/digitization-en> [in English].

17. Rohozha, M. (2023). Saving Ukrainian cultural heritage during the war: practices of international interactions. *Ukrainian Cultural Studies*, 1(12), 10–14. Retrieved from: <https://ucs.knu.ua/en/article/view/1008> [in Ukrainian].

18. SUCHO – Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. About SUCHO. (n.d.). Retrieved from: <https://www.sucho.org/aboutsucho.org> [in English].

19. SUCHO – Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. SUCHO | Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. (n.d.). Retrieved from: <https://www.sucho.org/pages/sucho.org> [in English].

20. The war boosts digitising everything quickly: how Odesa museums preserve cultural heritage. *Intent*. Independent Ukrainian regional media. (28.07.2024). Retrieved from: https://intent.press/en/publications/recovery/2024/the-war-boosts-digitising-everything-quickly-how-odesa-museums-preserve-cultural-heritage/?utm_source=chatgpt.com [in English].

21. Ukraine and the Czech Republic: Digital Partnerships for the Preservation of Cultural Heritage. (19.09.2024). Retrieved from: https://mcsc.gov.ua/en/news/ukraine-and-the-czech-republic-digital-partnerships-for-the-preservation-of-cultural-heritage/?utm_source=chatgpt.com [in English].

22. Ukraine Voice. Ukrainian Cultural Heritage Digital Archive Preserves 10,000+ Artifacts (27.04.2025). Retrieved from: <https://ukrainevoice.org/news/ukrainian-cultural-heritage-digital-archive-preserves-10000-artifacts/> ukrainevoice.org [in English].

23. UNESCO empowers Ukrainian museum professionals at Lviv Culture Hub training. UNESCO. (25.11.2025). Retrieved from: https://www.unesco.org/en/node/196832?utm_source=chatgpt.com [in English].

24. UNESCO. Supporting the digitization of museum collections and documentary heritage in Ukraine. (n.d.). Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/articles/supporting-digitization-museum-collections-and-documentary-heritage-ukraine> ЮНЕСКО [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 04.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

Цитування:

Головач Н. М. Збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів: міжнародні практики, проекти та цифрові рішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 30–35.

Golovach N. (2025). Preserving Cultural Heritage in Times of War: International Practices, Projects, and Digital Solutions. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 30–35 [in Ukrainian].

Головач Наталія Миколаївна,

кандидат філософських наук, доцент кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-8931-4302>
ngolovach@dakkkim.edu.ua

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ: МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ, ПРОЄКТИ ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ

Мета статті – дослідити міжнародний практичний досвід збереження культурної спадщини та визначити механізми його адаптації і впровадження в Україні. **Методологія дослідження** базується на використанні теоретичних методів дослідження, зокрема аналізу і синтезу – для систематизації знань про альтернативні методи збереження культурної спадщини; порівняльний метод – для вивчення міжнародного досвіду збереження культурної спадщини в умовах збройних конфліктів; узагальнення – для формування висновків щодо ефективних практик її збереження. **Наукова новизна статті** полягає в систематизації міжнародних практик збереження культурної спадщини, зокрема механізмів, розроблених для умов воєнних конфліктів, із подальшим визначенням можливостей їх адаптації в Україні. Обґрунтовано потенціал цифрових технологій, серед яких 3D-моделювання, віртуальні реконструкції, цифрові архіви тощо, у документуванні, фіксації та відтворенні культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів. Виокремлено комплекс інноваційних методів створення віртуальних середовищ, що поєднують науково-технічні та мистецькі підходи для збереження і подальшої реставрації культурної спадщини України. **Висновки.** На сучасному етапі внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, одним із підходів збереження культурної спадщини є застосування міжнародних механізмів. Хоча проблема збереження культурної спадщини виникає в багатьох державах світу, проте підходи до її розв'язання різняться. Міжнародна спільнота працювала низку моделей захисту об'єктів культурної спадщини, зокрема й на випадок воєнних конфліктів, практичний досвід яких може бути адаптований в Україні. Було розроблено та реалізовано чимало проєктів, зокрема й ті, які демонструють потенціал 3D-моделювання, віртуальних реконструкцій, цифрових архівів тощо для фіксації, відтворення та популяризації культурної спадщини в умовах ризику її фізичної втрати. На сьогодні сформувався доступний набір ефективних методів, які поєднують науково-технічні інновації і мистецькі підходи для створення віртуальних середовищ, серед яких фотографування, 3D-сканування, підготовка презентацій, відеоматеріалів тощо. Їхнє раціональне застосування, відповідно до наявних ресурсів, дає змогу не лише забезпечити збереження культурних об'єктів, а й створити основу для подальшої реставрації, дослідження та міжнародної адвокації.

Ключові слова: культурна спадщина, міжнародний досвід, цифрові технології, віртуальні середовища, проєктна діяльність, воєнний стан, громадські організації.

Golovach Nataliya,

Ph.D (Philosophy), Associated Professor of the Department of Art Management and Information Technology, National Academy of Culture and Arts Management

**PRESERVING CULTURAL HERITAGE IN TIMES OF WAR:
INTERNATIONAL PRACTICES, PROJECTS, AND DIGITAL SOLUTIONS**

The purpose of this article is to examine international practical experience in preserving cultural heritage and to identify mechanisms for its adaptation and implementation in Ukraine. The research methodology is based on the use of theoretical research methods, in particular analysis and synthesis to systematise

knowledge about alternative methods of cultural heritage preservation; comparative method to study international experience in cultural heritage preservation in conditions of armed conflict; generalisation to form conclusions about effective practices for its preservation. **The scientific novelty** lies in the systematisation of international practices for preserving cultural heritage, in particular mechanisms developed for conditions of military conflict, with a subsequent determination of the possibilities for their adaptation in Ukraine. The potential of digital technologies, including 3D modelling, virtual reconstructions, digital archives, in documenting, recording, and reproducing cultural heritage in conditions of military conflict has been substantiated. A set of innovative methods for creating virtual environments that combine scientific, technical, and artistic approaches for the preservation and further restoration of Ukraine's cultural heritage has been identified. **Conclusions.** At the present stage, as a result of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, one of the approaches to preserving cultural heritage is the use of international mechanisms. Although the problem of preserving cultural heritage arises in many countries around the world, the approaches to solving it vary. The international community has developed a number of models for the protection of cultural heritage sites, including in the event of armed conflict, the practical experience of which can be adapted in Ukraine. Numerous projects have been developed and implemented, including those demonstrating the potential of 3D modelling, virtual reconstructions, digital archives, etc. for recording, reproducing, and promoting cultural heritage in conditions where there is a risk of its physical loss. Today, there is an accessible set of effective methods that combine scientific and technical innovations with artistic approaches to create virtual environments, including photography, 3D scanning, preparation of presentations, video materials. Their rational application, in accordance with available resources, not only ensures the preservation of cultural objects, but also creates a basis for further restoration, research, and international advocacy.

Keywords: cultural heritage, international experience, digital technologies, virtual environments, project activities, martial law, public organisations.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України питання збереження культурної спадщини від руйнувань і знищення стало пріоритетним. Внаслідок російських обстрілів вже втрачено значну кількість історичних будівель, бібліотек, музеїв, театрів тощо. Дослідники розглядають такі дії Російської Федерації як складову стратегії, спрямованої на підрив української культурної ідентичності. У зв'язку з цим використання міжнародних механізмів захисту культурної спадщини України набуває важливого значення, а тому є потреба у вивченні та застосуванні практичного міжнародного досвіду в цій сфері [4, 8].

Ще на початку XXI століття виникла потреба вирішити проблему охорони культурної спадщини в умовах збройних конфліктів. А тому міжнародна спільнота розробила низку правил і процедур, спрямованих на захист культурних цінностей та мистецьких об'єктів, а окремі держави накопичили певний практичний досвід у цій сфері. Проте, як зазначають дослідники, у міжнародних нормативно-правових актах відсутні чітко визначені алгоритми практичного здійснення заходів зі збереження культурної спадщини під час воєнних дій [6, 570].

Проблема збереження культурної спадщини виникає в багатьох країнах світу, однак вирішують її по-різному, що зумовлює необхідність враховувати світові тенденції у сфері її збереження та усвідомлення передумов цього тривалого процесу [8, 33].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема дослідження міжнародного досвіду збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів присвячені праці С. Гаврилюк [4], Л. Сліпчишин [8], які вивчали зарубіжний досвід захисту культурної спадщини в умовах воєнного конфлікту та сучасні підходи її збереження. М. Рогожа [7] проаналізувала практику міжнародної взаємодії в збереженні культурної спадщини України в умовах війни.

Натомість О. Куцька, О. Герус і К. Куцька [6] дослідили досвід російсько-українського збройного протистояння (2014–2022). А Д. Купрійчук [5] проаналізувала роль державного управління у сфері охорони культурної спадщини в умовах воєнного стану 2022–2023 рр.

І. Чернікова, Н. Аксонова, М. Тимошик [10] та Д. Тарангул, І. Чернікова, Л. Дрогомирецька [9] вивчали збереження історико-культурної спадщини України в XXI ст., зокрема і як чинник національної ідентичності.

В. Добровольська аналізує сучасні підходи до документування втрат культурної спадщини України. Авторка акцентує на необхідності системного обліку культурних цінностей як інструменту їх збереження та формування доказової бази для правової оцінки воєнних злочинів, спираючись на аналіз міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують охорону культурної спадщини в умовах збройних конфліктів [11].

Мета роботи полягає в дослідженні міжнародного практичного досвіду збереження культурної спадщини та визначенні механізмів його

адаптації і впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі міжнародне співтовариство виробило різні моделі охорони культурної спадщини, зокрема й в умовах воєнних конфліктів. Наприклад, в армії Великої Британії створено спеціальний загін із захисту культурних цінностей, до складу якого входять фахівці з археології та мистецтва. У випадках надзвичайних ситуацій вони консультують військових щодо дотримання норм міжнародного права у сфері охорони культурної спадщини та здійснюють заходи, спрямовані на запобігання руйнуванню пам'яток. Подібну практику застосовує і армія США, де до служби залучають спеціалістів зі збереження культурної спадщини. Їхнє завдання полягає у врахуванні та прогнозуванні можливих загроз, а також у недопущенні, наскільки це можливо, знищення культурних об'єктів у зоні бойових дій [4, 6].

У країнах Близького Сходу археологічні та архітектурні пам'ятки нерідко опиняються в епіцентрі бойових дій і зазнають значних руйнувань. Водночас у регіоні діє міжнародна місія «Блакитний щит», яка спрямована на порятунок культурних об'єктів, що перебувають у зонах збройних конфліктів [4, 5]. «Блакитний щит» виступає своєрідним аналогом «червоного хреста» у сфері культури, адже він сповіщає учасників воєнних дій про необхідність дотримання міжнародних норм щодо охорони культурної спадщини. Цей знак є загальноновизнаним символом її захисту, створеним для позначення об'єктів, які мають історичну, наукову чи культурну цінність для всього людства [2].

Однак в Україні було засновано Український Комітет «Блакитного щита», діяльність якого спрямована на координацію зусиль працівників музеїв, бібліотек, архівів та інших установ з метою запобігання пошкодженню об'єктів культурної спадщини. Офіційним представником є К. Кобцев – музейний експерт, спеціаліст з охорони пам'яток та військовослужбовець Збройних Сил України.

Натомість Міжнародний комітет «Блакитного щита» оприлюднив інструкцію «Евакуація колекцій культурної спадщини: інструкції з організації робіт у разі надзвичайної ситуації», де подано рекомендації щодо порядку евакуації колекцій, їхнього зберігання та документування процесу переміщення тощо [6, 571].

Також ухвалено рішення щодо нанесення інформаційного знака «Блакитний щит» на історичні пам'ятки. Наприклад, у межах пілотного проекту «Блакитний щит» на території Сумщини для маркування було відібрано 52 пам'ятки, які включені до Державного реєстру нерухомої культурної спадщини України, серед яких архітектурні споруди, будинки культури, театри, музеї, архіви,

бібліотеки тощо. Загалом планується встановити 173 інформаційні позначки, а перші емблеми-таблички «Блакитного щита» вже з'явилися на будівлях краєзнавчого та художнього музеїв, а також на кількох спорудах у центральній частині міста [1].

Слід зауважити, що за ініціативи міжнародних організацій в Україні було створено Штаб порятунку спадщини, метою якого є забезпечити збереження культурної спадщини в умовах війни та в її посткризове відновлення у всіх регіонах країни. Основними завданнями стали:

- захист музейних колекцій від можливих втрат;
- проведення рятувальних операцій;
- фіксація та збір інформації про злочини проти культурної спадщини;
- координація взаємодії між органами державної влади, закладами культури та міжнародними інституціями [6, 571].

Діяльність Штабу здійснюється під координацією ЮНЕСКО, Міжнародної ради музеїв, Міжнародного центру досліджень, збереження та реставрації культурних цінностей та ін. [4, 6].

Водночас Міністерство культури України здійснює консультації з ЮНЕСКО щодо питань охорони культурних об'єктів у період воєнних дій. У 2022 році на зустрічі з представниками міжнародних організацій, серед яких ICOMOS, ICCROM та ін., обговорили питання вивчення та впровадження міжнародного досвіду збереження культурної спадщини в умовах збройного конфлікту [4, 7].

Проте в умовах воєнного стану особливого значення набуває співпраця державних органів України із Міжнародною радою музеїв, яка підтримує тісні зв'язки з ООН та ЮНЕСКО, має консультативний статус експерта у сфері протидії незаконному обігу культурних цінностей та співпрацює з Інтерполом і Всесвітньою митною організацією. Крім того, вона володіє необхідними повноваженнями й інструментами для захисту культурної спадщини у випадках стихійних лих чи збройних конфліктів, зокрема завдяки розгалуженому каталогу предметів культурного призначення, який використовують для запобігання їхньому нелегальному переміщенню по світу [10, 1217].

Втім слід наголосити, що з огляду на складні обставини в Україні було сформовано першу національну команду швидкого реагування на пошкодження пам'яток культури, яку створено в межах проекту «Підвищення спроможності щодо планування першої допомоги та відновлення культурної спадщини України». До складу команди увійшли 22 українські фахівці, які пройшли відповідне навчання у 2024 році [3].

У цьому напрямі розроблено та впроваджено чимало проєктів. Наприклад, у сфері

збереження культурної спадщини реалізується проєкт «Викрадена спадщина» в межах програми «Війна і мистецтво», мета якого знайти все вкрадене й повернути в Україну. У її межах створено базу «Викрадена спадщина», зокрема станом на жовтень 2023 р. включено 245 культурних об'єктів, які викрали російські окупанти з приватних і державних колекцій, що посприяє запобіганню незаконній торгівлі вкраденими культурними цінностями. Показовим прикладом стало повернення колекції «Крим: золото й таємниці Чорного моря», яка понад 10 років перебувала за межами України. Колекція була сформована ще у 2013 р. з музейних експонатів Києва, Сімферополя, Керчі, Бахчисарая та Херсонеса й направлена до Німеччини, згодом до Нідерландів з метою демонстрації в музеях. Проте після 2014 р. постало питання її повернення в Україну, що стало досить складною справою. У кінцевому результаті після тривалих юридичних баталій Верховний та Апеляційний суд Нідерландів ухвалили рішення повернути «скіфське золото» Україні [9, 151].

Для представлення України та її історико-культурної спадщини було реалізовано медіапроєкт *Ukraineer*. Його метою стало проведення експедицій у 16 історичних регіонах країни та створення на основі зібраних матеріалів путівників, що містять інформацію про культуру, історію, унікальні й рідкісні пам'ятки, спрямованих на просвітництво та розвиток внутрішнього туризму. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України внесло корективи в реалізацію проєкту, тим самим дослідники почали фіксувати воєнні злочини за допомогою фото, інтерв'ю та розповідей [9, 155].

Варто зауважити, що об'єкти історико-культурної спадщини, у випадку їхнього критичного пошкодження чи знищення, особливо археологічні пам'ятки, практично не підлягають відновленню, а тому охоронні заходи потребують постійної уваги та належного реагування [9, 152].

На сьогодні активно здійснюється пошук альтернативних методів збереження культурних об'єктів, які можуть опинитися під обстрілами, серед яких особливе місце посідає 3D-моделювання важливих історико-культурних пам'яток [6, 571].

Цифрові технології для збереження культурної спадщини вже стали світовим трендом, а тому було розроблено різноманітні шляхи збереження культурної спадщини за їх допомогою. Після повномасштабного вторгнення, оцифрування культурної спадщини для України стало важливою стратегією, відповідно і попит на оцифрування спадщини зріс [10, 1214].

Віртуалізація культурної спадщини вже

тривалий час застосовується на практиці, проте раніше вона мала переважно статичний і візуальний характер, поєднувалася з графічними елементами. Сучасні технології суттєво змінили підхід до цього процесу, а тому завдяки 3D-моделюванню стало можливим використання інтерактивних технологій, що поєднують комп'ютерну симуляцію реальності з фізичними, візуальними та просторовими вимірами [8, 35].

Для віртуальної реальності характерними є ознаки тривимірного зображення, інтерактивності та ефект занурення користувача у віртуальний простір. За допомогою віртуальної реальності людина отримує унікальний шанс відчувати «глибину занурення» в різні точки простору й часу, а тому, як зазначає Л. Сліпчишин, висуваються вимоги до створення якісних анотацій та метаданих об'єктів, використання програмного забезпечення як для опису, так і збереження у цифрових базах даних [8, 33].

У цьому контексті сформувалося нове поняття – інформатика культурної спадщини, яке поєднує технології сканування та фотографування в поєднанні з 3D-друком, хмарним збереженням і поширенням даних, що трансформують традиційні методи в новітні тенденції [8, 37].

Наприклад, одним із важливих проєктів представлення культурної спадщини у віртуальному культурному просторі є «Автентична Україна», спрямований на збереження та популяризацію нематеріальної культурної спадщини. Цей ресурс:

- містить інформацію про українське авангардне мистецтво першої третини ХХ століття, що формувалося під впливом народних художніх традицій [9, 154];
- включає оцифровані музейні експонати;
- пропонує віртуальні тури дерев'яними храмами Карпат, скансенами та оперними театрами;
- подає розповіді про нематеріальну культурну спадщину України, які постійно доповнюються [9, 155].

Паралельно реалізується міжнародний проєкт «Врятувати українську культурну спадщину онлайн», метою якого є архівація контенту численних вебсайтів, присвячених національній культурі. У його реалізації бере участь понад тисяча бібліотекарів, архівістів та дослідників, а також долучилися Український науковий інститут Гарвардського університету та Альбертський університет [5, 38].

Волонтерська ініціатива, яка реалізується в проєкті *SUCHO* (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), спрямована на архівацію вебресурсів і цифрових колекцій закладів культури України, а також на збір коштів для придбання спеціалізованого обладнання з оцифрування. У 2023 році ця

ініціатива була відзначена нагородою Європейської комісії та міжнародної організації Europa Nostra за вагомий внесок у збереження культурної спадщини [7, 13].

Проте, на думку Л. Сліпчишиної, однією з проблем у збереженні культурної спадщини цифровими засобами є взаємодія користувача з інформацією, тим самим ефективність взаємодії користувача із середовищем цифрового збереження об'єктів залежить від його дизайну [8, 37].

М. Рогожа наголошує, що оцифрування в процесі збереження національної культурної спадщини має низку технічних і ціннісних питань, які тільки загострюються в умовах війни, а міжнародна допомога не лише їх вирішує, але й увиразнює [7, 13].

Наприклад, громадська організація «Архаїка» активно досліджує і збереження української культурної спадщини в межах проекту Preserving Ukrainian Legasy, реалізованого в співпраці з американськими та польськими партнерами. Завдяки цій ініціативі музейні працівники Києва, Дніпра та Запоріжжя опанували сучасні технології і отримали необхідне обладнання для оцифрування експонатів своїх закладів. Створені тривимірні моделі експонатів можна використовувати в наукових дослідженнях, організації виставок, презентацій та проведенні віртуальних екскурсій у світовому масштабі [10, 1214].

Показовим прикладом є участь шведських спеціалістів із Музею Васа в проекті з оцифрування чотирьох старовинних човнів, піднятих із дна Дніпра та збережених у Національному заповіднику «Хортиця». Оскільки ці великогабаритні артефакти неможливо евакуювати, створення їхніх цифрових копій має важливе значення. Для цього створюються високоточні тривимірні моделі, отримані за допомогою лазерного сканування та фотограмметрії [7, 13].

На сьогодні існує широкий спектр доступних й ефективних методів, що поєднують науково-технічні досягнення та мистецтво для створення віртуальних середовищ, серед яких фотографування, сканування, створення презентацій, відео тощо, які можна раціонально застосовувати відповідно до наявних ресурсів [8, 38].

Проте в умовах воєнного стану, наголошує В. Купрійчук, важливе державне управління у сфері охорони культурної спадщини, зокрема пріоритетними напрямками мають стати спільні напрацювання державних органів влади та фахівців сфери культури, серед яких можуть бути такі пропозиції:

- враховувати культурну специфіку регіонів під час проведення реформи місцевого самоврядування з метою збереження базової мережі об'єктів культурної спадщини, посилення їх фінансової і матеріально-технічної спроможності, а

також урізноманітнення діяльності;

- удосконалювати законодавчу базу у сфері культури для розширення можливостей неурядових організацій виконувати моніторингові, управлінські, організаційні, наглядові та дослідницькі функції;

- розробляти й реалізовувати додаткові заходи, спрямовані на збереження культурної спадщини тощо [5, 40].

Усі ці ініціативи, розглянуті вище, допомагають виробити сучасні механізми збереження культурної спадщини з урахуванням викликів сьогодення та можливостей адаптувати дієвий міжнародний досвід, що посприє не лише збереженню спадщини нині, а й відновленню її в майбутньому.

Наукова новизна статті полягає в систематизації міжнародних практик збереження культурної спадщини, зокрема механізмів, розроблених для умов воєнних конфліктів, із подальшим визначенням можливостей їх адаптації в Україні. Обґрунтовано потенціал цифрових технологій, серед яких 3D-моделювання, віртуальні реконструкції, цифрові архіви тощо, у документуванні, фіксації та відтворенні культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів. Виокремлено комплекс інноваційних методів створення віртуальних середовищ, що поєднують науково-технічні та мистецькі підходи для збереження та подальшої реставрації культурної спадщини України.

Висновки. На сучасному етапі внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України одним із підходів збереження культурної спадщини є застосування міжнародних механізмів. Хоча проблема збереження культурної спадщини виникає в багатьох державах світу, проте підходи до її розв'язання різняться. Міжнародна спільнота напрацювала низку моделей захисту об'єктів культурної спадщини, зокрема й на випадок воєнних конфліктів, практичний досвід яких може бути адаптований в Україні.

Розроблено та реалізовано чимало проєктів, зокрема й ті, які демонструють потенціал 3D-моделювання, віртуальних реконструкцій, цифрових архівів тощо для фіксації, відтворення та популяризації культурної спадщини в умовах ризику її фізичної втрати.

На сьогодні сформувався доступний набір ефективних методів, які поєднують науково-технічні інновації та мистецькі підходи для створення віртуальних середовищ, серед яких фотографування, 3D-сканування, підготовка презентацій, відеоматеріалів тощо. Їхнє раціональне застосування, відповідно до наявних ресурсів, дозволяє не лише забезпечити збереження культурних об'єктів, а й створити основу для подальшої реставрації, дослідження та міжнародної адвокації.

Список використаних джерел

1. «Блакитний щит» на Сумщині: спеціалізований підрозділ ЗСУ маркував культурні пам'ятки. URL: <https://suspilne.media/sumy/1120870-blakitnij-sit-na-sumsini-specializovaniy-pidrozdil-zsu-markuvav-kulturni-pamatki/> (дата звернення: 01.11.2025).
2. «Блакитний щит» – символ захисту культури. URL: <https://ladrada.gov.ua/publicna-informatsiia/novyny-ladyzhynskoi-miskoi-rady/blakytnyi-shchyt-symvol-zakhystu-kultury.html> (дата звернення: 17.11.2025).
3. В Україні створили першу команду рятівників культурної спадщини. URL: <https://lifepravda.com.ua/culture/v-ukrajini-stvorili-pershu-komandu-ryativnikiv-kulturnoji-spadshchini-302675/> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Гаврилюк С. Міжнародний досвід захисту культурних цінностей в умовах воєнного конфлікту. *Волинський музейний вісник*. Луцьк, 2022. Вип. 12. С. 3–9.
5. Купрійчук В. Державне управління у сфері охорони культурної спадщини в умовах воєнного стану 2022–2023 рр. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2023. Вип. 45. С. 36–42.
6. Куцька О., Герус О., Куцька К. Культурно-історична спадщина в умовах війни: досвід російсько-українського збройного протистояння (2014–2022 рр.). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-68>.
7. Рогожа М. М. Збереження культурної спадщини України в умовах війни: практики міжнародної взаємодії. *Українські культурологічні студії*. 2023. № 1 (12). С. 10–14. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).02](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).02).
8. Сліпчишин Л. Сучасні підходи до збереження культурної спадщини: зарубіжний досвід. *Актуальність збереження культурної спадщини України* : зб. наук. ст. Львів : СПОЛОМ, 2023. С. 31–39.
9. Тарангул Л., Чернікова І., Дрогомирецька Л. Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 1 (9). С. 147–159. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.18>.
10. Чернікова І., Аксьонова Н., Тимошик М. Збереження культурної спадщини України у XXI ст. *Актуальні питання у сучасній науці. Історія та археологія*. 2024. № 3 (21). С. 1205–1225. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-1205-1225](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-1205-1225).
11. Dobrovolska V. Documentation and registration of damages and destructions of cultural heritage objects during the armed aggression of Russia against Ukraine. *Library Science. Record Studies. Informology*. 2024. 20(1). С. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.63009/lrsi/1.2024.82>.

References

1. 'Blue Shield' in Sumy Region: a specialised unit of the Armed Forces of Ukraine marked cultural monuments. (2025). Retrieved from: <https://suspilne.media/sumy/1120870-blakitnij-sit-na-sumsini-specializovaniy-pidrozdil-zsu-markuvav-kulturni-pamatki/> [in Ukrainian].
2. The 'Blue Shield' is a symbol of cultural protection. (2025). <https://ladrada.gov.ua/publicna-informatsiia/novyny-ladyzhynskoi-miskoi-rady/blakytnyi-shchyt-symvol-zakhystu-kultury.html> [in Ukrainian].
3. Ukraine has established its first cultural heritage rescue team. (2024). Retrieved from: <https://lifepravda.com.ua/culture/v-ukrajini-stvorili-pershu-komandu-ryativnikiv-kulturnoji-spadshchini-302675/> [in Ukrainian].
4. Havryliuk, S. (2022). International experience in protecting cultural property in conditions of armed conflict. *Volynskyi muzeinyi visnyk*, 12, 3–9 [in Ukrainian].
5. Kupriichukm V. (2023). State management in the field of cultural heritage protection under martial law in 2022–2023. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, 45, 36–42 [in Ukrainian].
6. Kutska, O., Herus, O., & Kutska, K. (2022). Cultural and historical heritage in wartime: the experience of the Russian-Ukrainian armed conflict (2014–2022). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-68> [in Ukrainian].
7. Rohozha, M. (2023). Preserving Ukraine's cultural heritage in wartime: practices of international cooperation. *Ukrainski kulturolohichni studii*, 1 (12), 10–14. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).02](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).02) [in Ukrainian].
8. Slipchyshyn, L. (2023). Modern approaches to cultural heritage preservation: international experience. *Aktualnist zberezhennia kulturnoi spadshchyny Ukrainy*, 31–39 [in Ukrainian].
9. Taranhul, L., Chernikova, I., & Drohomiretska, L. (2024). Preserving Ukraine's historical and cultural heritage as a factor in national identity. *Kulturolohichniy almanakh*, 1 (9), 147–159. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.18> [in Ukrainian].
10. Chernikova, I., Aksonova, N., & Tymoshyk, M. (2024). Preserving Ukraine's cultural heritage in the 21st century. *Aktualni pytannia u suchasnyy nautsi* : Ser. Istoriiia ta arkheolohiia, 3 (21), 1205–1225. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-1205-1225](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-1205-1225) [in Ukrainian].
11. Dobrovolska, V. (2024). Documentation and registration of damages and destructions of cultural heritage objects during the armed aggression of Russia against Ukraine. *Library Science. Record Studies. Informology*, 20(1), 82–87. DOI: <https://doi.org/10.63009/lrsi/1.2024.82> [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 316.77:004.738.5:378

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350076

Цитування:

Chekshturina V., Homotiuk O., Patriak O. (2025). Features of Asynchronous Digital Communications in Educational and Professional Clusters. Library Science. Record Studies. Informology, 2, 36–47 [in English].

Чекштуріна В. М., Гомотюк О. Є., Патряк О. Т. Особливості асинхронних цифрових комунікацій в освітніх та професійних кластерах. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 36–47.

Chekshturina Viktoriia,

Doctor of Social Communications, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Information and Socio-Cultural Activities, West Ukrainian National University
<https://orcid.org/0000-0003-1143-2493>
 chekshturina.victoria@gmail.com

Homotiuk Oksana,

Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor at the Department of Information and Socio-Cultural Activities, West Ukrainian National University
<https://orcid.org/0000-0002-2856-8541>
 o.homotiuk@wunu.edu.ua

Patriak Oleksandra,

Candidate of Economic Sciences (Ph.D. in Economics), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Information and Socio-Cultural Activities, West Ukrainian National University
<https://orcid.org/0000-0002-7844-3587>
 o.patriak@wunu.edu.ua

FEATURES OF ASYNCHRONOUS DIGITAL COMMUNICATIONS IN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL CLUSTERS

*The purpose of the research is to examine the features of asynchronous digital communications in a professional environment. The study focuses on the search for effective forms of digital communication in the context of rapid technological progress, focusing on improving the quality of the communication process, with an emphasis on the component 'feedback from the recipient'. **Research methodology.** The research methodology was based on three blocks, such as meta-scientific (paradigmatic understanding of the phenomenon of 'communication' as a vital phenomenon of human functioning and development); theoretical (an analysis of the essence of the definitions of 'asynchronous' vs 'synchronous' communication, with a focus on highlighting the features and specifics of asynchronous digital communications in educational and professional clusters); empirical research methods (the analysis of statistical data, diagnostic methods, questionnaires and surveys, digital data processing methods) were used. **The scientific novelty** consists in the theoretical substantiation of the specific features of asynchronous digital communications and the development of differentiated recommendations for their effective use in professional environments, distinguishing between communication formats based on the nature of tasks and quality requirements for feedback from recipients. Diagnostics were carried out on the topic of 'Features of Asynchronous Digital Communications', and a content analysis of the diagnostic data was performed. Recommendations for improving the efficiency of asynchronous digital communications were developed. **Conclusions.** The specific features of asynchronous communication are considered, it is proposed that recipients use asynchronous digital communication for thorough answers of a technological, recommendation and strategic nature and synchronous communication in solving operational tasks, which will help to increase the efficiency of the communication process in a professional environment.*

Keywords: asynchronous communication, digital communications, synchronous communication, professional environment, educational clusters, feedback, communication process, information technologies.

© Chekshturina V., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Homotiuk O., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Patriak O., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Чекиштуріна Вікторія Миколаївна,

доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету

Гомотюк Оксана Євгенівна,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету

Патряк Олександра Тарасівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету

ОСОБЛИВОСТІ АСИНХРОННИХ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В ОСВІТНІХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КЛАСТЕРАХ

Метою дослідження є вивчення особливостей асинхронних цифрових комунікацій у професійному середовищі. Дослідження зосереджене на пошуку ефективних форм цифрової комунікації в умовах стрімкого технологічного прогресу, акцентуючи на підвищенні якості комунікаційного процесу з наголосом на компоненті «зворотний зв'язок від реципієнта». Методологія дослідження ґрунтувалася на трьох блоках: метанауковому – осмислення феномену «комунікація» як життєво важливого явища функціонування та розвитку людини; теоретичному – аналіз сутності дефініцій «асинхронна» й «синхронна» комунікація з акцентом на виокремленні особливостей і специфіки асинхронних цифрових комунікацій в освітніх та професійних кластерах; емпіричних методів дослідження – використано аналіз статистичних даних, діагностичні методи, анкетування та опитування, методи цифрової обробки даних. Наукова новизна полягає в теоретичному обґрунтуванні специфічних особливостей асинхронних цифрових комунікацій та розробленні диференційованих рекомендацій щодо їх ефективного використання в професійному середовищі, з розмежуванням форматів комунікації залежно від характеру завдань та вимог до якості зворотного зв'язку від реципієнтів. Висновки. Розглянуто специфічні особливості асинхронної комунікації, запропоновано реципієнтам використовувати асинхронну цифрову комунікацію для ґрунтовних відповідей технологічного, рекомендаційного та стратегічного характеру, а синхронну комунікацію – у вирішенні оперативних завдань, що сприятиме підвищенню ефективності комунікаційного процесу в професійному середовищі.

Ключові слова: асинхронна комунікація, цифрові комунікації, синхронна комунікація, професійне середовище, освітні кластери, зворотний зв'язок, комунікаційний процес, інформаційні технології.

Relevance of the research topic. Technological progress affects all areas of human life, including communication within the educational process. Digitalisation is also evident in all areas of professional activity, making the implementation of innovative communication formats in the training of qualified personnel relevant for existing professional clusters. To justify the relevance of the study in more detail, we will analyse statistics showing growth in the number of digital interactions.

Analysis of research and publications. 'According to the Digital 2025 overview report, the number of social media users is growing rapidly. 5.56 billion people worldwide now use the internet, indicating a penetration rate of 67.9%. Social media is now used by 5.24 billion people – 63.9% of the global population. This figure has grown by 4.1% over the past 12 months. The most common reason for using the internet is to search for information (62.8%), followed by staying in touch with friends and family' (Digital 2025: overview report).

According to text messaging statistics, the frequency of texting varies between different age groups. The average number of texts sent per day is highest among 35- to 44-year-olds. Adults under 45 send and receive an average of over 85 texts per day, although those over 45 also send and receive a significant number of texts. For instance, individuals aged 45–54 send an average of 33 texts daily, whereas those aged 55 and over send an average of 16. Additionally, the average consumer sends three messages per hour, totalling 72 per day (Texting statistics).

Statistical data clearly demonstrates the need for people to communicate. Social media enables you to expand your circle of communication and interact with a large number of people throughout the day.

Research purpose. The purpose of the research is to examine the features of asynchronous digital communications in a professional environment. Every communication interaction strives to be effective a priori, and every communicator who initiates communication with a recipient seeks to achieve a

certain goal. For example, they may wish to express their opinion and be understood, or create a request and receive information. In other words, the communicative goal can be to provide or receive information. When a communicator starts communicating to satisfy their information needs, an important criterion for effective communication is the format and timing of the communication, allowing the recipient sufficient time to provide the necessary data (such as statistics, professional explanations, topographic coordinates, and other important information that the communicator expects to receive urgently).

In some cases, the communicator may aim to share personal information and seek an emotional response rather than a cognitive one. In such cases, the communicator may deliberately delay communication and wait for an interaction to convey their psychological and emotional state, with the aim of achieving empathic understanding with the recipient. Digital communications provide an opportunity to ask communicators informational questions or to indirectly request emotional support through social media messages. However, the recipient may not respond immediately due to various circumstances, so such communication will not be synchronous.

These examples of the different communicative goals of those initiating the communication process require in-depth study within the communication paradigm. This paradigm has been developed more within an interdisciplinary framework, and the most scientifically developed theories are found in the following disciplinary areas:

Pedagogical communications: the transfer of knowledge from a teacher to students. A separate, well-developed subfield is foreign language teaching. Christian Puren notes that: ‘The communicative approach is based on the idea that successful language learning comes from the need to convey certain messages and express thoughts, and this allows you to learn to use the language faster’ [19, 4].

Psychological communications: interaction with a client or group. This includes communications during psychological counselling and communicative, client-centred therapy between a psychologist and client, as well as doctor-patient communications.

Religious communications between church representatives and believers;

- **Marketing communications** between producers of consumer products and services and customers;

- **Journalistic communication** involves journalists and users of an information product.

Our research focuses on professional communication between colleagues. By identifying the most effective ways to achieve communication goals, we can contribute to more efficient work processes in humanitarian and industrial spheres.

Let us now take a closer look at the theoretical developments concerning the methodological approaches to studying the essence of communication. Communication science ‘attempts to reveal facts about messages, including their content, context, causes, processes, and consequences’ [13, 18]. ‘Within communication science, Anderson and Baym (2004) distinguish three main traditions for explaining communication phenomena in society: ‘the sociological approach, the interpretive approach and the critical research approach. These three traditions differ in their epistemological, methodological, and ontological assumptions, or in other words, their ways of knowing. The social science approach is also known as the dominant paradigm of mass communication research. In this paradigm, communication is defined as mediated communication for social change, emphasising media effects and using social science methods, particularly surveys’ [13, 19–20]. Researchers Lock, I., Wonneberger, A., Verhoeven, P. and Hellsten, I. conducted a thorough study to categorise communication theories. ‘The resulting list of 91 theories was grouped into three categories: the dominant social science paradigm, the interpretive/cultural/critical studies paradigm, and the rhetoric paradigm. Each theory was assigned to one of these categories based on classification in the literature and/or its main features and characteristics’ [13, 21].

Of the three categories of paradigm, we focus on the interpretive-cultural paradigm due to its emphasis on the content and timing of the recipient’s response, which enriches the communication process. Our research is also based on formal and procedural approaches to social communication theory. In this theory, we identify and refine the traditional components of the communication process for asynchronous communication.

Many studies in the conventional communication model rely on these components [9; 10; 18; 26; 27].

Communicator – message – recipient – feedback to the communicator

Figure 1. Communication process

Our research focused on a component of the communication process: ‘feedback’[Figure 1]. When initiating communication, the sender seeks to receive quality feedback – an emotional reaction and information – as soon as possible. However, in the context of digital communication on social media, the recipient’s response is often delayed and asynchronous. In other words, the communication process shifts from real-time synchronous interaction to a background process. There can be many such acts of initiated communication, and responses from recipients can come at any time of day. The communication process involves time intervals. This type of communication

is called asynchronous.

In a professional environment, effective communication is crucial for exchanging up-to-date information, developing ideas, making decisions and responding to crises. The importance of effective communication is evident from the numerous queries on the Google search engine. We analysed the dynamics of queries in April 2025 using combinations of the following words: ‘effective communication’, ‘communication theories’ and ‘communication technologies’. The results of the analysis, obtained using the Google Trends service, are presented below [Figure 2–5].

Figure 2. Analysis of the number of queries for the phrase: ‘effective communication’

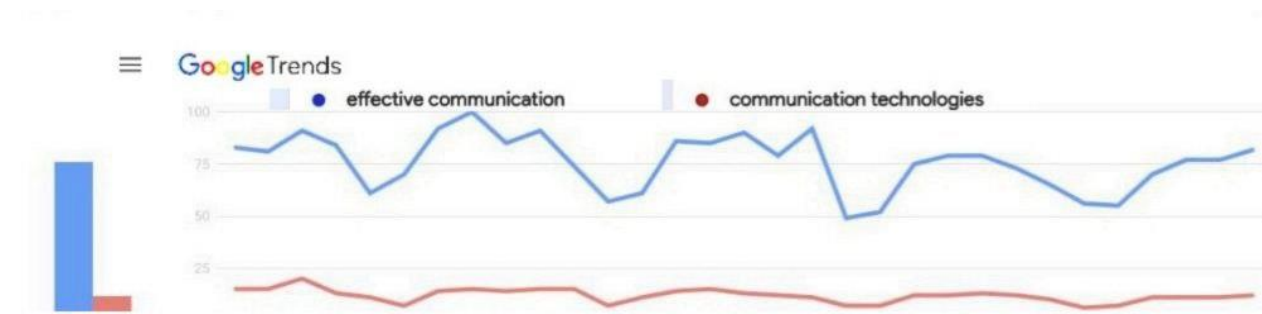

Figure 3. Comparative analysis of the number of phrase queries: ‘effective communication’ and ‘communication technologies’

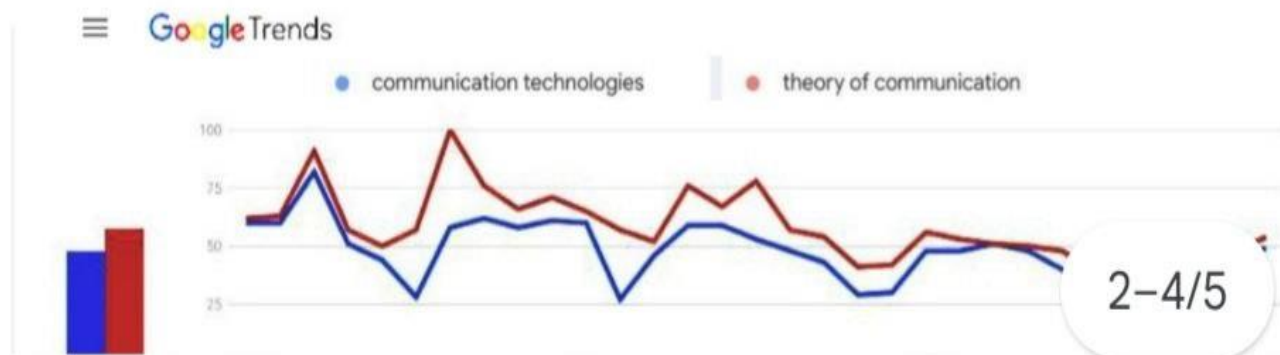

Figure 4. Comparative analysis of the number of phrase queries: ‘communication technologies’ and ‘theory of communication’

Figure 5. Comparative analysis of the number of searches for phrases: 'communication technologies' and 'theory of communication' by regions of the world

The aforementioned analytical data demonstrate that there is a great demand among digital network users, not only for effective communication technologies, but also for further development of communication theories. According to our observations, one of the aspects of further deepening the communication theory of effective social interactions is to focus on asynchronous digital communication. Every day, social media users initiate communication processes in professional and personal spheres, and the goal of each initiator is to receive quality feedback from the recipient. However, the process of communication in the digital space can be delayed and become asynchronous. Awareness of the advantages and disadvantages of asynchronous communication and conscious emotional and cognitive preparation of messages for delayed communication will help to build effective communication in a professional environment.

Presentation of the main material. The theoretical part of the research. Scientists have begun to note that the pandemic and wars are contributing to the increasing digitalisation of communication interactions between different professional clusters: 'The use of modern technological equipment and their connection to the pandemic situation began to be of interest in the professional and research investigation of scientists working in various areas of life. In addition to the use of modern technological equipment, other more abstract ideas have begun to be explored, reflecting and commenting on, comparing the advantages and disadvantages of using equipment on the basis of age, ability and industry' [2, 215].

However, the rapid movement of professional processes, the need for managers to urgently solve operational problems, also develop technological

capabilities for digital synchronous communications, such as video calls, group digital meetings. But we have time, and for certain objective reasons, technological, security, or time, not all professional communication interactions can be synchronous. A group of scientists led by L. Nagel has written about a combined communication approach in professional clusters:

'However, stakeholders may have misaligned mental models of the same system, resulting in conflicting requirements. For this reason, a shared understanding of the project vision is essential for the success of software projects. While it is already challenging to achieve shared understanding in synchronous contexts, such as meetings, it is even more challenging when only asynchronous contexts, like messaging services, are possible [15, 55].

'The advantages of asynchronous communication tools is that its availability anytime and anywhere. Because students can access these tools 24/7, it provides them more time to study and reflect on the topics of discussion. The modern learning management systems incorporate various asynchronous communication tools in order to have evidences of collaboration which may form part of the grading system. This type of communication is very useful even if there are too many students in the online classroom. The sad part here is that, some students may not get immediate feedback thus prolonging their agony in unclear terms. Learners may have the tendency to be irregular in participation and sometimes students that are not well disciplined may tend to copy paste some assignment from the internet, thus making them liable for plagiarism. Written ideas may sometimes be interpreted, and again it is hard to get immediate feedback for clarification purposes' [12, 232–233].

Noteworthy is the article by the authors, who emphasise the need to prepare students for effective communication in a professional environment. Communication is one of the most important aspects of our lives. It influences the way people connect in both their personal and professional lives. Good communication is the foundation on which respect and trust are built. It also helps people to understand each other and the context of a discussion. Although communication seems straightforward, most of what people say is misread, leading to conflict and distress. To communicate effectively, you must understand the emotional basis of what you are saying. Learning how to communicate effectively at home, at work and in social situations can strengthen your relationships. Communication skills such as active listening, reading non-verbal cues and managing stress can all help you improve your relationships with others. In their article, the authors address their readers — namely, students — and explain the importance of communication skills in professional life. ‘Effective communication can help you progress in your career. In order to do your job properly, you will need to solve problems, gather information, interact with others and demonstrate strong interpersonal skills. All of these elements are important for exchanging ideas and will benefit you in the future’ [23].

A group of authors Kirstie McAllum, Joshua B Barbour, Stephanie Fox, Frederik Matte cites the article: ‘Considering “the professional” in communication studies’: Implications for theory and research within and beyond the boundaries of organisational communication’, communication scholars George Cheney and Karen Ashcraft advocated shifting the focus of the study of professionalism, professionals, and the professions towards accounting for performance and performativity. They also asserted the value of communication studies in facilitating this change. This assertion appears to be supported by the facts. Over the past two decades, there has been a surge in interest in professionalism and professionalisation within communication and organisational studies. Additionally, significant changes have occurred in the way communication scholars theorise and empirically study professionalism during this period. The enthusiasm around what can rightly be called the “professional turn” in communication studies has been driven by research focusing on the role of privilege, power and dominant meanings in established, emerging and alternative professions’ [5, 101–102].

A growing number of researchers are focusing on developing employees’ professional competencies, emphasising the importance of communication in modern training programmes. In this regard, research into communication theories and practices is

advancing, particularly in terms of developing methods to improve communication efficiency.

‘Effective communication is crucial for fostering healthy and productive relationships in both personal and professional contexts. Miscommunication or unclear interaction can lead to misunderstandings, conflict and reduced collaboration. This study investigates how effective communication strategies impact relationship quality and productivity, aiming to identify the key elements that enhance interaction and understanding. Employing a mixed-methods approach, the research integrates quantitative surveys to measure communication effectiveness and qualitative interviews to gain deeper insights into participants’ experiences. The study was conducted in various settings, including workplaces and interpersonal relationships, to ensure a comprehensive analysis of the phenomenon. The findings emphasise the importance of clarity, active listening, empathy and feedback in effective communication’ [22, 664].

‘The authors of the research article state that significant progress has been made in terms of communication tools and methods, which have improved collaboration between creative professionals. They provide an historical overview, exploring the transition from traditional to digital communication methods. They examine modern tools such as instant messaging platforms, video conferencing, collaborative design tools, and project management software. They also highlight the impact of these tools on creative workflows. They also describe effective workplace collaboration methods, including remote working strategies, brainstorming techniques, feedback processes, time management and the potential of VR/AR’ [1, 67].

The practical part of the research. The observation method revealed that receiving an increased number of social messages per day leads to oversaturation of social contacts on social networks. More and more recipients try to postpone responding to messages or ignore them completely. Meanwhile, the sender of the message may experience different emotions and have unmet cognitive and emotional needs if they do not receive a response. A questionnaire was developed to draw young people's attention to the phenomenon of asynchronous communication and study it in more detail: ‘Students’ attitudes towards asynchronous communication’. A total of 51 students took.

Questionnaire form:

- Survey topic: Asynchronous and synchronous social digital communication.
- Synchronous communication involves quick responses or reactions in real time. Formats: Offline (online) conversations, conferences, quick chats.
- Asynchronous communication involves delayed responses in a digital environment. Formats:

Email, messages, comments and reactions on social media.

- The aim of the questionnaire is to explore the advantages and disadvantages of asynchronous communication.

Questions:

1. In order of priority (from 1 to 5), choose the most important feature of asynchronous communication.

- more time to think about the answer;
- the ability to describe an opinion in detail;
- time to fact-check information;
- there is time to regulate one's emotional state and respond calmly;
- time to check the grammar and ethics of the message.

2. In your opinion, does asynchronous communication help to avoid conflicts? Yes/No.

3. In your opinion, this form is better suited to discussing organisational issues: synchronous or asynchronous communication.

4. Have you ever felt irritated when a response to your question or message was delayed? Yes/No.

5. Which of the following types of communication do you trust more:

Synchronous or asynchronous communication?

6. What advantages do you think asynchronous communication offers?

7. What disadvantages does asynchronous communication have?

Thank you for taking part in the survey.

We wish you successful synchronous and asynchronous communications!

Survey results [Figure 6–12]:

Results of answers to the first question (Figure 6).

1. More time to think about the answer.
2. The ability to formulate an accurate and comprehensive opinion.
3. Time to check information.
4. Time to regulate emotions and respond carefully.
5. Time to check for errors and ethical compliance.

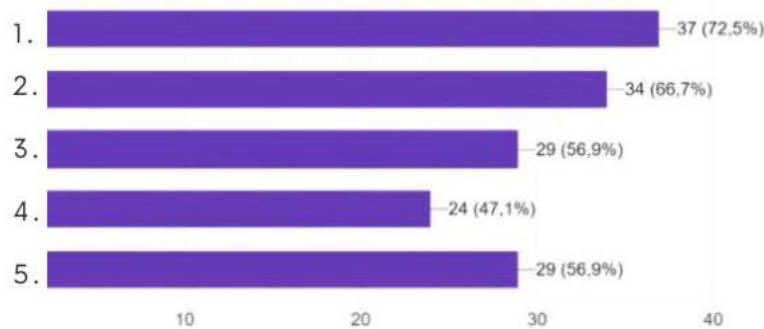

Figure 6. Results of answers to the first question

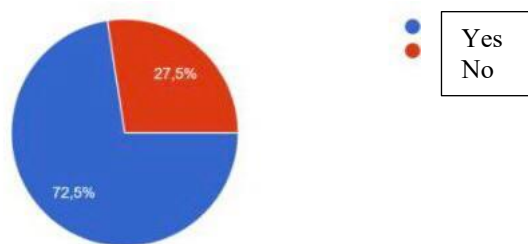

Figure 7. Results of answers to the second question

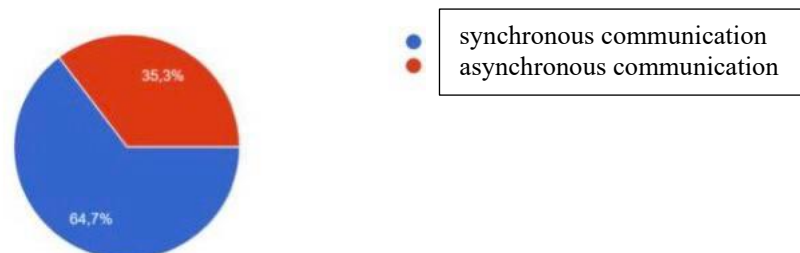

Figure 8. Results of answers to the third question

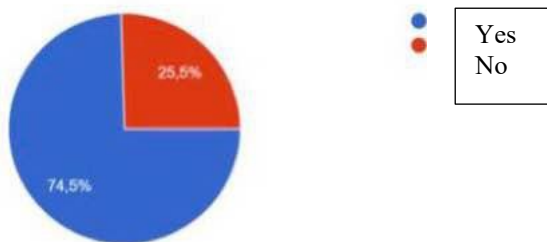

Figure 9. Results of answers to the fourth question

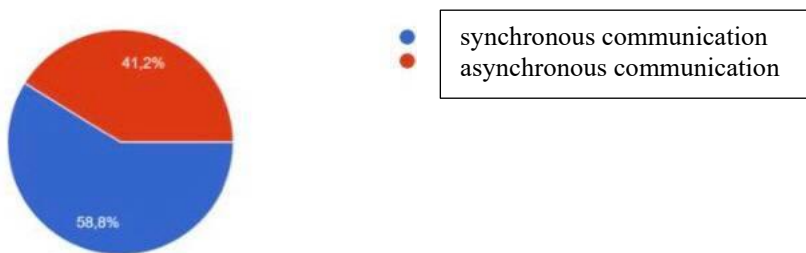

Figure 10. Results of answers to the fifth question

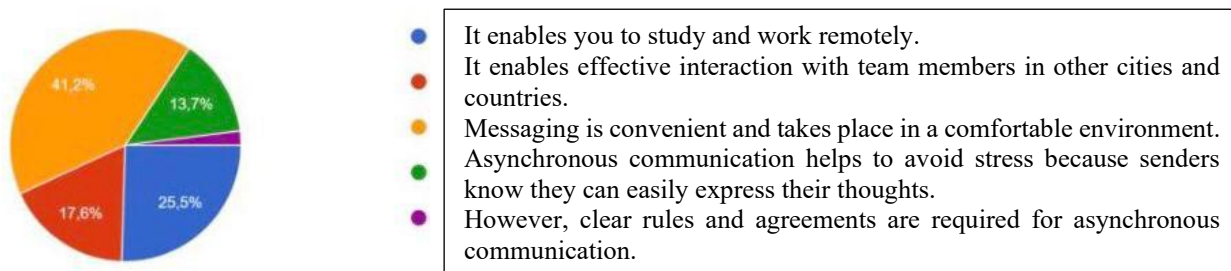

Figure 11. Results of answers to the sixth question

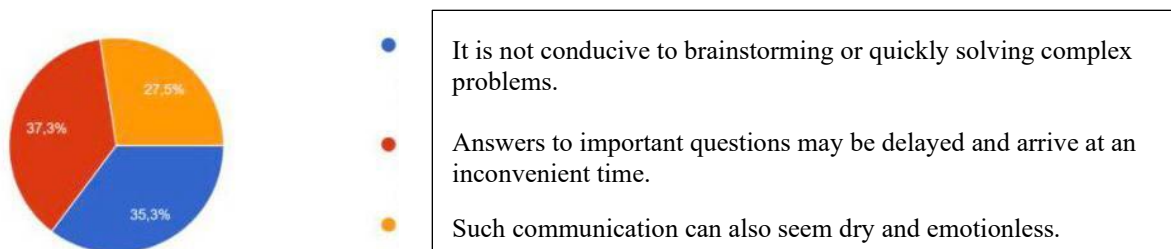

Figure 12. Results of answers to the seventh question

Based on the survey results, we developed recommendations for improving communication interaction in asynchronous digital communications:

- The following principles serve as a methodological basis for our recommendations:
- The principle of environmental friendliness: do not harm others in the process of communication.
- The principle of effective management: keep the organisation’s goals in the forefront.

The recommendations for organising effective asynchronous digital communication are aimed at two participants in the communication process, namely the communicator and the recipient.

Recommendations for the communicator as the initiator of a communication action:

- Formulate questions logically.
- Try to be understandable to the recipient, focus on the linguistic and educational ‘world model’ of the recipient.
- Specify the time frame for which you expect a response. This will ensure more comfortable communication.
- Mark very important questions with the phrase ‘this is urgent’, but use it only in really important cases. Do not create tense relationships.
- Value your recipients’ time and the information you have received. Ask only about what you

cannot find in other sources, delegate some questions to large language models, this will save your recipients time.

- Clarify details calmly if you need more information.
- Do not overload business messages with emotional content, but cognitive content alone will not ensure a positive atmosphere during communication.

- Structure your question, divide the message into cognitive and emotional components.

Recommendations to the recipient:

- Avoid ignoring messages from important communicators. Set priorities.

- Think about the text of the response, answer briefly but thoroughly

- Keep the chain of command in your responses

- Maintain a business-like style of communication with colleagues

- Always be prepared for your response to be seen by others.

- Answer unambiguously to be better understood.

- Even in private correspondence with colleagues, stay in a professional discourse.

- Check the facts, answer reasonably on controversial issues.

- Check the literacy and logic of your answers.

Scientific novelty. The scientific novelty of the research lies in the theoretical substantiation and empirical confirmation of the specific features of asynchronous digital communications in professional environments. For the first time, a comprehensive approach to studying feedback quality in asynchronous communication has been proposed, combining meta-scientific, theoretical, and empirical methods. The research establishes a differentiated approach to using synchronous and asynchronous communication formats depending on the nature of professional tasks: asynchronous communication is recommended for thorough responses of a technological, advisory, and

strategic nature, while synchronous communication is optimal for operational issues. Practical recommendations have been developed for both initiators and recipients of communication interactions, aimed at improving the efficiency of the communication process in educational and professional clusters in the context of digital transformation.

Conclusion. Technologisation of communication links expands potential opportunities for communication with more people during the working week. The analysis of statistical data has shown that professionals in different clusters need effective communications and create a demand for further development of social communication theories and technologies, among which digital communications are taking an increasing share.

A detailed examination of the components of the communication process allowed us to dive into its structure and focus on the 'feedback' component and ways to improve its quality. The study emphasised the peculiarities of asynchronous communication, determined that asynchronous communication is a secondary priority for communicators, but time-delayed responses are more balanced, which contributes to improving the quality of feedback, which is suitable for solving complex issues.

The developed recommendations are aimed at promoting the effectiveness of asynchronous digital communications and will help optimise professional relationships and organise more productive communication interactions between actors in different professional clusters.

Theoretical and applied research on the study of the specifics of asynchronous digital communications requires further discussion in terms of other scientific approaches of the humanities, namely psychology, cultural studies, and pedagogy.

Referens

1. Ajiva, Oluwaseun & Ejike, Onyinye & Abhulimen, Angela. (2024). Advances in communication tools and techniques for enhancing collaboration among creative professionals. *International Journal of Frontiers in Science and Technology Research*. 7. 066-075. DOI: <https://doi.org/10.53294/ijfstr.2024.7.1.0049> [in English].

2. Budayová, Z., Pavliková, M., Samed Al-Adwan, A., & Klasnja, K. (2022). The Impact of Modern Technologies on Life in a Pandemic Situation. *Journal of Education Culture and Society*, 13(1), 213-224. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.213.224> [in English].

3. Digital 2025: overview report. Retrieved from: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report> [in English].

4. Fil'a, M., Tóthová, V., Gulacsi, L, Al-Adwan, A. S., & Králik, R. (2024). Influence of external and internal factors on human direction. *Acta Missiologica* 18(2), 231–241. ISSN 1337-7515 [in English].

5. Kirstie McAllum, Joshua B. Barbour, Stephanie Fox, Frédéric Matte. Reflections on a communication journey into professionalism and organizing, *Journal of Professions and Organization*, Volume 11, Issue 2, June 2024, Pages 99–105. DOI: <https://doi.org/10.1093/jpo/joae010> [in English].

6. Khimich, Yaroslava. (2023). Formation of Information Culture of Higher Education Students in the Digital age. Scientific journal "Library Science Record Studies Informology". DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2023.276773> [in English].
7. Klymanska, L., Klimanska, M., & Haletska, I. (2023). The Discourse of Daily Life during the War: the 2022 Ukrainian Projection. *Journal of Education Culture and Society*, 14 (1), 526–550. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.526.550> [in English].
8. Kobylarek, A., Madej, M., & Birova, J. (2022). The Collapse of the Ethics of the Public Sphere and its Educational Consequences. *Journal of Education Culture and Society*, 13(1), 5–14. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.5.14> [in English].
9. Kralik, R. & Máhrik, Tibor & Spuchliak, J. & Maturkanič, Patrik & Pavlikova, Martina. (2024). Narcissistic Privacy as a Barrier to Socialization. *Clinical Social Work and Health Intervention*, 15, 44–52. DOI: [10.22359/cswhi_15_4_06](https://doi.org/10.22359/cswhi_15_4_06) [in English].
10. Lešková, L., Haburajová Ilavská, L. (2023). Peer Mediation as a Means of Eliminating Conflict in the School Environment. *Journal of Education Culture and Society*, 14 (1), 161–184. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.161.184> [in English].
11. Lesková, A., Uličná, Z., Tkáčová, H., Leka, K., & Alvarez Mateo, D. (2023). Challenges and Current Issues of Education in the Era of Digital and Technological Changes. *Journal of Education Culture and Society*, 14(2), 319–327. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.319.327> [in English].
12. Lim, Francis Pol. (2017). An Analysis of Synchronous and Asynchronous Communication Tools in e-Learning. DOI: <https://doi.org/10.14257/astl.2017.143.46> [in English].
13. Lock, I., Wonneberger, A., Verhoeven, P., & Hellsten, I. (2019). Back to the Roots? The Applications of Communication Science Theories in Strategic Communication Research. *International Journal of Strategic Communication*, 14 (1), 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/1553118X.2019.1666398> [in English].
14. Majda, M., Krupa, J., Hlad, E., Gruber, J., & Frčová, B. (2024). Consequences of narcissistic manifestations in parental behaviour. *Acta Missiologica* 18 (2), 128–137. ISSN 1337-7515 [in English].
15. Nagel, L., Karras, O., Amiri, S.M. et al. Turning asynchronicity into an opportunity: asynchronous communication for shared understanding with vision videos. *Requirements Eng* 29, 49–71 (2024). DOI: <https://doi.org/10.1007/s00766-024-00414-5> [in English].
16. Olah, M. & Mackinova, M. & Planka, T. & Wimmerova, S. (2024). Applying language Competences when working with Ukrainian Refugees in helping Professions. *Clinical Social Work and Health Intervention*, 15, 57–65. DOI: [10.22359/cswhi_15_2_09](https://doi.org/10.22359/cswhi_15_2_09) [in English].
17. Pavlikova, Martina & Tkáčová, Hedviga & Timor, Tsafi. (2023). Grief of the bereaved in a social media environment as one of the prominent consequences of the Covid-19 pandemic. *Acta Missiologica*. 17. 75–84 [in English].
18. Popovych, I., Hudimova, A., Bokhonkova, Y., Savchuk, O., Hoian, I., & Shevchenko, N. (2023). Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*, 14(2), 171–187. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181> [in English].
19. Puren, Christian. (2021). The shift from the paradigm of communication to the paradigm of action, and its implications for practical implementation of the social action-oriented approach. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/349829876_The_shift_from_the_paradigm_of_communication_to_the_paradigm_of_action_and_its_implications_for_practical_implementation_of_the_social_action-oriented_approach [in English].
20. Sadova M.A. Lapshun G. Empirical (2025) Typology of the Realization of the personal Potential of gifted Adolescent Children *Clinical Social Work and Health Intervention*, 16 (1–2) *Clinical Social Work and Health Intervention* [in English].
21. Shyshak, A., Chaika, V. ., Shcherbiak, I. ., Gažiová, M., & Tvrdon, M. (2024). Forming the Ability of Younger Students to Behave Safely on the Internet. *Journal of Education Culture and Society*, 15(1), 333–347. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2024.1.333.347> [in English].
22. Soid, & Fatih, Muhammad & Norman, Efrita. (2025). Effective Communication in Building Healthy and Productive Relationships. *MES Management Journal*. 4. DOI: <https://doi.org/10.56709/mesman.v4i1.631> [in English].
23. Sumaiya, Bushra & Srivastava, Subodh & Jain, Vipin & Prakash, Ved. (2022). The Role of Effective Communication Skills in Professional Life. *World Journal of English Language*, 12, 134. DOI: <https://doi.org/10.5430/wjel.v12n3p134> [in English].

24. Texting statistics Retrieved from: <https://99firms.com/blog/texting-statistics/> [in English].
25. The Impact of Synchronous And Asynchronous Communication Tools On Learner Self-Regulation, Social Presence, Immediacy, Intimacy And Satisfaction In Collaborative Online Learning Mahnaz Moallem Retrieved from: <https://www.tojdel.net/journals/tojdel/articles/v03i03/v03i03-08.pdf> [in English].
26. Varenko V. (2023). Electronic Communications in Information and Analytical Activities. *Library Science. Record Studies. Informology*, 1, 53–58 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2023.276765> [in English].
27. Vrabec, N., Kačínová, V., Kitsa, M., & Majda, M. (2023). Non-Formal Education Focused on the Development of Critical Thinking and Media Literacy: The Role and Activities of Key Stakeholders in Slovakia. *Journal of Education Culture and Society*, 14 (1), 493–502. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.493.502> [in English].

Список використаних джерел

1. Ajiva O., Ejike O., Abhulimen A. Advances in communication tools and techniques for enhancing collaboration among creative professionals. *International Journal of Frontiers in Science and Technology Research*. 2024. №7. 066-075. DOI: <https://doi.org/10.53294/ijfstr.2024.7.1.0049>.
2. Budayová Z., Pavliková M., Samed Al-Adwan A., Klasnja K. The Impact of Modern Technologies on Life in a Pandemic Situation. *Journal of Education Culture and Society*. 2022. №13(1). P. 213–224. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.213.224>.
3. Digital 2025: overview report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report> (дата звернення: 05.11.2025).
4. Fil'a M., Tóthová V., Gulacsi L, Al-Adwan A. S., Králik R. Influence of external and internal factors on human direction. *Acta Missiologica*. 2024. № 18(2). P. 231–241. ISSN 1337-7515.
5. Kirstie McAllum, Joshua B. Barbour, Stephanie Fox, Frédéric Matte. Reflections on a communication journey into professionalism and organizing, *Journal of Professions and Organization*. Volume 11, Issue 2. June 2024. P. 99–105. DOI: <https://doi.org/10.1093/jpo/jpoe010>.
6. Klymanska L., Klimanska M., Haletska I. The Discourse of Daily Life during the War: the 2022 Ukrainian Projection. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. № 14 (1). P. 526–550. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.526.550>.
7. Kobylarek A., Madej M., Birova J. The Collapse of the Ethics of the Public Sphere and its Educational Consequences. *Journal of Education Culture and Society*. 2022. № 13(1). P. 5–14. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.5.14>.
8. Kralik R., Máhrik T., Spuchliak J., Maturkanič P., Pavlikova M. Narcissistic Privacy as a Barrier to Socialization. *Clinical Social Work and Health Intervention*. 2024. № 15. 44-52. DOI: https://doi.org/10.22359/cswhi_15_4_06.
9. Lešková L., Haburajová I. L. Peer Mediation as a Means of Eliminating Conflict in the School Environment. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. №14 (1). P. 161–184. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.161.184>.
10. Lesková A., Uličná Z., Tkáčová H., Leka K., Alvarez Mateo D. Challenges and Current Issues of Education in the Era of Digital and Technological Changes. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. №14(2). P. 319–327. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.319.327>.
11. Lim F. P. An Analysis of Synchronous and Asynchronous Communication Tools in e-Learning. 2017. DOI: <https://doi.org/10.14257/astl.2017.143.46>.
12. Lock I., Wonneberger A., Verhoeven P., Hellsten I. Back to the Roots? The Applications of Communication Science Theories in Strategic Communication Research. *International Journal of Strategic Communication*. 2019. №14 (1). P. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/1553118X.2019.1666398>.
13. Majda M., Krupa J., Hlad L., Gruber J., Frčová B. Consequences of narcissistic manifestations in parental behaviour. *Acta Missiologica*. 2024. №18 (2). P. 128–137. ISSN 1337-7515.
14. Nagel L., Karras O., Amiri S.M. et al. Turning asynchronicity into an opportunity: asynchronous communication for shared understanding with vision videos. *Requirements Eng*. 2024 №29. P. 49–71. <https://doi.org/10.1007/s00766-024-00414-5>.
15. Olah M., Mackinova M., Planka T., Wimmerova S. Applying language Competences when working with Ukrainian Refugees in helping Professions. *Clinical Social Work and Health Intervention*. 2024. №15. P. 57–65. URL: [10.22359/cswhi_15_2_09](https://doi.org/10.22359/cswhi_15_2_09) (дата звернення: 05.11.2025).
16. Pavlikova M., Tkáčová H., Timor T. Grief of the bereaved in a social media environment as one of

the prominent consequences of the Covid-19 pandemic. *Acta Missiologica*. 2023. №17. P. 75–84.

17. Popovych I., Hudimova A., Bokhonkova Y., Savchuk O., Hoian I., Shevchenko N. Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. №14(2). P. 171–187. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>.

18. Puren Ch. The shift from the paradigm of communication to the paradigm of action, and its implications for practical implementation of the social action-oriented approach. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/349829876_The_shift_from_the_paradigm_of_communication_to_the_paradigm_of_action_and_its_implications_for_practical_implementation_of_the_social_action-oriented_approach (дата звернення: 05.11.2025).

19. Sadova M. A. Lapshun G. Empirical Typology of the Realization of the personal Potential of gifted Adolescent Children. *Clinical Social Work and Health Intervention*. 2025. Vol. 16, Issue 1–2. P. 138–145.

20. Shyshak A., Chaika V., Shcherbiak I., Gažiová M., Tvrdon M. Forming the Ability of Younger Students to Behave Safely on the Internet. *Journal of Education Culture and Society*. 2024. №15(1). P. 333–347. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2024.1.333.347>.

21. Soid, Fatih M., Fauzi N., Norman E. Effective Communication in Building Healthy and Productive Relationships. *MES Management Journal*. 2025. 4. DOI: <https://doi.org/10.56709/mesman.v4i1.631>.

22. Sumaiya B., Srivastava S., Jain V., Prakash V. The Role of Effective Communication Skills in Professional Life. *World Journal of English Language*. 2022. №12. P. 134. DOI: <https://doi.org/10.5430/wjel.v12n3p134>.

23. Texting statistics URL: <https://99firms.com/blog/texting-statistics/> (дата звернення: 05.11.2025).

24. The Impact of Synchronous And Asynchronous Communication Tools On Learner Self-Regulation, Social Presence, Immediacy, Intimacy And Satisfaction In Collaborative Online Learning Mahnaz Moallem URL: <https://www.tojdel.net/journals/tojdel/articles/v03i03/v03i03-08.pdf>

25. Vrabec N., Kačínová V., Kitsa M., Majda M. Non-Formal Education Focused on the Development of Critical Thinking and Media Literacy: The Role and Activities of Key Stakeholders in Slovakia. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. №14 (1). P. 493–502. DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.493.502>.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 17.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 007:304:004.738.5:174

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350078

Цитування:

Ткаченко Н. В. Етичні стандарти у сфері інформаційних комунікацій: нові тенденції та практичні підходи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 48–54.

Tkachenko N. (2025). Ethical Standards in the Field of Information Communications: New Trends and Practical Approaches. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 48–54 [in Ukrainian].

Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з інформаційної,
бібліотечної та архівної справи,
доцентка кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-4643-5299>
n.boiko@dakkkim.edu.ua

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Мета роботи полягає в науковому аналізі сучасних етичних стандартів у сфері інформаційних комунікацій та визначенні основних тенденцій їх трансформації в умовах цифровізації суспільства. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні системного, структурно-функціонального та порівняльно-правового підходів, а також методів аналізу й синтезу, узагальнення та контент-аналізу міжнародних і національних нормативно-правових актів, зокрема Загального регламенту про захист даних (GDPR), законодавства України у сфері інформації та захисту персональних даних, рекомендацій міжнародних професійних організацій. **Наукова новизна** статті полягає в уточненні змісту понять інформаційної комунікації, цифрової та корпоративної етики в контексті цифрового середовища, а також у комплексному висвітленні етичних викликів, пов'язаних із достовірністю інформації, конфіденційністю, персональною та інституційною відповідальністю, модерацією цифрового контенту й використанням технологій штучного інтелекту. Обґрунтовано значення електронної культури як складової професійної етики бібліотечних, архівних та інформаційних установ. **Висновки.** Сучасні етичні стандарти інформаційних комунікацій формуються під впливом цифрових трансформацій і потребують системного нормативного та інституційного закріплення. Ефективне функціонування інформаційної сфери можливе лише за умови поєднання правового регулювання, професійної відповідальності та внутрішніх етичних механізмів організацій. Формування сталої електронної та корпоративної культури сприяє мінімізації інформаційних ризиків, забезпеченню захисту персональних даних, підвищенню рівня довіри до інформаційних установ і створенню безпечного, прогнозованого та людиноорієнтованого інформаційного середовища в умовах цифрового суспільства.

Ключові слова: інформаційні комунікації, цифрова етика, захист персональних даних, GDPR, електронна культура.

Tkachenko Nataliia,
PhD in Information, Library, and Archival Studies, Associate Professor,
Department of Art Management and Information Technologies,
National Academy of Culture and Arts Management\

ETHICAL STANDARDS IN THE FIELD OF INFORMATION COMMUNICATIONS: NEW TRENDS AND PRACTICAL APPROACHES

The purpose of the article is to provide a scholarly analysis of contemporary ethical standards in the field of information communications and to identify the main trends in their transformation under conditions of digitalisation. **Methodology** is based on the application of systemic, structural-functional, and comparative legal approaches, as well as methods of analysis and synthesis, generalisation, and content analysis of international and national legal acts, including the General Data Protection Regulation (GDPR), Ukrainian legislation on information and personal data protection, and guidelines issued by international professional organisations. **Scientific novelty** lies in clarifying the conceptual framework of information communication,

digital ethics, and corporate ethics within the digital environment, as well as in providing a comprehensive examination of ethical challenges related to information accuracy, confidentiality, personal and institutional responsibility, digital content moderation, and the use of artificial intelligence technologies. The significance of electronic culture as an integral component of professional ethics in library, archival, and information institutions is substantiated. Conclusions. Ethical standards in information communications are shaped by digital transformations and require consistent normative and institutional consolidation. The effective functioning of the information sphere is possible only through the integration of legal regulation, professional responsibility, and internal ethical mechanisms of organisations. The development of a sustainable electronic and corporate culture contributes to minimising information risks, ensuring personal data protection, increasing trust in information institutions, and creating a safe, predictable, and human-centred information environment in the context of a digital society.

Keywords: *information communications, digital ethics, personal data protection, GDPR, electronic culture.*

Актуальність дослідження зумовлена інтенсивним розвитком інформаційного суспільства, формування якого розпочалося ще наприкінці ХХ століття та триває до сьогодні. На сучасному етапі ці процеси значно прискорюються під впливом новітніх цифрових технологій, що зумовлює перехід від інформаційного до цифрового суспільства. Цифровізація охоплює всі сфери життєдіяльності – від освітнього та культурного секторів до управлінських, комунікаційних і сервісних процесів. За цих умов зростає роль електронних комунікацій, дистанційної взаємодії та онлайн-сервісів, що формують нові моделі поведінки та спілкування між учасниками інформаційного простору.

Поширення віртуальних комунікацій, перехід до онлайн-зустрічей, дистанційне обслуговування користувачів, застосування систем електронного документообігу та цифрових платформ ставлять перед суспільством нові вимоги щодо дотримання професійної та корпоративної етики. Традиційні етичні норми, які формувалися в умовах переважно офлайн-спілкування, виявляються недостатніми або потребують суттєвого переосмислення. Виникають нові виклики, пов'язані з конфіденційністю персональних даних, достовірністю інформації, відповідальністю за цифрову взаємодію, коректністю онлайн-комунікацій, а також з дотриманням авторського права у цифровому середовищі.

У контексті діяльності бібліотечно-інформаційних, видавничих та інших культурно-комунікаційних установ питання формування та впровадження етичних стандартів набуває особливого значення. Фахівці цих галузей не лише працюють із інформацією, а й виступають посередниками між користувачами та інформаційними ресурсами, що вимагає підвищеного рівня відповідальності, професійної культури та дотримання норм етичної взаємодії.

Отже, необхідність наукового осмислення сучасних етичних стандартів у сфері інформаційних комунікацій, з урахуванням нових технологічних умов і цифрових практик, зумовлює актуальність дослідження та визначає його практичне

значення для наукової спільноти й фахових установ.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання етики інформаційних комунікацій розглядаються у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників М. Кириченко [5; 6], Ю. Палеха [10; 11], Г. Салата [18], О. Головка [2], Н. Пахота [7–9], які вивчають інформаційне суспільство, цифрові трансформації, професійну етику, комунікаційні ризики та правове регулювання інформаційної діяльності. Значний вплив на формування етичних норм мають міжнародні документи – GDPR [4], рекомендації IFLA [19], принципи OECD [20], Глобальний договір ООН [22] – які визначають межі конфіденційності, недискримінації, відповідальності та прозорості в сфері роботи з інформацією. Водночас у наукових публікаціях недостатньо досліджені питання електронної корпоративної культури, етики цифрової взаємодії, використання штучного інтелекту у створенні контенту, а також особливості етичної поведінки в бібліотечно-інформаційних та архівних установах в умовах цифрового середовища. Саме ці невирішені аспекти визначають необхідність подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає в науковому аналізі сучасних етичних стандартів у сфері інформаційних комунікацій та визначенні основних тенденцій їх трансформації в умовах цифровізації суспільства. Завданнями дослідження є: уточнення концептуального апарату; виявлення специфічних етичних проблем, зумовлених появою цифрових технологій та штучного інтелекту; аналіз нормативно-правових актів України та міжнародних документів у сфері етики й захисту даних; а також обґрунтування практичних підходів до формування електронної та корпоративної етичної культури в інформаційних установах.

Виклад основного матеріалу. Для обґрунтованого аналізу етичних стандартів у сфері інформаційних комунікацій важливим є уточнення базових понять, які визначають структуру та особливості інформаційної взаємодії у сучасному середовищі. Незважаючи на відсутність усталених офіційних дефініцій для окремих термінів, їх

зміст може бути конкретизований на основі чинного законодавства, практики застосування та наукових підходів.

У законодавстві закріплене визначення електронної комунікації (телекомунікації, електрозв'язку), під якою розуміють «передавання та / або приймання інформації незалежно від її типу або виду у вигляді електромагнітних сигналів за допомогою технічних засобів електронних комунікацій» [15]. Це визначення формує технічну основу сучасних інформаційних процесів та створює передумови для подальшого осмислення змістових аспектів комунікації.

У межах цього технологічного середовища функціонує ширше за змістом поняття інформаційного зв'язку, яке охоплює взаємодію між джерелом інформації, каналом зв'язку та споживачем інформації [15]. Цей процес включає передачу, прийом та обробку відомостей, що дозволяє розуміти інформаційний зв'язок не лише як технічну операцію, а як структуровану систему обігу інформації між учасниками.

Смисловий, змістовий аспект взаємодії розкривається через поняття інформаційної комунікації, яку доцільно трактувати як цілеспрямований процес обміну повідомленнями між джерелом та споживачем через певний канал зв'язку. На відміну від інформаційного зв'язку, інформаційна комунікація наголошує на розумінні й інтерпретації змісту повідомлень, тобто на тій частині комунікаційного процесу, де формується смисловий результат.

Оскільки інформаційні комунікації реалізуються в умовах професійної діяльності, вагоме значення мають етичні категорії, що визначають поведінку фахівців. Професійна етика у цьому контексті постає як система моральних норм, принципів і правил, які регулюють діяльність спеціаліста з урахуванням особливостей його професійних обов'язків. Для працівників бібліотечно-інформаційної та архівної сфери вона визначає стандарти достовірності, відповідальності, коректного поводження з інформацією та поваги до користувача.

В умовах цифровізації особливого значення набуває цифрова етика, що охоплює моральні засади використання цифрових технологій і формує правила поведінки в цифровому середовищі. Її предметом є питання конфіденційності, безпеки даних, відповідального користування електронними сервісами та взаємодії у віртуальному просторі.

Доповнює питання етичних норм професійної діяльності корпоративна етика, що регулює моральні засади внутрішніх і зовнішніх комунікацій організації. Вона визначає стандарти взаємодії між працівниками, клієнтами, партнерами та суспільством, забезпечуючи прозорість, відповідальність і взаємоповагу в інформаційному середовищі.

Формування етичної поведінки в інформаційному та корпоративному середовищах ґрунтується на системі базових принципів, що забезпечують якість комунікації, довіру, відповідальність та відповідність діяльності організації суспільним очікуванням. До ключових етичних цінностей належать достовірність, прозорість, відповідальність, конфіденційність, недискримінація та дотримання авторського права.

Перш за все, принцип достовірності передбачає обов'язок суб'єктів інформаційної діяльності поширювати точні, перевірені та повні відомості. Достовірність інформації є умовою ефективного управління, обґрунтованого прийняття рішень і формування довіри між стейкхолдерами. В умовах цифровізації цей принцип підсилюється необхідністю протидії дезінформації та маніпулятивним практикам.

Відповідальність охоплює усвідомлення наслідків власних дій у сфері створення, обробки, зберігання й поширення інформації. Це стосується як індивідуальної відповідальності працівників, так і відповідальності організації за створення безпечного, передбачуваного та етично регульованого інформаційного середовища. Особливого значення принцип відповідальності набуває у цифрових системах, де будь-які помилки чи порушення можуть мати широкомасштабний вплив.

Конфіденційність у сучасному цифровому середовищі є фундаментальним аспектом інформаційної безпеки. Вона передбачає захист персональних даних, службової інформації та комерційної таємниці від несанкціонованого доступу. Забезпечення конфіденційності є не лише складовою корпоративної етики, а й вимогою чинного законодавства.

Принцип недискримінації передбачає рівне ставлення до всіх учасників інформаційної взаємодії, незалежно від їхніх індивідуальних характеристик. Він охоплює як етичні, так і правові вимоги щодо недопущення упередженості, забезпечення рівного доступу до інформації та уникнення дискримінаційних алгоритмічних рішень.

Окрему цінність етичної діяльності формує дотримання авторського права, що передбачає законне використання матеріалів, повагу до інтелектуальної власності та уникнення плагіату. У цифровому середовищі цей принцип набуває особливої актуальності через простоту копіювання й поширення інформації.

У національному контексті етичні стандарти та правила поведінки в інформаційному середовищі формуються на основі низки нормативно-правових актів. Зокрема, Закон України «Про інформацію» [17] визначає засади відкритості, достовірності та повноти інформації, а також встановлює правові межі її поширення. Закон України

«Про електронні комунікації» [15] регулює функціонування електронних комунікаційних систем, визначає їх безпекові та організаційні вимоги. Закон України «Про захист персональних даних» [16] встановлює чіткі правила обробки, зберігання та захисту персональної інформації. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [12] регламентує використання результатів творчої діяльності, що є актуальним у цифровому середовищі. Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» [14] та «Про доступ до публічної інформації» [13] визначають правила цифрової взаємодії, обробки електронної інформації та відкритості даних державних органів.

Важливим елементом формування корпоративної, інформаційної та цифрової культури є дотримання міжнародних етичних стандартів. Зокрема, Декларація МОП про основоположні принципи та права у світі праці (1998) визначає базові трудові стандарти, включно з недискримінацією, рівністю можливостей, свободою об'єднання та етичним ставленням до працівників [3].

Принципи корпоративного управління OECD встановлюють глобальні орієнтири щодо прозорості, добросовісності, відповідальності, розкриття інформації та дотримання прав акціонерів і стейкхолдерів [20]. Вони є еталоном для формування системи етичного управління в організаціях.

Глобальний договір ООН окреслює десять універсальних принципів у сферах прав людини, трудових стандартів, екологічної відповідальності та протидії корупції [22]. У цифровому та корпоративному середовищах ці принципи підсилюють важливість дотримання прозорості, відповідальності, захисту прав працівників і етичного використання інформації.

Сучасний етап розвитку інформаційних комунікацій характеризується стрімкою цифровізацією, автоматизацією процесів та широким використанням систем штучного інтелекту. Ці зміни не лише трансформують традиційні моделі взаємодії, але й висувають нові етичні вимоги до суб'єктів комунікації, організацій та суспільства загалом.

Одним з ключових напрямів є автоматизація управлінських, комунікаційних та виробничих процесів, яка значно підвищує ефективність діяльності організацій. Водночас питання формування електронної культури – системи правил, норм і поведінкових моделей у цифровому середовищі – поки що залишається недостатньо визначеним. В Україні бракує комплексних стандартів, які б регламентували створення, функціонування та підтримку електронної культури в організаціях. У більшості випадків підприємства самостійно формують такі підходи, нерідко на рівні усних домовленостей або внутрішніх традицій, що

ускладнює забезпечення однакових етичних принципів у різних структурах.

Особливого значення набуває використання систем штучного інтелекту (ШІ), які істотно впливають на процеси створення, переробки й поширення інформації. У сучасних умовах ШІ може генерувати тексти, наукові матеріали, аналітичні дані, художні та технічні продукти. Це ставить низку етичних і правових питань, серед яких особливо гостро постає проблема авторства. Досі немає однозначної відповіді, чи повинен штучний інтелект визнаватися повноправним автором результату, чи у відповідному документі слід зазначити алгоритм, розробника або користувача як відповідальну сторону. Відсутність усталених правил ускладнює визначення інтелектуальних прав, відповідальності за зміст та достовірність створеного матеріалу.

Окремим викликом для сучасної інформаційної культури є поширення фейкової інформації та маніпулятивного контенту. Штучний інтелект, згідно з результатами останніх досліджень, інколи схильний продукувати інформацію, яка не має фактичного підтвердження або є повністю вигаданою. Це відоме як феномен «галюцинацій ШІ» [21]. У таких умовах зростає важливість перевірки джерел, фактчекінгу та відповідальності користувачів за коректність використання ШІ у професійній та науковій діяльності.

Не менш значущим аспектом є етика модерності цифрового контенту, яка охоплює питання допустимості матеріалів, механізмів фільтрації, блокування шкідливого контенту та відповідальності платформ за інформаційні потоки. Відсутність достатньо чітких правових норм в Україні, а також розбіжності між міжнародними підходами створюють ситуацію, у якій етичні принципи модерності часто ґрунтуються на внутрішніх політиках компаній, що не завжди забезпечує об'єктивність і прозорість.

Беззаперечно, цифровізація створює нові можливості для розвитку комунікації, однак водночас формує низку етичних дилем, що потребують нормативного врегулювання та наукового осмислення. Розроблення національних стандартів електронної та цифрової культури, унормування використання штучного інтелекту, а також підвищення рівня інформаційної відповідальності є першочерговим завданням сучасного етапу розвитку інформаційного суспільства.

Однією з ключових сфер формування сучасних етичних стандартів у інформаційних комунікаціях є етика опрацювання персональних даних, яка безпосередньо пов'язана з правами людини, принципами приватності та відповідальності суб'єктів інформаційної діяльності. У

міжнародній практиці еталоном у цій сфері є Загальний регламент про захист даних (GDPR), що визначає норми щодо захисту фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних, а також норми щодо вільного руху таких даних [4]. Відповідно до статті 1 Регламенту, він одночасно забезпечує захист фундаментальних прав людини та гарантує, що рух персональних даних у межах Європейського Союзу не повинен бути необґрунтовано обмежений із міркувань приватності. Такий підхід підкреслює необхідність збалансованого поєднання прав людини та ефективності цифрових процесів.

В українському правовому полі етичні аспекти персональних даних ґрунтуються на положеннях Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 року № 2297-VI [16]. Закон визначає персональні дані як відомості, що дозволяють ідентифікувати особу, встановлює принципи їх обробки, вимоги до згоди суб'єкта, правила доступу та захисту. Зокрема, Закон закріплює фундаментальні права особи щодо контролю за власними даними, передбачає обов'язок володільців та розпорядників даних забезпечувати безпечні умови їх зберігання, а також встановлює відповідальність за порушення, включно з неправомірним доступом, обробкою чи поширенням інформації про людину.

Важливим етичним правовим аспектом є досягнення балансу між відкритістю інформації та правом на конфіденційність. Ні GDPR, ні українське законодавство не містять універсального переліку інформації, яку можна автоматично вважати публічною. Натомість застосовується принцип обмеження цілей та мінімізації даних: обробляти можна лише ті відомості, які є необхідними для конкретної, чіткої визначеної мети. Це означає, що навіть якщо інформація формально опиняється у відкритому доступі, її повторне використання або поширення має здійснюватися з урахуванням прав суб'єкта та потенційних ризиків для нього.

Окремо постає питання згоди на обробку та поширення даних. Відповідно до законодавства України та GDPR згода повинна бути добровільною, інформованою і конкретною. У практиці інформаційних комунікацій поширеним є хибне припущення, що категорія «публічної інформації» автоматично дозволяє будь-яке використання даних. Етичні стандарти ж наголошують на необхідності попереднього інформування, особливо якщо йдеться про фото-, аудіо-, відеоматеріали, професійну інформацію, внутрішні корпоративні дані або матеріали, що можуть впливати на приватне життя особи. Навіть публічність даних не скасовує обов'язку забезпечити їх етичне використання.

Важливим питанням є також відповідальність за витоки персональних даних. Закон

України встановлює, що відповідальність несуть власники та розпорядники баз персональних даних, які повинні забезпечити технічні, організаційні та правові заходи безпеки. У випадку витоку або порушення захисту даних компанії зобов'язані вживати заходів для мінімізації шкоди, розслідувати інцидент та, у випадках, передбачених законом, повідомляти суб'єктів даних і комп'ютерні органи. В міжнародній практиці відповідальність включає не лише штрафи, а й обов'язковість документування порушення, аналізу ризиків та впровадження коригувальних заходів.

У сучасному інформаційному середовищі корпоративна етика стає важливою складовою професійної культури працівників бібліотек, архівів, видавництва та інших закладів, що забезпечують створення, зберігання і поширення інформації. Вона визначає принципи відповідальної поведінки, спрямованої на дотримання прав користувачів, підтримання довіри та забезпечення безпечного інформаційного простору. Поведінкові кодекси таких установ ґрунтуються на вимогах конфіденційності, недискримінаційності, достовірної інформації, поваги до інтелектуальної власності та професійної відповідальності. В умовах цифрових трансформацій ці кодекси набувають особливого значення, оскільки регламентують роботу з даними, цифровими ресурсами та електронними платформами.

Важливим напрямом є також етика взаємодії в онлайн-комунікаціях. Вона включає правила електронної переписки, ділові стандарти участі у відеоконференціях, коректність у цифрових спільнотах та відповідальність за створення і поширення цифрового контенту. Відсутність невербальних сигналів у дистанційній комунікації посилює потребу у чітких регламентах поведінки, що запобігають непорозумінням і конфліктам. Окреме місце посідають питання конфлікту інтересів, прозорості та репутації. Інформаційні установи повинні уникати ситуацій, коли особисті інтереси працівників можуть впливати на їхні професійні рішення або стосунки з користувачами. Прозорість інформаційних процесів, відкритість щодо джерел даних та дотримання етичних норм у взаємодії формують високий рівень довіри до установи та зміцнюють її репутацію в інформаційному просторі.

Наукова новизна дослідження полягає у уточненні змісту понять інформаційної комунікації, цифрової та корпоративної етики в контексті цифрового середовища, а також у комплексному висвітленні етичних викликів, пов'язаних із достовірністю інформації, конфіденційністю, персональною та інституційною відповідальністю, модерациєю цифрового контенту й використанням

технологій штучного інтелекту. Обґрунтовано значення електронної культури як складової професійної етики бібліотечних, архівних та інформаційних установ.

Висновки. Сучасні етичні стандарти у сфері інформаційних комунікацій перебувають у стані активного розвитку, зумовленого цифровізацією, розширенням інструментів електронної взаємодії та появою нових технологічних викликів. Етичні норми, засновані на принципах достовірності, прозорості, відповідальності, конфіденційності та недискримінації, формують основу безпечного інформаційного середовища й виступають необхідною умовою ефективної комунікації між усіма учасниками інформаційних процесів.

Захист персональних даних, представлений у GDPR та Законі України «Про захист персональних даних», задає високі стандарти приватності, однак питання балансу між відкритістю інформації та правом на конфіденційність, отриманням згоди,

межами публічності та відповідальністю за витоки залишаються актуальними та потребують подальшого нормативного та етичного осмислення.

Корпоративна етика, яка регламентує поведінку працівників у бібліотечно-інформаційних, архівних та видавничих установах, є важливим елементом професійної культури в епоху цифровізації. Вона визначає правила взаємодії в онлайн-середовищі, забезпечує недопущення конфлікту інтересів та сприяє формуванню позитивної репутації установи.

Отже, розвиток етичних стандартів у сфері інформаційних комунікацій має спиратися на поєднання правових норм, професійної відповідальності та сучасних технологічних практик. Без цього неможливо забезпечити якісну, безпечну та гуманістично орієнтовану комунікаційну взаємодію в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Василина А. В., Гарнага В. А. Вигадані реальності штучного інтелекту: причини галюцинації у великих мовних моделях / Вінницький національний технічний університет. Вінниця, 2025. 4 с.
2. Головка О. М. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій. *Інформація і право*. 2019. № 4 (31). С. 37–44.
3. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці: ухвалена Міжнародною конференцією праці на 86-й сесії в Женеві, 18 червня 1998 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 13.10.2025).
4. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 13.10.2025).
5. Кириченко М. О. Соціальна відповідальність в управлінні: аспекти визначення та формування. *Вісник післядипломної освіти. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 47–65.
6. Кириченко М. О. Цифрова культура як результат розвитку культури інформаційного суспільства. *Гілея : науковий вісник*. 2017. Вип. 124. С. 179–182.
7. Осипова Є., Пахота Н., Семенчук Т. Цифрова культура в контексті глобалізації: зміна ідентичності та культурних практик в українському суспільстві. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2025. № 50. С. 533–539.
8. Пахота Н., Семенчук Т., Яценко Л. Корпоративна соціальна відповідальність та культура ведення соціальних мереж підприємства. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мистецтвознавство*. 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 102–107.
9. Пахота Н. В., Шурак Л. Я. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу під час війни в Україні. *Причорноморські економічні студії. Менеджмент*. 2024. Вип. 87. С. 161–165.
10. Палеха Ю. І. Інформаційна культура організації як індикатор стану її інформаційного забезпечення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 2. С. 87–96.
11. Палеха Ю. І. Культура пошуку та опрацювання інформації як складник інформаційної культури організації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 3. С. 54–61.
12. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 13.10.2025).
13. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 11.11.2025).
14. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 23.10.2025).
15. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 12.10.2025).
16. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 21.10.2025).
17. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 21.10.2025).

18. Салата Г. В., Бачинська Н. А. Культура і комунікація: як культура впливає на сприйняття інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 3. С. 80–87.
19. IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers. 5 p.
20. OECD Guidelines for Multinational Enterprise on Responsible Business Conduct. 2023. 79 p.
21. Survey and analysis of hallucinations in large language models: attribution to prompting strategies or model behavior. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2025. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/artificial-intelligence/articles/10.3389/frai.2025.1622292/full> (дата звернення: 21.10.2025).
22. United Nations Global Compact: офіц. вебсайт. URL: <https://unglobalcompact.org/> (дата звернення: 21.10.2025).

References

1. Bachynska, N. A. & Salata, H. V. (2019). Culture and communication: How culture influences information perception. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 80–87 [in Ukrainian].
2. Declaration of the ILO on Fundamental Principles and Rights at Work. (1998). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text [in Ukrainian].
3. European Union (2016). General Data Protection Regulation (GDPR). Retrieved from: <https://gdpr-text.com/uk/> [in English].
4. Holovko, O. M. (2019). Digital culture and information culture: Human rights in the era of digital transformations. *Informatsiia i pravo*, 4 (31), 37–44 [in Ukrainian].
5. IFLA. (n.d.). IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers [in English].
6. Kyrichenko, M. O. (2016). Social responsibility in management. *Visnyk pisladyplomnoi osvity: Pedahohichni nauky*, 1, 47–65 [in Ukrainian].
7. Kyrichenko, M. O. (2017). Digital culture as a result of the development of the information society. *Hileia*, 124, 179–182 [in Ukrainian].
8. Law of Ukraine on access to public information from January 13 2011, № 2939-VI. (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> [in Ukrainian].
9. Law of Ukraine on copyright and related rights from December 23 1993, № 3792-XII. (1993). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> [in Ukrainian].
10. Law of Ukraine on electronic documents and electronic flow from May 22 2003. (2003). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> [in Ukrainian].
11. Law of Ukraine on electronic communications from December 16 2020 № 1089-IX. (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> [in Ukrainian].
12. Law of Ukraine on information from October 02 1992 № 2657-XII. (1992). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine on personal data protection from June 1 2010 № 2297-VI. (2010). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> [in Ukrainian].
14. OECD Guidelines for Multinational Enterprise on Responsible Business Conduct. (2023). Retrieved from: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/06/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct_a0b49990/81f92357-en.pdf [in English].
15. Osypova, Ye., Pakhota, N., & Semenchuk, T. (2025). Digital culture in the context of globalization. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, 50, 533–539 [in Ukrainian].
16. Pakhota, N., Semenchuk, T., & Yatsenko, L. (2023). Corporate social responsibility and social media culture of enterprises. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 65 (2), 102–107 [in Ukrainian].
17. Pakhota, N. V., & Shurak, L. Ya. (2024). Corporate social responsibility during wartime in Ukraine. *Prychornomorski ekonomichni studii: Menedzhment*, 87, 161–165 [in Ukrainian].
18. Palekha, Yu. I. (2019). Organisational information culture. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 87–96 [in Ukrainian].
19. Palekha, Yu. I. (2019). Search and information processing culture. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 54–61 [in Ukrainian].
20. Survey and analysis of hallucinations in large language models: attribution to prompting strategies or model behaviour. *Frontiers in Artificial Intelligence*. (2025). Retrieved from: <https://www.frontiersin.org/journals/artificial-intelligence/articles/10.3389/frai.2025.1622292/full> [in English].
21. United Nations Global Compact. (n.d.). Retrieved from: <https://unglobalcompact.org/> [in English].
22. Vasylyna, A. V., & Harnaha, V. A. (2025). Imagined realities of AI: Causes of hallucinations in LLMs. *Vinnitsia National Technical University* [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 30.10.2025
Отримано після доопрацювання 01.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 004.8:02:004.9

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350079

Цитування:

Гайван А. О. Штучний інтелект як інструмент оптимізації інформаційних ресурсів і потоків у бібліотеках закладів вищої освіти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 55–60.

Haivan A. (2025). Artificial Intelligence as a Tool for Optimising Information Resources and Flows in Higher Educational Libraries. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 55–60 [in Ukrainian].

Гайван Андрій Олегович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0008-6603-6766>
andriy.gaiivan@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ І ПОТОКІВ У БІБЛІОТЕКАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Метою статті є осмислення ШІ як інструменту оптимізації інформаційних ресурсів та інформаційних потоків у бібліотеках закладів вищої освіти, а також аналіз можливостей його застосування для автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів, інтеграції різномірних ресурсів, підвищення ефективності інформаційного пошуку і якості користувацьких сервісів в умовах цифрової трансформації академічних бібліотек. Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дозволяє розглядати бібліотеку ЗВО як цілісну інформаційну систему із взаємопов'язаними ресурсами та потоками. Використано аналіз і синтез – для узагальнення наукових джерел щодо застосування ШІ в бібліотечно-інформаційній діяльності; термінологічний аналіз – для уточнення понять «інформаційні ресурси», «інформаційні потоки»; структурно-функціональний метод – для виявлення ролі ШІ в оптимізації бібліотечних процесів; метод узагальнення – для формування висновків щодо ефективності впровадження ШІ в бібліотеках закладів вищої освіти. Наукова новизна дослідження полягає в концептуалізації ШІ як інфраструктурного чинника управління інформаційними ресурсами та потоками в бібліотеках закладів вищої освіти. Висновки. Інформаційні ресурси бібліотек ЗВО формують динамічні інформаційні потоки, ефективно управління якими можливе лише за умови їхньої системної організації, фільтрації та забезпечення релевантного доступу. У цьому контексті ШІ постає як стратегічна інфраструктура, яка трансформує бібліотеку у складну, адаптивну та користувацько-орієнтовану інформаційну систему. Алгоритми машинного навчання, обробки природної мови, OCR та семантичного аналізу значно розширюють можливості бібліотек щодо автоматизованої обробки великих масивів даних, інтеграції різномірних ресурсів і роботи з неструктурованою інформацією. Це сприяє створенню цілісного інформаційного простору бібліотеки, підвищенню точності пошуку, розвитку рекомендаційних сервісів і персоналізації інформаційних потоків відповідно до потреб користувачів. Інтелектуальна інтеграція каталогів, електронних колекцій і зовнішніх баз даних дає змогу забезпечити інтероперабельність систем і створити єдиний доступний інформаційний простір. Інтеграція ШІ з інклюзивної та рефлексивної позиції відкриває перспективи подальшого розвитку бібліотек як ключових соціокультурних і когнітивних інституцій цифрової епохи.

Ключові слова: бібліотека, користувач, обслуговування, інформаційні потреби, штучний інтелект, інформаційні ресурси, інформаційні потоки.

Haivan Andrii,
Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A TOOL FOR OPTIMISING INFORMATION RESOURCES AND FLOWS IN HIGHER EDUCATIONAL LIBRARIES

The purpose of the article is to understand AI as a tool for optimising information resources and information flows in libraries of higher education institutions, as well as to analyse the possibilities of its application for automating library and information processes, integrating heterogeneous resources, improving

*the efficiency of information search and the quality of user services in the context of the digital transformation of academic libraries. **The methodological basis** of the study is a systems approach that allows considering the library of a higher education institution as a holistic information system with interconnected resources and flows. Analysis and synthesis were used to summarise scientific sources on the application of AI in library and information activities; terminological analysis to clarify the concepts of information resources, information flows; the structural-functional method to identify the role of AI in optimising library processes, the generalisation method to form conclusions about the effectiveness of implementing AI in libraries of higher education institutions. **The scientific novelty** of the study lies in the conceptualisation of AI as an infrastructural factor in the management of information resources and flows in libraries of higher education institutions. **Conclusions.** Information resources of HEI libraries form dynamic information flows, the effective management of which is possible only if they are systematically organised, filtered and provide relevant access. In this context, AI appears as a strategic infrastructure that transforms the library into a complex, adaptive and user-oriented information system. Machine learning, natural language processing, OCR and semantic analysis algorithms significantly expand the capabilities of libraries for automated processing of large data sets, integration of heterogeneous resources and work with unstructured information. This contributes to the creation of a holistic information space of the library, increasing the accuracy of search, development of recommendation services and personalisation of information flows in accordance with the needs of users. Intelligent integration of catalogues, electronic collections and external databases allows to ensure the interoperability of systems and create a single accessible information space. The integration of AI from an inclusive and reflective position opens up prospects for the further development of libraries as key cultural and cognitive institutions of the digital age.*

Keywords: artificial intelligence, information resources, information flows, HEI libraries, digital transformation.

Актуальність теми дослідження. Стрімке зростання обсягів інформації та ускладнення інформаційно-комунікаційних процесів зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до управління інформаційними ресурсами та потоками у бібліотеках. Існуючі методи обробки та поширення інформації дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними в умовах багатоканальних інформаційних запитів та різноманіття форматів документних ресурсів. Водночас «світовий досвід свідчить, що важливим кроком у розвитку бібліотек і забезпечення ними інформаційних потреб користувачів є обов'язкове створення інформаційно-бібліотечних мереж, пошук і впровадження нових форм роботи» [3, 10]. У цьому контексті штучний інтелект (ШІ) наразі розглядається як один із ключових інструментів оптимізації інформаційних ресурсів та потоків у бібліотечно-інформаційній діяльності. Адже дослідження застосування ШІ в бібліотеках у контексті цифрової трансформації свідчать, що інтелектуальні системи суттєво змінюють структуру обробки інформації [5], а мета-моделювання та семантична інтеграція даних демонструють, що ШІ може автоматично узгоджувати різномірну інформацію для уніфікованих сервісів [7].

Актуальність дослідження полягає у необхідності теоретичного обґрунтування можливостей застосування ШІ для забезпечення цілісності, керованості та адаптивності інформаційних ресурсів та потоків у бібліотеках, зокрема закладів вищої освіти. Адже ШІ, що застосовується контекстуально та супроводжується стратегічним баченням, являє собою конкретну можливість для

посилення управління знаннями в університетських умовах [8].

Аналіз досліджень і публікацій. М. Багчі пропонує новий спосіб розуміння моделі метаданих бібліотеки як онтологічну композицію з п'яти функціонально пов'язаних рівнів представлення від сприйняття до інтенціонального визначення через властивості. Також автор пропонує підхід до моделювання метаданих на основі генеративного ШІ на основі моделі співпраці людини та великої мовної моделі [7]. Р. Дж. Курауа Варгас досліджує застосування ШІ в десяти університетських бібліотеках Латинської Америки. За допомогою якісного підходу, який ґрунтується на численних тематичних дослідженнях, аналізуються типи впроваджених технологій, покращені послуги та проблеми [8]. В.-Дж. Марін-Родрігес та ін. аналізують трансформаційну роль ШІ у проектуванні, впровадженні та використанні з точки зору доступу до інформації, збереження спадщини, сталого розвитку та етики даних [11]. Вплив ШІ на управління університетськими бібліотеками аналізують С. Перес та П. Гомес [13]. С. Мамедова вивчає застосування штучного інтелекту в бібліотеках у контексті цифрової трансформації [5]. М. Волш та ін. досліджують вплив алгоритмічних інструментів ШІ в бібліотеках, зокрема щодо автоматизації, оцінювання даних і потенційних обмежень цифрових технологій у культурно-інформаційному середовищі [17]. Головною метою статті А. Сміта та Дж. Андерсона є дослідження за допомогою бібліотечних досліджень та систематичного огляду ресурсів ролі та застосування ШІ в бібліотеках та інформаційних центрах, а також його

впливу на майбутнє бібліотек [15].

Метою статті є осмислення ІІІ як інструменту оптимізації інформаційних ресурсів та інформаційних потоків у бібліотеках закладів вищої освіти, а також аналіз можливостей його застосування для автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів, інтеграції різнорідних ресурсів, підвищення ефективності інформаційного пошуку і якості користувацьких сервісів в умовах цифрової трансформації академічних бібліотек.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, як ніколи раніше, обсяг доступної в цифровому форматі інформації зростає із шаленою швидкістю. Це явище, яке іноді називають «інформаційним перевантаженням», кидає виклик когнітивним здібностям людини та підкреслює потребу в інструментах, які не тільки організують, а й належним чином інтерпретують та фільтрують знання. У цьому сенсі ІІІ представлений як стратегічний союзник, що дозволяє автоматизувати процеси, персоналізувати послуги та оптимізувати інформаційні ресурси [9]. ІІІ – це не просто технічний інструмент, а епістемологічна та культурна реконфігурація бібліотек як установ, що опосередковують знання [11].

Інформаційний ресурс у бібліотеках – це сукупність документів, даних і сервісів (як у паперовому, так і в електронному вигляді), які бібліотека формує, зберігає, опрацьовує та надає користувачам для задоволення їхніх інформаційних, освітніх, наукових і культурних потреб.

Інформаційні ресурси формують інформаційні потоки, а бібліотека їх регулює, структурує, фільтрує та забезпечує легітимний і рівний доступ до них.

Інформаційні потоки – це впорядкована кількість інформаційних документів, які циркулюють в інформаційній системі [2, с. 24], почасти зі зміною форми, носіїв і рівня опрацьовування.

У бібліотечній діяльності інформаційний потік охоплює: надходження нових інформаційних ресурсів у фонд бібліотеки; їхню обробку (каталогізацію, систематизацію, індексування); розповсюдження інформації через електронні каталоги, довідково-бібліографічні служби та сервіси; обмін інформаційними повідомленнями між бібліотекою та користувачами; інтеграцію з мережевими та цифровими ресурсами. Тобто у бібліотеці інформаційний потік можна конкретизувати як рух інформації від джерел документів до користувача через канали каталогів, баз даних, пошукових сервісів та інших інформаційно-обслуговуючих механізмів, що забезпечує задоволення інформаційних потреб користувачів. Водночас це не просто передача даних, а організований рух знань і повідомлень, що забезпечує ефективну комунікацію між бібліотечними структурами, інформаційними системами й користувачами. Він формується на перетині документних ресурсів, цифрових колекцій,

електронних сервісів і користувацьких запитів.

Ефективне управління інформаційними потоками передбачає своєчасну обробку інформації, забезпечення її релевантності, доступності та відповідності потребам користувачів. У сучасній бібліотеці інформаційні потоки набувають динамічного характеру, що потребує використання інтелектуальних технологій для їхньої оптимізації.

Нові можливості для оптимізації інформаційних потоків на всіх етапах бібліотечно-інформаційного процесу створюють технології ІІІ. У майбутніх бібліотеках обсяг, вартість, ефективність, швидкість відновлення, збільшення ємності зберігання та портативність бібліотечних інформаційних матеріалів та контейнерів зменшаться. Тому бібліотекарі повинні ознайомитися з такими концепціями, як ІІІ, співпрацювати з інтелектуальними системами, адаптуватися до нових ролей та створювати синергію між людьми та комп'ютерами [15].

Алгоритми машинного навчання та обробки природної мови дозволяють автоматизувати аналіз великих масивів бібліотечних даних, виявляти приховані зв'язки між інформаційними об'єктами та підвищувати точність інформаційного пошуку. Інфраструктура на основі ІІІ дозволяє автоматично курувати колекції, ідентифікувати об'єкти, оптично розпізнавати символи (OCR) та семантично збагачувати за допомогою технологій обробки природної мови (NLP). Ці процеси оптимізують навігацію, покращують точність пошукових систем та відкривають нові способи взаємодії з документними ресурсами [12].

Застосування ІІІ змінює не лише те, що роблять бібліотеки, а й те, як вони це роблять. «Використовуючи значний арсенал оригінальних, нестандартних ідей, методик, проєктів, бібліотечні установи мають можливість покращити інформаційно-комунікативну співпрацю з громадськістю та стають потужним освітньо-соціальним та комунікаційно-просвітницьким каналом із надання доступу громадянам до різноманітної інформації» [1, с. 44]. Автоматизація каталогізації, наприклад, змінює характер професійної роботи; включення розмовних помічників змінює користувацький досвід; а використання прогностичних алгоритмів для пропонування текстів для читання трансформує моделі споживання інформації. ІІІ як нова бібліотечна інфраструктура перестає бути простим інструментом підтримки бібліотечних процесів і стає справжньою інфраструктурою, на якій формуються нові способи організації, зберігання, пошуку та представлення інформації [14].

Також ІІІ сприяє оптимізації інформаційних потоків шляхом інтелектуальної фільтрації та ранжування інформації, що зменшує інформаційне перевантаження користувачів. Крім того, використання рекомендаційних систем дозволяє формувати персоналізовані інформаційні потоки

відповідно до індивідуальних потреб і поведінкових характеристик користувачів. Загалом ІІІ сприяє оптимізації процесів пошуку інформації, персоналізації підтримки користувачів, підвищенню операційної ефективності та сприянню цифровій інклюзії [8].

Важливим аспектом є застосування ІІІ для інтеграції різномірних інформаційних ресурсів, що забезпечує цілісність інформаційного простору бібліотеки та підвищує ефективність взаємодії між окремими підсистемами. Адже дані часто зберігаються в різних форматах і системах, що ускладнює їхнє узгоджене використання й доступ. ІІІ допомагає поєднати ці розрізнені дані так, щоб вони стали частиною єдиного інформаційного простору, доступного як користувачам, так і бібліотечним службам.

ІІІ може аналізувати різні формати даних (текст, метадані, зображення, аудіо) і визначати, про що йдеться в кожному документі. Одним із найважливіших внесків у цій галузі є здатність систем ІІІ працювати з неструктурованими даними. На відміну від традиційних каталогів, які потребують попередньої стандартизації, моделі глибокого навчання дозволяють витягувати приховані закономірності та структури безпосередньо з великих обсягів нестандартизованої інформації, такої як історичні тексти, зображення, аудіо чи відео [10]. Це розширює спектр документів, які можна включити та обробити в екосистемі бібліотеки, відкриваючи нові можливості для відновлення маргіналізованих або негегемонних спогадів. Алгоритмічна інфраструктура також перевизначає ієрархії знань. У традиційних моделях системи класифікації, такі як десяткова класифікація Дьюї (DDC) або класифікація Бібліотеки Конгресу (LCC), створювали експерти-люди на основі явних онтологічних критеріїв. На противагу цьому, сучасні алгоритми генерують нові таксономії на основі поведінки користувачів, зв'язків між документами та доступних метаданих [9].

Це дозволяє автоматично: пов'язувати записи з різних каталогів; створювати центральний індекс, який охоплює всі ресурси; покращувати пошук та рекомендації для користувачів. Це важливо саме для інтеграції розрізнених джерел в єдину систему.

ІІІ-системи (наприклад, моделі машинного навчання) можуть: розуміти сенс запитів користувачів; пов'язувати їх з інформацією з різних баз; показувати результати з урахуванням контексту. Це дозволяє користувачу не шукати вручну по багатьох базах, а отримувати єдиний релевантний результат [5].

У бібліотеках використовуються різні формати опису документів. ІІІ може: автоматично зіставляти та перетворювати метадані між стандартами; створювати уніфіковану модель опису всіх документів у бібліотеці; допомагати в інтероперабельності між різними системами каталогу. Така

функція важлива, щоб усі дані «говорили одні з одними» [7].

Завдяки ІІІ бібліотека отримує зв'язану інформаційну екосистему, в межах якої: каталоги, електронні колекції та зовнішні бази можуть працювати як єдина система; користувачі отримують інтелектуальний пошук та рекомендації; бібліотечний персонал витрачає менше часу на рутинну обробку даних; бібліотека може аналізувати використання інформації й прогнозувати потреби [6].

Застосування ІІІ для інтеграції різномірних інформаційних ресурсів забезпечує: створення єдиного пошукового і доступного інформаційного простору; автоматизовану обробку, класифікацію та узгодження даних; підвищення якості доступу та взаємодії користувачів із бібліотечною системою; оптимізацію внутрішніх бібліотечних процесів [6].

Така оптимізація інформаційних потоків за допомогою ІІІ позитивно впливає на якість бібліотечних сервісів. Інтелектуальні системи забезпечують швидший доступ до релевантної інформації, покращують навігацію в електронних каталогах і сприяють розвитку інтерактивних форм обслуговування користувачів, що підвищує гнучкість та стійкість бібліотечно-інформаційної системи в умовах динамічного інформаційного середовища. Якщо бібліотекам вдасться інтегрувати ІІІ з інклюзивної та рефлексивної точки зору, вони не лише переживуть цифрову трансформацію, а й стануть міцнішими як ключові культурні орієнтири у складній та постійно мінливій інформаційній екосистемі [11].

Незважаючи на те, що деякі бібліотеки навіть без передових інструментів ІІІ досягли значного прогресу завдяки стратегіям цифрового навчання та педагогічному лідерству [8], майбутнє вбачається у передових інтелектуальних технологіях. Водночас визначено низку обмежень їхнього впровадження, зокрема фінансові, технологічні та інституційні чинники, які вимагають стратегічного планування, розвитку цифрових компетентностей персоналу та усвідомленого етично орієнтованого підходу до використання інтелектуальних систем.

Отже, ІІІ виступає ефективним інструментом оптимізації інформаційних потоків у бібліотеках, забезпечуючи підвищення керованості, адаптивності та результативності бібліотечно-інформаційної діяльності. Використання ІІІ-технологій сприяє вдосконаленню процесів обробки та поширення інформації, покращенню якості інформаційних сервісів і розвитку користувацько-орієнтованої моделі бібліотеки.

Наукова новизна дослідження полягає в концептуалізації ІІІ як інфраструктурного чинника управління інформаційними ресурсами та потоками в бібліотеках закладів вищої освіти.

Висновки. Інформаційні ресурси бібліотек, зокрема ЗВО, формують динамічні інформаційні

потоки, ефективне управління якими можливе лише за умови їхньої системної організації, фільтрації та забезпечення релевантного доступу. У цьому контексті ШІ постає як стратегічна інфраструктура, яка трансформує бібліотеку у складну, адаптивну та користувацько-орієнтовану інформаційну систему. Алгоритми машинного навчання, обробки природної мови, OCR та семантичного аналізу значно розширюють можливості бібліотек щодо автоматизованої обробки великих масивів даних, інтеграції різнорідних ресурсів і роботи з неструктурованою інформацією. Це сприяє створенню цілісного інформаційного простору бібліотеки, підвищенню точності пошуку, розвитку рекомендаційних сервісів і персоналізації інформаційних потоків відповідно до потреб користувачів. Інтелектуальна інтеграція каталогів, електронних колекцій і зовнішніх баз даних

дозволяє забезпечити інтероперабельність систем і створити єдиний доступний інформаційний простір.

Загалом ШІ є ефективним інструментом оптимізації інформаційних потоків у бібліотеках, який підвищує якість бібліотечних сервісів, сприяє зменшенню інформаційного перевантаження та забезпечує стійкість бібліотек у динамічному інформаційному середовищі. Інтеграція ШІ з інклюзивної та рефлексивної позиції відкриває перспективи подальшого розвитку бібліотек як ключових культурних і когнітивних інституцій цифрової епохи.

Перспективні дослідження мають бути спрямовані на розроблення практичних моделей інтеграції ШІ в управління інформаційними потоками з урахуванням специфіки різних типів бібліотек.

Список використаних джерел

1. Биркович Т. І., Вільчинська І. Ю. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970>.
2. Васильченко М. П., Кушнарєнко Н. М., Мільман В. А. Бібліотечні фонди. Харків : Основа, 1993. 152 с.
3. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11.
4. Маковій В. В. Конститутивні атрибути інформаційних потоків телекомунікаційних підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2017. № 2 (20). С. 83–88.
5. Мамедова С. І. Застосування штучного інтелекту в бібліотеках у контексті цифрової трансформації суспільства. *Культурологічний альманах*. 2023. №4. С. 231–238. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.32>.
6. Юнаковська В. В., Шитікова Т. М., Матвєєва О. В. Штучний інтелект в бібліотечній практиці. *University Library at a New Stage of Social Communications Development* : тези ІХ Міжнародної конференції / Наукова бібліотека УДУНТ (Дніпро, 03–04.10.2024). URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7fd3751-aca8-4b41-bcb0-5ee8d93b9915/content> (дата звернення: 27.10.2025).
7. Bagchi M. A Generative AI-driven Metadata Modelling Approach. arXiv:2501.04008 [cs.DL]. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2501.04008>.
8. Curahua Vargas R. J. La influencia de la inteligencia artificial en la modernización de los servicios bibliotecarios. *FENIX*. 2025. № 52. P. 42–58. DOI: <https://doi.org/10.51433/fenix-bnp.2024.n52.p42-58>.
9. Dong Q., Li L. Exploring the role of both online and offline knowledge sources and artificial intelligence in information management for digital libraries. *Profesional de la información*. 2024. №33(6). e330608. DOI: <https://doi.org/10.3145/epi.2024.ene.0608El>.
10. Han K. Research and exploration of metadata in artificial intelligence digital library. *Journal of Physics: Conference Series*. 2021. №1915(2), 022061. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1915/2/022061>.
11. Marin-Rodriguez W. J., Vellón-Flores V. I., Andrade-Girón E. C., Luperdi-Ríos F. V. Aplicaciones de la Inteligencia Artificial (IA) en las bibliotecas digitales: una mirada a sus avances y retos emergentes. *Bibliotecas. Anales de Investigacion*. 2025. № 21(1). P. 1–9.
12. Neudecker C. Cultural heritage as data: Digital curation and artificial intelligence in libraries. In *CEUR Workshop Proceedings*. 2022. Vol. 3273. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-3273/paper5.pdf>.
13. Pérez S., Gómez P. Impacto de la IA en la gestión de bibliotecas universitarias. *Journal of Library Management*. 2019. № 8(3). P. 123–145.
14. Rodríguez A. Transformación digital en bibliotecas universitarias de América Latina. *Bibliotecología en Contexto*. 2022. № 5(1). P. 76–89. DOI: <https://doi.org/10.2222/bibcon.5.1.76>.
15. Smith A., Anderson J. Artificial intelligence and the future of libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2020. № 52(3). P. 321–333. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000618769985>.

16. Valencia Rojas S. A., Bedoya Villa M. A., Álvarez Arroyave C. A. Inteligencia Artificial en bibliotecas: automatización y personalización de servicios de información. Una revisión de literature. *CITAS*. 2025. Vol. 11 (2).

17. Walsh M., Rey C., Ge C., Nowak T., Tomkins S. Algorithms in the Stacks: Investigating automated, for-profit diversity audits in public libraries. 2025. arXiv:2505.14890 [cs.CY]. DOI: <https://doi.org/10.1145/3715275.3732140>.

References

1. Byrkovych, T. I., & Vilchynska, I. (2023) Information and communication activities of libraries of Ukraine in wartime. *Library science. Document science. Informology*, 4, 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970> [in Ukrainian].

2. Vasylichenko, M. P., Kushnarenko, N. M., & Milman, V. A. (1993). *Library funds*. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].

3. Dobrovol'ska, V. V., & Cherednyk, L. A. (2023). Innovative activity of libraries in the conditions of digital society. *Library science. Document science. Informology*, 1, 5–11 [in Ukrainian].

4. Makovii, V. V. (2017). Constitutive attributes of information flows of telecommunication enterprises. *Economics. Management. Business*, 2 (20), 83–88 [in Ukrainian].

5. Mamedova S. I. (2023). Application of artificial intelligence in libraries in the context of digital transformation of society. *Cultural Almanac*, 4, 231–238. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.32> [in Ukrainian].

6. Yunakovska, V. V., Shytikova, T. M., & Matvieieva, O. V. (2024). Artificial intelligence in library practice. University Library at a New Stage of Social Communications Development. Abstracts of the IX International Conference, Dnipro, Scientific Library of UDUNT (October 3–4, 2024). Retrieved from: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7fd3751-aca8-4b41-bcb0-5ee8d93b9915/content> [in Ukrainian].

7. Bagchi, M. A. (n.d.). Generative AI-driven Metadata Modelling Approach. arXiv:2501.04008 [cs.DL]. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2501.04008> [in English].

8. Curahua Vargas, R. J. (2025). La influencia de la inteligencia artificial en la modernización de los servicios bibliotecarios. *FENIX*. 52, 42–58. DOI: <https://doi.org/10.51433/fenix-bnp.2024.n52.p42-58> [in Spanish].

9. Dong, Q., & Li, L. (2024). Exploring the role of both online and offline knowledge sources and artificial intelligence in information management for digital libraries. *Profesional de la información*, 33(6), e330608. DOI: <https://doi.org/10.3145/epi.2024.ene.0608El> [in English].

10. Han, K. (2021). Research and exploration of metadata in artificial intelligence digital library. *Journal of Physics: Conference Series*, 1915(2), 022061. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1915/2/022061> [in English].

11. Marin-Rodríguez, W. J., Vellón-Flores, V. I., Andrade-Girón, E. C., & Luperdi-Ríos, F. V. (2025). Aplicaciones de la Inteligencia Artificial (IA) en las bibliotecas digitales: una mirada a sus avances y retos emergentes. *Bibliotecas. Anales de Investigación*, 21(1), 1–9 [in Spanish].

12. Neudecker, C. (2022). Cultural heritage as data: Digital curation and artificial intelligence in libraries. In *CEUR Workshop Proceedings*, 3273. Retrieved from: <http://ceur-ws.org/Vol-3273/paper5.pdf> [in English].

13. Pérez, S., & Gómez, P. (2019). Impacto de la IA en la gestión de bibliotecas universitarias. *Journal of Library Management*. 8(3), 123–145 [in Spanish].

14. Rodríguez, A. (2022). Transformación digital en bibliotecas universitarias de América Latina. *Bibliotecología en Contexto*. 5(1), 76–89. DOI: <https://doi.org/10.2222/bibcon.5.1.76> [in Spanish].

15. Smith, A., & Anderson, J. (2020). Artificial intelligence and the future of libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*. 52(3), 321–333. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000618769985> [in English].

16. Valencia Rojas, S. A., Bedoya, Villa M. A., & Álvarez Arroyave, C. A. (2025). Inteligencia Artificial en bibliotecas: automatización y personalización de servicios de información. Una revisión de literature. *CITAS*, 11 (2) [in Spanish].

17. Walsh, M., Rey, C., Ge, C., Nowak, T., & Tomkins, S. (2025). Algorithms in the Stacks: Investigating automated, for-profit diversity audits in public libraries. arXiv:2505.14890 [cs.CY]. DOI: <https://doi.org/10.1145/3715275.3732140> [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 19.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

УДК 004.056:37

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350080

Цитування:

Дубова С. В., Матвієнко О. В., Парченко Н. В. Визначення рівня зрілості кіберосвіти в Україні: методологічний підхід. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 61–68.

Dubova S., Matviienko O., Parchenko N. (2025). Determining the Maturity Level of Cyber Education in Ukraine: Methodological Approach. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 61–68 [in Ukrainian].

Дубова Світлана Володимирівна,

кандидат історичних наук,
голова правління ГО «Центр аналізу і розробки
ефективних політик»

<https://orcid.org/0000-0002-0374-2099>
s.dubova@cadep.org.ua

Матвієнко Оксана Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю

Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-5772-848X>
oxmix2017@gmail.com

Парченко Наталія Володимирівна,

експерт ГО «Центр аналізу і розробки
ефективних політик»

<https://orcid.org/0009-0007-3293-582X>
ngo.cadep@gmail.com

**ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗРІЛОСТІ КІБЕРОСВІТИ В УКРАЇНІ:
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД**

Метою статті є охарактеризувати методологію Агенції ЄС з питань кібербезпеки (ENISA), запропоновану для оцінювання рівня зрілості кібербезпекової освіти. **Методи дослідження:** аналіз і узагальнення наукових джерел та методик – для вивчення теоретичних підходів до розуміння кібербезпекової освіти та сучасних методологічних інструментів для оцінки зрілості кіберосвіти, зокрема методології ENISA. **Наукова новизна** дослідження полягає в методологічному обґрунтуванні застосування та адаптації моделі ENISA до національного контексту України, що дозволяє використати її як комплексний інструмент оцінювання рівня зрілості кіберосвіти в початковій та середній школі. Запропоновано авторське бачення етапності національної адаптації методології ENISA, що включає інтеграцію експертних інтерв'ю, аналіз нормативних документів та інструментів оцінювання освітніх результатів. Це створює підґрунтя для розроблення національної моделі оцінювання кіберзрілості освіти. Запропоновано інтерпретацію кіберосвіти як цифрової платформи соціокультурної взаємодії, що формується на перетині освіти, цифрових компетентностей та громадянської активності. Використання методології ENISA створює умови для розроблення національної «дорожньої карти» кіберосвіти як цифрової платформи, що передбачає побудову цілісної освітньої екосистеми «школа – університет – професія». **Висновки.** Методологія ENISA є релевантним та ефективним інструментом для комплексного оцінювання стану кіберосвіти в Україні, оскільки враховує нормативний, стратегічний та операційний аспекти формування цифрової і кібербезпекової компетентності на рівні

© Дубова С. В., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Матвієнко О. В., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Парченко Н. В., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

початкової та середньої освіти. Інтерпретація кіберосвіти як цифрової платформи дає змогу комплексно оцінити стан української системи, включно з нормативною базою, стратегічною узгодженістю, практиками навчання та механізмами моніторингу. ENISA пропонує модель, що дозволяє охопити ці аспекти системно й порівнювано. Використання методології дає змогу системно діагностувати сильні й слабкі сторони національної освітньої політики, визначати прогалини в нормативному забезпеченні, в узгодженості стратегій та практичній реалізації навчальних програм.

Ключові слова: кіберосвіта, кібербезпека, рівень зрілості, методологія ENISA.

Dubova Svitlana,

PhD in History, Chair of the Board,
NGO “Centre for Analysis and Development of Effective Policies”

Matviienko Oksana,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department
of Information Activity and Public Relations, Kyiv National University of Culture and Arts

Parchenko Nataliia,

Expert, NGO “Centre for Analysis and Development of Effective Policies”

DETERMINING THE MATURITY LEVEL OF CYBER EDUCATION IN UKRAINE: METHODOLOGICAL APPROACH

*The purpose of the article is to describe the methodology of the EU Agency for Cybersecurity (ENISA) proposed for assessing the maturity level of cybersecurity education. **Research methods:** analysis and synthesis of scientific sources and methodologies used to study theoretical approaches to understanding cybersecurity education and modern methodological tools for assessing the maturity of cyber education, including the ENISA methodology. **The scientific novelty** of the study lies in the methodological justification for the application and adaptation of the ENISA model to the national context of Ukraine, which makes it possible to use it as a comprehensive tool for assessing the maturity level of cyber education in primary and secondary schools. An original vision of the stages of national adaptation of the ENISA methodology is proposed, including the integration of expert interviews, analysis of regulatory documents, and tools for assessing educational outcomes. This provides the basis for developing a national model for assessing the maturity of cyber education. The article proposes an interpretation of cyber education as a digital platform of socio-cultural interaction formed at the intersection of education, digital competencies, and civic engagement. The use of the ENISA methodology creates the conditions for developing a national ‘roadmap’ for cyber education as a digital platform that envisages building an integrated educational ecosystem ‘school – university – profession’. **Conclusions.** The ENISA methodology is a relevant and effective tool for a comprehensive assessment of the state of cyber education in Ukraine, as it takes into account the regulatory, strategic, and operational aspects of forming digital and cybersecurity competencies at the level of primary and secondary education. Interpreting cyber education as a digital platform makes it possible to comprehensively assess the state of the Ukrainian system, including the regulatory framework, strategic coherence, teaching practices, and monitoring mechanisms. ENISA provides a model that enables these aspects to be examined systematically and comparatively. The use of the methodology makes it possible to systematically diagnose the strengths and weaknesses of national educational policy, identify gaps in regulatory support, consistency of strategies, and the practical implementation of curricula.*

Keywords: cyber education, cybersecurity, maturity level, ENISA methodology.

Актуальність теми дослідження. Використання цифрових технологій протягом останніх десятиліть актуалізує проблематику кібербезпеки і, відповідно, кіберосвіти. Об’єктивно посилюється увага країн та урядів не тільки до знань, умінь та навичок громадян у цифровому світі, а й загалом до *рівня зрілості* кіберосвіти - показника того, наскільки освітня система, організація або підхід до навчання є розвиненими, ефективними та системно впровадженими.

Окреслюючи методологічні підходи до оцінки рівня зрілості кіберосвіти в Україні, згадаємо висловлювання Маршала Маклюєна, відомого культуролога, соціолога та педагога, зроблене у 1964 р.: «Якщо й надалі зберігатимуться нинішні зразки фрагментованої несистемності, наші шкільні навчальні програми забезпечать появу громадян, нездатних зрозуміти кібернетизований світ, у якому вони живуть» [11, 383]. Зазначимо, що це зауваження не втратило актуальності й донині і

актуалізує увагу до знань школярів, які вже з раннього віку активно взаємодіють із цифровим простором, є критично важливою цільовою групою для формування навичок безпечної поведінки в Інтернеті.

Бачиться, що шкільна кіберосвіта є «цифровою платформою» не тільки для подальшої освіти (зокрема професійної кіберосвіти), а й загалом для формування «цифрового громадянства» – сукупності знань, умінь, цінностей і практик, які забезпечують відповідальну, етичну й активну участь особи у цифровому суспільстві. Цифрове громадянство охоплює здатність користуватися цифровими технологіями безпечно й ефективно, дотримуватися правових і моральних норм, критично оцінювати інформацію та здійснювати громадянську активність у мережевому середовищі.

При цьому будемо розуміти цифрову платформу у соціокультурному контексті не просто як «технологію», а як середовище взаємодії, що трансформує освіту, культуру й комунікації у суспільстві.

Актуальність дослідження рівня зрілості кіберосвіти в Україні зумовлюється суперечностями між інтенсивним розвитком цифрового середовища, появою нових кіберзагроз і повільним оновленням освітніх стандартів та навчальних програм, а також між міжнародними підходами до оцінювання зрілості кіберосвіти й відсутністю в Україні адаптованої методології.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема кіберосвіти у різних аспектах знаходиться у полі наукової уваги українських дослідників. Так, наголошуючи тому, що знання з кібербезпеки у тих, хто навчається, повинні формуватися в рамках базових курсів всіх без винятку навчальних закладів, Ю. Даник та А. Зінченко [1] пропонують варіант реалізації організації системи освіти з питань кібербезпеки, який охоплює всі рівні освіти від дошкільної та середньої до вищої та післядипломної.

Українські дослідники [2] звертаються до вивчення підходів європейських країн наголошуючи, що в Україні не набули поширення педагогічні практики щодо підтримки цифрового громадянства та недостатньо поширені форми та методи впровадження громадянської освіти засобами ІКТ.

У Концепції цифрового громадянства [10], представленій на сайті Ради Європи, подано таке розуміння поняття «цифрові громадяни» - люди, здатні використовувати цифрові інструменти для створення, споживання, спілкування та позитивної й відповідальної взаємодії з іншими. Вони розуміють і поважають права людини, приймають різноманітність і стають людьми, які навчаються протягом усього життя, щоб йти в ногу з еволюцією суспільства.

Наголошується, що освіта в галузі цифрового громадянства – це розширення можливостей учнів різного віку через освіту або набуття компетенцій для навчання та активної участі в цифровому суспільстві, щоб вони могли здійснювати та захищати свої демократичні права та обов'язки в Інтернеті, а також сприяти та захищати права людини, демократію та верховенство права в кіберпросторі. Європи визначає DCE як цілісний підхід, спрямований на розвиток основних навичок та знань, необхідних в сучасному взаємопов'язаному світі, а також сприяння формуванню цінностей і ставлень, що забезпечать їх відповідальне використання.

Іманентною складовою формування компетентностей цифрового громадянства є кіберосвіта.

У статті О. Пучкова та О. Уваркіної [3] запропоновано концептуальний каркас сталого розвитку формальної кіберосвіти. Проведений дослідниками аналіз освітніх програм з кібербезпеки ЄС засвідчив характерну мінливість освітнього ландшафту кібербезпеки в ЄС та дав змогу визначити основні прогалини у підготовці майбутніх професіоналів.

На неформальну освіту як сучасне «вікно можливостей» звертається увага у публікації О. Уваркіної, О. Шевчук та І. Горнійчук [4]. Автори розкривають, яким чином такий підхід дає змогу самостійно вивчати та розвивати навички в області кібербезпеки, програмування, веб-розробки, аналізу даних та інших сфер інформаційних технологій.

У термінологічному предметному полі також наявний термін «кібергігієна», під яким зазвичай розуміють практичний набір щоденних дій та правил користування цифровими технологіями для забезпечення безпеки

У працях зарубіжних дослідників «кібергігієна» позначається як нова концепція, зосереджена на тому, як можна захистити себе від онлайн-ризиків та загроз, а також як використовувати технології безпечно та розумним способом [8].

Водночас, звертаючись до поняття «кіберосвіта» у розумінні його як *систематичного процесу навчання*, що охоплює широке коло знань про кібербезпеку, загрози в інтернеті, методи захисту даних, цифрові права, етичне використання інформаційних технологій, зауважимо, що в українському науковому дискурсі не вдалось виявити публікації, предметно присвячені кіберосвіті школярів.

У зарубіжному науковому дискурсі простежується системне опрацювання цього напрямку.

Так, чеські дослідники Д. Ондрушкова та Р. Поспішил [12] представили результати експерименту, який виявив обізнаність дітей у сфері

кібербезпеки у чеських початкових школах. Експеримент засвідчив, що одноразові тренінги не впливають на відповідальну поведінку школярів у Інтернеті і не є підходящим рішенням для ефективного покращення навичок онлайн-безпеки. Завдання полягає в тому, щоб включити навчання з кібербезпеки у весь навчальний процес. Структура освіти з кібербезпеки має бути зміщена від окремих курсів безпосередньо до щоденного викладання уроків у послідовний спосіб. Для успішної імплементації необхідно також запровадити ефективний інструмент для оцінки кібербезпекових здібностей учнів, оскільки небезпеки та ризики поступово зростають. Оскільки майбутня еволюція ризиків заслуговує на те, щоб оцінка обізнаності з кібербезпеки проводилася більш послідовно прийнятої та здійснюваної на національному рівні, увага майбутніх досліджень має бути спрямована на ефективні метричні інструменти для виявлення слабких місць, нових потенційних ризиків і небезпек в Інтернеті.

Пропозиції стратегій для навчальних закладів для підвищення обізнаності своїх учнів щодо кібербезпеки та одночасної мотивації їх до кар'єри в галузі кібербезпеки представлено у публікації У. Тріплета [13]. Було проведено систематичний огляд досліджень, результати якого засвідчили, що ігрові стратегії були ефективними у підвищенні обізнаності учнів про кібербезпеку та їхньої зацікавленості в кар'єрі в галузі кібербезпеки.

Зважаючи на брак у наукових публікаціях чітких визначень понять «кіберосвіта» та «кібербезпекова освіта», на основі досліджених джерел окреслимо їх таким чином.

Кіберосвіта – поняття, яке охоплює всю сферу навчання та підготовки, пов'язаної з цифровими технологіями, інтернетом, інформаційними системами тощо. Включає основи комп'ютерної грамотності, програмування, роботу з цифровими інструментами, штучним інтелектом, хмарними технологіями тощо. Може бути адресована як дітям, так і дорослим – усім, хто користується цифровими технологіями.

Умовно, *кіберосвіта* – це все навчання про кіберсвіт, а *кібербезпекова освіта* – це навчання про те, як у цьому світі залишатися в безпеці.

Вибудовуючи тезу необхідності шкільної кіберосвіти зазначимо, що:

- кіберосвіта у школі виступає не тільки як навчання цифровим навичкам, а як системне формування компетентностей у сфері кібербезпеки, цифрової грамотності та відповідального використання технологій;

- вона є *базовим рівнем* цифрової соціалізації, який забезпечує наступність між середньою та вищою освітою;

- забезпечує наступність освітніх програм: від базової цифрової грамотності до спеціалізованих компетентностей (інформаційна аналітика, кіберзахист, цифрові комунікації);

- створює єдиний освітній екосистемний простір, у якому школяр → студент → фахівець рухається через послідовні рівні цифрової освіти;

- підвищує рівень готовності абітурієнтів до навчання у цифровому середовищі університету;

- виховує цифрову ідентичність та культуру критичного мислення;

- формує відповідальність за цифрові дії (етика, дотримання авторського права, захист персональних даних);

- розвиває активну громадянську позицію через участь у цифрових спільнотах, проєктах, волонтерських та просвітницьких ініціативах;

- готує молодь до життя в умовах інформаційних ризиків (фейки, дезінформація, кібербулінг).

Кібербезпекова освіта – це підвид кіберосвіти, що спеціалізується на питаннях захисту інформації, безпеки в цифровому середовищі, захисту даних, інфраструктури та боротьби з кіберзагрозами. Охоплює такі теми як кібергігієна, захист паролів, фішинг, соціальна інженерія, реагування на кіберінциденти тощо.

Зважаючи на вищевикладене та сформульований фактичний імператив важливості кіберосвіти на всіх рівнях освітніх та життєвих траєкторій сучасної людини, постає питання про інструменти, які можуть застосувати науковці та державні органи до вимірювання її якості та повноти, а фактично - рівня зрілості кіберосвіти. Хоча методологій та дієвих інструментів такого вимірювання все ще недостатньо, однак окремі з них цілком можуть бути застосовані для вимірювання кіберзрілості освіти в Україні. Одним з таких інструментів є методологія, запропонована Агенцією ЄС з питань кібербезпеки (ENISA).

Отже, метою дослідження є охарактеризувати методологію Агенції ЄС з питань кібербезпеки (ENISA), запропоновану для оцінювання рівня зрілості кібербезпекової освіти.

Виклад основного матеріалу. Рівень зрілості систем освіти з питань кібербезпеки суттєво різниться між країнами. ENISA здійснила дослідження рівня зрілості низки освітніх систем країн Європейського Союзу, визначивши ключові виклики, з якими стикаються держави-члени, а також виокремила найкращі практики впровадження кібербезпекової освіти. Україна, активно рухаючись шляхом європейської інтеграції, має запозичувати наявний європейський досвід, водночас чітко розуміючи власні виклики та потреби у сфері кібербезпекової освіти.

Базова методологія пропонує такий поділ рівнів зрілості кібербезпекової освіти:

- *несформований рівень* (0–20%): держава не визначилась щодо політики освіти з кібербезпеки. Відсутні політичні чи стратегічні рамки, стратегії (кібербезпекові чи освітні) не піднімають тему кібербезпекової освіти, не існує планів дій чи дорожніх карт в цій сфері. У школах ця тема не впроваджується, а освіта з кібербезпеки недоступна у початковій або середній школі;

- *початковий/епізодичний рівень* (20–40%): держава не має чітко визначеного підходу до кібербезпекової освіти у початковій та середній школі, однак можуть бути певні загальні цілі щодо такої освіти та впроваджуються окремі заходи з кібербезпекової освіти. Існують окремі програми для досягнення цієї мети, імплементуються деякі вимоги європейського законодавства. Водночас щодо шкільної освіти з кібербезпеки немає конкретної політичної та стратегічної основи, хоча і присутні певні рекомендації та правила які стосуються цієї теми;

- *ранній рівень* (40–60%): наявний чіткий національний підхід до впровадження кібербезпекової освіти. Існують початкові політики, плани дій, дорожні карти та інші ініціативи, які безпосередньо впливають на освіту з кібербезпеки на всіх рівнях (від початкової школи до старших класів). Крім того, починають залучатись активні стейкхолдери;

- *стабільний рівень* (60–80%): наявна чітка державна стратегія надання та поширення кібербезпекової освіти, яка підтримується політичними кроками, ініціативами, а також програмами, до яких залучені різні стейкхолдери. Практики та заходи запроваджуються однаково на національному та регіональному рівнях. Діяльність визначена та задокументована з чітким розподілом ресурсів та управлінням, а також встановленими термінами реалізації. Застосовується довгострокове бачення, і кібербезпека є важливою частиною навчальних програм у початковій та середній школі;

- *оптимізований/адаптивний рівень* (80–100%): щодо освіти з кібербезпеки є не лише окрема стратегія, а й для неї відбувається постійний процес оцінки: визначаються пріоритети, оперативно проводиться оптимізація, існує надійна система показників реалізації, є коротко-, середньо- та довгострокові цілі. Ефективність освітньої діяльності з кібербезпеки регулярно вимірюється та контролюється за допомогою усталеної системи показників. Визначаються фактори успіху, виклики та прогалини в реалізації заходів, а програми, ініціативи та стратегія оптимізуються та коригуються.

Окреслену методологію застосувала Агенція для підготовки дослідження Cybersecurity Education Maturity Assessment [9]. Пропонована методологія дозволяє визначити сильні сторони

та проблемні аспекти національної освітньої системи, а також окреслити шляхи її подальшого вдосконалення. Методологія включає комплекс з 25 питань, 18 – з яких підлягають кількісній оцінці, а ще 7 – спрямовані на виявлення якісних характеристик розвитку системи початкової та середньої освіти. Питання зосереджені в трьох макроблоках: Урядовий (Governmental), Стратегія (Strategic) та Операційні заходи (Operational).

Урядовий блок містить такі підблоки:

Регуляторна база (Regulatory framework) – оцінка наявності в країні регуляторної бази, яка визначає обов'язковість кібербезпекової освіти та визначення обсягів її викладання.

Політику (Policies) – оцінка наявності чи відсутності спеціальної політики, розробленої щодо освіти з кібербезпеки в межах початкової та середньої освіти.

Підтримка (Support) – наявність будь-яких національних програм які підтримують кібербезпекову освіту, а також розроблених рекомендацій/настанов для підтримки цієї освіти.

Стратегія (Strategic) оцінює:

- *національну стратегію (National Strategies)* – визначення того, чи є питання кібербезпекової освіти на рівні шкіл частиною національної стратегії кібербезпеки;

- *план дій (Action Plan)* – чи існують національні освітні стратегії / їх плани дій, що прямо підтримують впровадження кібербезпекової освіти в школах;

- *співпрацю (Cooperation)* – чи налагоджено міждержавну, національну чи регіональну співпрацю в питаннях, пов'язаних з кібербезпековою освітою.

Операційні заходи (Operational) мають визначити:

- *забезпечення навчання (Provision of education)* – фактичне включення кібербезпекової компоненти у програми навчання початкової та середньої школи;

- *наявність механізму оцінювання (Implementation evaluation mechanism)* – чи існують інструменти моніторингу успішності навчання та контролю його якості.

Базова модель дослідження ENISA передбачає проведення глибинних інтерв'ю з експертами та подальший аналіз отриманих результатів. Цей підхід видається цілком раціональним для загальноєвропейської агенції, яка не має достатньої кількості ресурсів та окремих фахівців в кожній країні, які глибоко спеціалізуються на відповідній тематиці. Відтак метод «глибинних інтерв'ю» вбачається раціональним з огляду на необхідність знайти лише окремих експертів для оцінки ситуації на рівні країни не заглиблюючись у

особливості місцевого законодавства чи практик. Цей підхід дає можливість швидко і досить точно (але часто без деталей) оцінити загальну ситуацію та окреслити перспективи подальших досліджень.

Однак для застосування цієї методології на рівні окремої країни підхід потребує певного корегування (незалежно від того, хто проводить відповідну оцінку – державний орган чи науковець/група науковців). Фокусування на національному рівні змушує змінити логіку проведення такого дослідження і сконцентруватись на таких етапах:

1. Кабінетне дослідження в частині вивчення нормативних та стратегічних документів, що регулюють процес навчання для первинної та середньої освіти, а також ключові стратегічні напрямки кібербезпеки закріплені на рівні національних стратегічних документів. Також цей етап дослідження охоплює аналіз публічно доступних даних про заходи кіберосвіти, що здійснювались різними стейкхолдерами.

2. Аналіз результатів запитів, надісланих до урядових структур, які опікуються питаннями освіти чи релевантними питаннями кібербезпеки.

З огляду на стратегічний курс України на євроінтеграцію та побудову цифрової держави, методологія ENISA щодо оцінки зрілості кіберосвіти є актуальною для національного контексту з кількох причин:

1. *Гармонізація з європейськими стандартами:* методологія ENISA розроблена у межах політики ЄС у сфері кібербезпеки й освіти. Її використання дозволяє синхронізувати українську систему з європейськими підходами.

2. *Інституційна прозорість і вимірюваність:* ENISA пропонує структуровану модель з чіткими критеріями оцінки, що дозволяє об'єктивно діагностувати сильні та слабкі сторони національної політики й освітньої практики, а також здійснювати повторне вимірювання прогресу.

3. *Недостатність національних інструментів оцінки:* в Україні відсутні власні стандартизовані інструменти для вимірювання рівня впровадження кіберосвіти на шкільному рівні. ENISA може заповнити цю прогалину до моменту розробки національного механізму.

4. *Відповідь на виклики безпеки в освіті:* масове впровадження цифрових платформ у школах і водночас зростання інцидентів кіберзагроз потребують цілісного підходу до навчання учнів і вчителів цифровій безпеці. Метод ENISA дозволяє стратегічно визначити пріоритети.

Прикладом застосування методології в українському дискурсі є дослідження та аналітичний звіт Центру аналізу та розробки ефективних політик [5]. На основі методології ENISA здійснено дослідження та підготовлено аналітичний

звіт «Оцінка рівня зрілості кіберосвіти: стан в Україні», на основі якого зроблено висновки: Україна лише на початку шляху до вищих рівнів кіберзрілості освіти; поняття «кібербезпекова освіта» артикулюється на рівні ключових стратегічних документів, зокрема, Стратегії кібербезпеки України; вивчення питань кібербезпеки запроваджено на рівні національного освітнього стандарту, завдяки чому «кібергігієна», як складова, інтегрована в усі освітні програми; в Україні реалізується чимало національних ініціатив спрямованих на підвищення знань учнів, батьків та вчителів з окремих аспектів кібербезпеки. Разом з тим, відмічено брак ефективної моделі оцінки знань школярів щодо якості їх кіберосвіти: немає механізму моніторингу, конкретних показників для оцінки результативності впроваджених освітніх ініціатив з кібербезпеки тощо.

Наукова новизна дослідження полягає у методологічному обґрунтуванні застосування та адаптації моделі ENISA до національного контексту України, що дозволяє використати її як комплексний інструмент оцінювання рівня зрілості кіберосвіти у початковій та середній школі.

Запропоновано авторське бачення етапності національної адаптації методології ENISA, що включає інтеграцію експертних інтерв'ю, аналіз нормативних документів та інструментів оцінювання освітніх результатів. Це створює підґрунтя для розроблення національної моделі оцінювання кіберзрілості освіти.

Запропоновано інтерпретацію кіберосвіти як цифрової платформи соціокультурної взаємодії, що формується на перетині освіти, цифрових компетентностей та громадянської активності. Використання методології ENISA створює умови для розроблення національної «дорожньої карти» кіберосвіти як цифрової платформи, що передбачає побудову цілісної освітньої екосистеми «школа – університет – професія».

Висновки. Методологія ENISA є релевантним та ефективним інструментом для комплексного оцінювання стану кіберосвіти в Україні, оскільки враховує нормативний, стратегічний та операційний аспекти формування цифрової та кібербезпекової компетентності на рівні початкової та середньої освіти.

Інтерпретація кіберосвіти як цифрової платформи дає змогу комплексно оцінити стан української системи, включно з нормативною базою, стратегічною узгодженістю, практиками навчання та механізмами моніторингу. ENISA пропонує модель, що дозволяє охопити ці аспекти системно та порівнювально.

Використання методології дає змогу системно діагностувати сильні й слабкі сторони національної освітньої політики, визначати прогалини у

нормативному забезпеченні, узгодженості стратегій і практичній реалізації навчальних програм.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на емпіричну перевірку адаптованої моделі ENISA, розробку інструментарію для регулярного моніторингу знань і створення національної

моделі оцінювання рівня кіберосвіти та розроблення національної системи індикаторів, що враховуватиме платформну природу кіберосвіти та її зв'язок з розвитком цифрового громадянства.

Список використаних джерел

1. Даник Ю., Зінченко А. Кіберосвіта та її особливості. *Військова освіта*. 2018. № 2. С. 67–84.
2. Овчарук О. Сучасні підходи до розвитку цифрової компетентності людини та цифрового громадянства в європейських країнах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. № 2. С. 1–13.
3. Пучков О., Уваркіна О. Сталий розвиток системи формальної кіберосвіти: рефлексія сучасних концептів. *Information Technology and Security. January-June 2023*. Vol. 11. Iss. 1 (20). С. 60–68.
4. Уваркіна О. В., Шевчук О. С., Горнійчук І. В. Неформальна кіберосвіта: сучасне «вікно можливостей». *Modern educational strategies under the influence of the development of the information society and European integration* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 491–506. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/435/11674/24413-1?inline=1> (дата звернення: 26.10.2025).
5. Центр аналізу та розробки ефективних політик. Оцінка рівня зрілості кіберосвіти: стан в Україні. URL: <https://cader.org.ua> (дата звернення: 26.10.2025).
6. AlSanad J. H. Cybersecurity In Education. *International Journal of Computer Science and Information Technology Research* Vol. 12. Iss. 2. P: 51–61. URL: <https://www.researchpublish.com/upload/book/Cybersecurity%20in%20education-27062024-1.pdf> (дата звернення: 20.09.2025).
7. Amankwa E. Relevance of Cybersecurity Education at Pedagogy Levels in Schools. *Journal of Information Security*. 2021. № 12. P. 233–249. URL: <https://doi.org/10.4236/jis.2021.124013> (дата звернення: 19.10.2025).
8. Basholli A., B Mema, Basholli F. The role of education in cyber hygiene July 2023. Conference: 7th Advanced Engineering Days. URL: https://www.researchgate.net/publication/373077128_The_role_of_education_in_cyber_hygiene (дата звернення: 26.09.2025).
9. Cybersecurity Education Maturity Assessment. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/cybersecurity-education-maturity-assessment> (дата звернення: 26.08.2025).
10. Digital Citizenship Education (DCE). URL: <https://www.coe.int/en/web/education/dce-concept> (дата звернення: 26.09.2025).
11. McLuhan M. *Understanding Media. The extensions of man*. McGraw-Hill, New York, 1964. URL: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> (дата звернення: 14.09.2025).
12. Ondrušková D., Pospíšil R. The good practices for implementation of cyber security education for school children *Contemporary Educational Technology*. 2023. №15(3). P. 435. URL: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> (дата звернення: 20.10.2025).
13. Triplett W. Addressing Cybersecurity Challenges in Education. *January International Journal of STEM Education for Sustainability*. 2023. № 3(1). P. 47–67 URL: <https://www.journal.gmpionline.com/index.php/ijses/article/view/132> (дата звернення: 15.10.2025).

References

1. Danyk, Ju. & Zinchenko, A. (2018). Cyberworld and its particularities. *Military Education*, 3, 67–84 [in Ukrainian].
2. Ovcharuk, O. (2020). Current approaches to the development of digital competence of people and digital communities in European countries. *Information technologies and technologies*, 76, 1–13 [in Ukrainian].
3. Puchkov, O. & Uvarkina, O. (2023). Steel development of the system of formal cyber education: reflection of current concepts. *January-June 2023*, 11 (1) (20), 60–68 [in Ukrainian].
4. Uvarkina, O. V., & Shevchuk, O. S., & Horniichuk, I. V. (2024). Non-formal cyber-education: contemporary 'opportunities window'. In *Modern educational strategies under the influence of the development*

of the information society and European integration. Baltija Publishing, 491–506. Retrieved from: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/435/11674/24413-1?inline=1> [in Ukrainian].

5. Centre for analysis and development of effective policies. (2025). Assessment of the level of maturity of cyber awareness: a country in Ukraine. <https://cadep.org.ua/> [in Ukrainian].

6. AlSanad, J. H. (2024). Cybersecurity in Education. *International Journal of Computer Science and Information Technology Research*, 12 (2), 51–61. Retrieved from: <https://www.researchpublish.com/upload/book/Cybersecurity%20in%20education-27062024-1.pdf> [in Ukrainian].

7. Amankwa, E. (2021). Relevance of Cybersecurity Education at Pedagogy Levels in Schools. *Journal of Information Security*, 12, 233–249. DOI: <https://doi.org/10.4236/jis.2021.124013> [in English].

8. Basholli, A., Mema, B. & Basholli, F. (2023). The role of education in cyber. Conference: 7th Advanced Engineering Days. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/373077128_The_role_of_education_in_cyber_hygiene [in English].

9. Cybersecurity Education Maturity Assessment (2024). Retrieved from: <https://www.enisa.europa.eu/publications/cybersecurity-education-maturity-assessment> [in English].

10. Digital Citizenship Education (DCE) (2025). Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/education/dce-concept> [in English].

11. McLuhan, M. (1964). *Understanding Media. The extensions of man*. McGraw-Hill. Retrieved from: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> [in English].

12. Ondrušková, D., & Pospíšil, R. (2023). The good practices for implementation of cyber security education for school children. *Contemporary Educational Technology*, 15(3), 435. Retrieved from: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> [in English].

13. Triplett, W. (2023). Addressing Cybersecurity Challenges in Education. *January International Journal of STEM Education for Sustainability*, 3(1), 47–67. Retrieved from: <https://www.journal.gmpionline.com/index.php/ijses/article/view/132> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 06.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 002.5:378

DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350097

Цитування:

Драпалюк Д. М. Профілізація і диверсифікація освітніх програм підготовки бібліотечних та інформаційних фахівців. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 69–74.

Drapaliuk D. (2025). Profilisation and Diversification of Educational Programmes for Training Library and Information Specialists. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 69–74 [in Ukrainian].

Драпалюк Дмитро Миколайович,
аспірант кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»,
<https://orcid.org/0009-0002-0054-246X>
dmytro.m.drapaliuk@lpnu.ua

ПРОФІЛІЗАЦІЯ І ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

Мета статті полягає у вивченні тенденцій профілізації і диверсифікації освітніх програм підготовки бібліотечних та інформаційних фахівців у вітчизняних ЗВО. **Методологія дослідження** полягає у використанні загальнонаукових методів. Методи аналізу та синтезу застосовано для вивчення теоретичних та емпіричних джерел. Контент-аналіз використано для встановлення продуктивності використання концептів в профільних освітніх програм. Порівняльний метод, метод логічних узагальнень застосовано для дослідження досвіду профілізації і диверсифікації освітніх програм підготовки фахівців в ЗВО України, а метод прогнозування – для визначення тенденцій конвергенції змісту навчання. Метод візуалізації у табличній формі використано для ілюстрування та аргументації результатів дослідження. **Наукова новизна** роботи полягає у з'ясуванні поширеності процесів цифрової трансформації змісту навчання у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи на основі формулювань назв чинних 65 бакалаврських і 34 магістерських освітніх програм, розроблено концептуальну схему аналізу змістовної спрямованості освітніх програм. **Висновки.** Проведений аналіз з використанням широкої емпіричної бази засвідчив, що профілізаційні і диверсифікаційні процеси розвиваються в напрямі таких актуальних аспектів фахової підготовки, як інформаційна аналітика, інформаційний і комунікаційний менеджмент, документаційна та інформаційна підтримка управлінської діяльності, технології PR- і HR-діяльності, інтернет-маркетинг, медіа технології, технології штучного інтелекту, хмарні технології. Технологічний розвиток, зумовлений процесами глобальної цифровізації, інтеграція предметних полів споріднених та близьких сфер суспільної діяльності слугує основою для побудови диверсифікованих освітніх програм для здобуття вищої освіти.

Ключові слова: освітня програма, профілізація освітніх програм, диверсифікація освітніх програм, цифрова трансформація змісту навчання.

Drapaliuk Dmytro,
Postgraduate Student, Lviv Polytechnic National University

PROFILISATION AND DIVERSIFICATION OF EDUCATIONAL PROGRAMMES FOR TRAINING LIBRARY AND INFORMATION SPECIALISTS

The purpose of the study is to examine trends in the specialisation and diversification of educational programmes for training library and information specialists in domestic higher education institutions. **The research methodology** consists of the use of general scientific methods. Methods of analysis and synthesis were used to study theoretical and empirical sources. Content analysis was used to establish the productivity of the use of concepts in specialised educational programmes. The comparative method and the method of logical generalisation were used to study the experience of profiling and diversifying educational programmes for training specialists in higher education institutions in Ukraine, and the forecasting method was used to identify trends in the convergence of educational content. The method of visualisation in tabular form was

used to illustrate and argue the research results. **The scientific novelty** of the work lies in clarifying the prevalence of digital transformation processes in the content of education in the field of information. Library and archival science based on the formulations of the names of 65 bachelor's and 34 master's educational programmes currently in force, and a conceptual scheme for analysing the content orientation of educational programmes has been developed. **Conclusions.** The analysis conducted using a broad empirical base has shown that the processes of specialisation and diversification are developing in the direction of such relevant aspects of professional training as information analytics, information and communication management, documentation and information support for management activities, PR and HR technologies, internet marketing, media technologies, artificial intelligence technologies, and cloud technologies. Technological development driven by global digitalisation processes and the integration of related and closely related fields of social activity serve as the basis for building diversified educational programmes for higher education.

Keywords: educational programme, profiling of educational programme, diversification of educational programmes, digital transformation of educational content.

Актуальність теми дослідження. Підготування сучасного фахівця в контексті цифрової гуманітаристики зумовлене об'єктивними процесами докорінної модернізації діяльності інформаційно-аналітичних структур, бібліотек, архівів. Зростає їхня роль як наукових, інформаційно-аналітичних і навчальних центрів, які надають можливість оперативно та повно використовувати інформаційні ресурси, проводити інформаційний пошук із застосуванням інформаційних технологій, систем і мереж, входить в світовий науковий та освітній простір. Інтеграція сфери документації та інформації у світ цифрових технологій перебуває під впливом науково-технічних і технологічних факторів: поширення інформаційних і комп'ютерних технологій в усіх сферах інтелектуальної праці; поширення наукомістких технологій; застосування технологій штучного інтелекту; актуалізування захисту інформаційного простору.

Підготування молодих фахівців, які володіють цифровими технологіями в поєднанні з бібліотечнознавчими та суміжногалузевими знаннями та уміннями, потребує профілізації і диверсифікації освітніх програм (ОП) для здобуття вищої освіти в конкурентних умовах ринку освітніх послуг, ринку праці. Вивчення процесів профілізації і диверсифікації освітніх програм відбувається на межі зміни спеціальності з підготування фахівців документно-комунікаційної сфери. Дослідження визначає тренди тривалого розвитку змісту навчання зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і стартові позиції з підготування фахівців зі спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа.

Аналіз досліджень і публікацій. Інноваційні наукові розвідки та узагальнення досвіду реалізації освітніх програм, впровадження різних концепцій змісту та методик освітньої діяльності у ЗВО відповідно до стандартів для різних рівнів вищої освіти є пріоритетним напрямом наукових досліджень [2]. Розвиток документальних цифрових систем культурної спадщини, інформаційно-документаційне забезпечення соціокомунікаційного

простору культури в Україні розгортається в контексті глобальних процесів формування цифрового культурного простору України [3]. Цифрові технології широко впроваджуються у закладах вищої освіти, передбачаючи вивчення таких цифрових технологій, як доповнена реальність, віртуальна реальність, штучний інтелект, роботизація, блокчейн, медіаосвіта, хмаро орієнтовані середовища, гейміфікація, STEM/STEAM-освіта [7]. Завдання модернізації і гармонізації вітчизняних освітніх програм з міжнародним досвідом зумовлює широке обговорення науковою спільнотою різноманітних теоретико-методологічних і прикладних питань організації навчального процесу зі спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» (БІАС) [4]. Наукова думка продукує ідеї конвергентних ОП, диверсифікуючи підготовку фахівців зі спеціальності БІАС (БІАС). Споріднені предметні поля, узагальнені об'єкти діяльності утворюються в підготовці фахівців з БІАС та PR-менеджерів [5]. Розроблення диверсифікованих освітніх програм за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» зорієнтовано на «цифрові» професії та задоволення вимог ринку праці [6]. Диверсифікаційне спрямування ґрунтується на перетині інформаційно-комунікаційної компоненти та компонент споріднених спеціальностей [1].

Мета дослідження полягає в дослідженні тенденцій профілізації і диверсифікації освітніх програм підготування бібліотечно-інформаційних фахівців.

Виклад основного матеріалу. Профілізація і диверсифікація освітніх програм – ключові напрями модернізації та удосконалення системи вищої освіти зі спеціальності БІАС. Степенева система освіти дає можливість використати реальні і потенційні можливості цих підходів до диференціації навчання, зважаючи на функціональні особливості та обсяг обох понять [8; 10]. Пропонуємо конкретизоване тлумачення терміна *профілізація змісту освіти* як процесу впровадження особистісно орієнтованого навчання шляхом врахування в

освітніх програмах індивідуальних потреб, схильностей і здібностей, вимог ринку праці для соціального та професійного самовизначення і самореалізації здобувачів [9].

Пропонуємо тлумачити термін *диверсифікація навчальної роботи* як процес, спрямований на різнобічне розширення переліку освітніх програм, просування актуальних спеціалізацій, цифровізацію характеру і змісту освітніх послуг з метою удосконалення освітньої діяльності, підготовки фахівців для нових, інтегрованих сфер діяльності. Профілізація відображає специфіку особистісної зорієнтованості здобувачів, компетентнісну парадигму професійного навчання. Успіх диверсифікації навчальної роботи значною мірою залежить від реалізації політики стратегічного управління ЗВО. Профілізація і диверсифікація навчальної роботи має безпосередній визначальний вплив на якість змісту навчання.

За формулюванням назв освітніх програм бакалаврату і магістратури встановлюємо поширеність процесів цифрової трансформації змісту навчання у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Із 65 бакалаврських освітніх програм – 12 мають назву напряму підготовки «Документознавство та інформаційна діяльність» і 16 – назву спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що становить 43 %. Серед 34 магістерських освітніх програм ця тенденція має ще більш виразні показники: 9 мають назву напряму підготовки «Документознавство та інформаційна діяльність» і 10 – назву спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що становить 56 %. На нашу думку, збереження назви напряму чи спеціальності у формулюванні ОП зумовлено такими чинниками: брак політичної волі введення профільної освітньої програми; відсутність з'ясування професійного самовизначення та самореалізації здобувачів шляхом діагностико-прогностичного обґрунтування доцільності введення профільної освітньої програми; позитивний досвід набору абітурієнтів на напрям ДІД у попередні роки; низький соціальний статус та імідж бібліотек та архівів, які фігурують в назві спеціальності ІБАС; намір охопити якомога ширший контингент абітурієнтів, включно із здобувачами, які можуть претендувати на посади в бібліотеках та архівах, маючи диплом про набуття освіти з бібліотечної справи. Дослідження тематики ОП як концентрованого вияву профільної спрямованості навчальної роботи зі спеціальності ІБАС скероване на доведення *гіпотези*: інноваційний підхід до формулювань назв ОП, а отже змісту навчання, полягає в констатації домінування потреби у фахівцях, які володіють цифровими і соціально-комунікаційними технологіями.

Концептом формулювання назви освітньої програми визначаємо спеціальний термін (слово,

композит, словосполучення), який містить інноваційну ідею і демонструє головний задум і розуміння сутності і предмету вивчення. Для вивчення поширеності процесів цифрової трансформації змісту навчання у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи об'єктом дослідження є формулювання назв освітніх програм, на які у ЗВО України оголошено приймання зі спеціальності 029 ІБАС у 2024 році. Для виконання контент аналізу формуємо 2 вибірки: 1. Вибірка назв освітніх програм: із генеральної сукупності вибираємо 37 бакалаврських і 15 магістерських освітніх програм, які не повторюють назву напряму ДІД і спеціальності ІБАС. 2. Вибірка концептів у формулюваннях назв профільних бакалаврських і магістерських освітніх програм. Критерії екстракції і групування концептів як окремих одиниць: 1. Кожен із компонентів назви ОП, що він є окремим терміном (*інформаційна аналітика і зв'язки з громадськістю* → *інформаційна аналітика + зв'язки з громадськістю*). 2. Термін-словосполучення *інформаційна діяльність*, якщо він не входить до назви напряму підготовки (*соціальні комунікації та інформаційна діяльність* → *соціальні комунікації + інформаційна діяльність*). 3. Кожен компонент словосполучення, що містить кілька означень до одного означуваного слова, і кожен компонент є терміном (*інформаційна та документаційна діяльність* → *інформаційна діяльність + документаційна діяльність*). 4. Кожен компонент словосполучення, що містить одне означення до кількох означуваних слів, і кожен компонент є терміном (*міжнародна документація та інформація* → *міжнародна документація + міжнародна інформація*). Критерії групування синонімічних концептів як однієї одиниці у разі: 1. Використання лексичних, синтаксичних синонімів (*зв'язки з громадськістю, PR-діяльність, комунікації з громадськістю*). 2. Використання синонімічних терміноелементів: у значенні діяльність, справа, робота (*інформаційно-аналітична діяльність, інформаційно-аналітична робота, інформаційна аналітика*); у значенні забезпечення, супровід, підтримка, діяльність (*документаційне забезпечення управління, документаційна діяльність, документаційна підтримка управлінської діяльності, інформаційне документопорядження, документно-інформаційне забезпечення (документно-інформаційний супровід)*); у значенні керування, управління, документаційний або інформаційний технологічний процес (*управління документаційними процесами, керування документаційними процесами, управління документацією*).

Кількісний контент-аналіз застосовуємо для встановлення продуктивності використання концептів в профільних ОП. Смысловое ядро формулювань назв ОП переважно становлять

технологічні концепти, базові концепти визначають сферу їхнього застосування в практичній діяльності. Серед технологічних концептів домінують позиції займає концепт «Інформаційна діяльність», який зафіксовано у 15 бакалаврських освітніх програмах. Дещо поступається популярністю концепт «Документаційна діяльність», який виявлено у назвах 10 бакалаврських освітніх програм. У магістерських освітніх програмах ці концепти рівноцінні – по 9, що можна пояснити цілеспрямованим попитом на підготування магістрів різних спеціальностей для адаптації у сфері документаційного забезпечення управлінської діяльності установ, в бібліотеках, архівах. Доволі високий попит на освітні програми з профілем

комунікаційної діяльності (9 концептів). Якісний контент-аналіз застосовуємо для фіксування нетривіальних концептів, їхнього трактування як трендів розвитку змісту навчання зі спеціальності ІБАС. Фіксування, групування та узагальнення традиційних, оригінальних концептів дає емпіричний матеріал для виявлення і трактування трендів розвитку змісту навчання зі спеціальності ІБАС. Пропонуємо концептуальну схему аналізу змістовної спрямованості освітніх програм, розроблену на основі ОП зі спеціальності 029 ІБАС, проте методологія аналізу придатна до використання й під час розроблення чи редагування ОП зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» (табл. 1).

Таблиця 1

Концептуальна схема аналізу змістовної спрямованості освітніх програм з підготовки спеціалістів у сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи

	Загальні категорії	Концепт	Бакалаврат	Магістратура
Базові концепти	Об'єкт діяльності (сфери діяльності, спільноти)	Адміністративна діяльність	1	
		Правова діяльність	1	
		Бібліотечна діяльність		1
		Кадрова робота	1	
		Книжкова справа	1	
		Органи державної влади	1	
		Органи місцевого самоврядування	1	
		Поліграфія		1
		Управлінська діяльність	2	3
		Цифрова громада		1
	Наука	Архівістика	1	
		Бібліографія	1	1
		Бібліотекознавство	1	1
		Документознавство	2	
		Книгознавство	1	1
	Документація та інформація	Консолідована інформація		1
		Міжнародна документація	1	
		Міжнародна інформація	1	
		Цифрова інформація	1	
Технологічні	Документна діяльність	Документаційне забезпечення управління	3	5
		Диджиталізація документаційних процесів	1	
		Документно-аналітична діяльність		1
		Документно-інформаційне забезпечення	3	2
		Управління документаційними процесами	3	1
	Інформаційна діяльність	Інформаційна діяльність	5	4
		Інформаційне забезпечення управління		1
		Інформаційний інжиніринг		1
		Інформаційний менеджмент	1	
		Інформаційно-аналітична діяльність	7	1
		Інформаційно-документна діяльність		1
		Менеджмент інформаційної діяльності		1
		Управління інформаційно-аналітичною діяльністю	1	
	Комунікаційна діяльність	Управління цифровою інформацією	1	
		Диджитальні медіа	1	
		Зв'язки з громадськістю	4	
		Комунікаційний менеджмент		1
		Медіакомунікації	1	
		Соціальні комунікації	2	1
		Управління інформаційними комунікаціями	1	
Управління інформаційно-комунікаційною діяльністю		1		

Маркетинг, менеджмент	Інтернет-маркетинг	2	
	Менеджмент органів державної влади	1	
	Менеджмент органів місцевого самоврядування	1	
Лінгвістика	Науково-технічний переклад	1	

У запропонованій концептуальній схемі виділяємо базові концепти, які згруповані за такими категоріями: об'єкти діяльності (галузі, сфери діяльності, спільноти), науки, види документації та інформації. У категорії *об'єкти діяльності* акцентовано на адміністративній, бібліотечній, кадровій, поліграфічній, правовій, управлінській діяльність, книжковій справі, діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування. У категорії *науки* зафіксовано винятково традиційний підхід: архівістика, бібліографія, бібліотекознавство, документознавство, книгознавство. У категорії *документація та інформація* відкривають актуальні тренди освітні програми, які зацікавить здобувачів-бакалаврів Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (ОП «Міжнародна документація та інформація»), здобувачів-магістрів Національного транспортного університету (ОП «Консолідована інформація»).

Технологічні концепти згруповано за категоріями: документна діяльність, інформаційна діяльність, комунікаційна діяльність, маркетинг і менеджмент, лінгвістика. У категорії *«документна діяльність»* охоплено комплекс процесів, які передбачають як застосування документаційних процесів в управлінні (ОП «Документаційне забезпечення управління»), «Управління документаційними процесами»), так надання документної інформації із застосуванням інформаційних технологій (ОП «Документно-аналітична діяльність», «Документно-інформаційне забезпечення»). Житомирський державний університет імені Івана Франка пропонує бакалаврам освітню програму «Інформаційно-аналітична робота та диджиталізація документаційних процесів». Категорія *«інформаційна діяльність»* репрезентує найбільш широкий спектр прикладів освітніх програм, які передбачають застосування цифрових технологій в межах предметного поля спеціальності ІБАС. Нещодавно окремі навчальні дисципліни сьогодні розвинулися як актуальні компоненти освітніх програм: «Інформаційна діяльність», «Інформаційне забезпечення управління», «Інформаційно-аналітична діяльність», «Інформаційно-документна діяльність». З'явилися освітні програми, які вивчають функціонування інформації в управлінському контексті (як у значенні *організування*, так і в значенні *технологічний процес*): «Інформаційний менеджмент і зв'язки з громадськістю» (КНУКіМ), «Менеджмент інформаційної діяльності» (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара), «Управління інформаційно-

аналітичною діяльністю та комунікації з громадськістю» (Національний транспортний університет), «Інформаційна аналітика та комунікаційний менеджмент» (Національний університет «Острозька академія»). Інноваційні освітні програми запровадили: Харківська державна академія культури – «Управління цифровою інформацією» для бакалаврів, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу – «Інформаційний інжиніринг та соціальні комунікації» для магістрів. У категорії *«комунікаційна діяльність»* привертають увагу бакалаврські освітні програми «Диджитальні медіа» (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара), «Інформаційна діяльність та медіакомунікації» (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв), які реалізуються в межах стандартних компетентнісних вимог до спеціальності ІБАС.

У контексті традиційного підготування молодих кадрів для документаційного забезпечення діяльності управлінських структур установ інституалізується ще один напрям диверсифікації освітніх програм зі спеціальності ІБАС – сфера *маркетингу і менеджменту*. Київський національний університет культури і мистецтв і Київський університет культури відкрили бакалаврську освітню програму «Інформаційна аналітика та інтернет-маркетинг», Дніпровський факультет менеджменту і бізнесу Київського університету культури – «Документознавство, менеджмент органів державної влади та місцевого самоврядування». Національний транспортний університет зацікавлює абітурієнтів перспективою набуття і поєднання знань та умінь з управління документацією і лінгвістики шляхом навчання за програмою «Управління документаційними процесами та науково-технічний переклад».

Наукова новизна роботи полягає у з'ясуванні поширеності процесів цифрової трансформації змісту навчання у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи на основі формулювань назв чинних бакалаврських і магістерських освітніх програм, розроблено концептуальну схему аналізу змістовної спрямованості освітніх програм.

Висновки. Освітні програми мають виразну теоретичну і прикладну зорієнтованість на інформаційно-аналітичну, документну, комунікаційну діяльність із застосуванням комп'ютерних та інформаційних технологій. Диверсифікація освітніх програм відбувається в напрямі PR-, HR-діяльності, інтернет-маркетингу та інформаційного менеджменту з використанням потенціалу нових медіа, створення нових інформаційних продуктів і

надання послуг з використанням технологій штучного інтелекту, хмарних технологій, у межах яких будується кар'єра випускників за спеціальністю В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа.

Список використаних джерел

1. Баландіна Н., Кубко В. Досвід проектування освітньої програми з журналістики в Одеському національному політехнічному університеті. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 4. С. 35–41. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.4\(297\).35-41](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.4(297).35-41).
2. Бачинська Н. А. Запровадження освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: традиції та інновації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 95–101. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2022.269816>.
3. Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с.
4. Комова М. В., Драпалюк Д. М. Сучасні тенденції в освіті з бібліотекознавства та інформаційних наук: закордонний досвід. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2024. № 65. С. 143–157. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.10>.
5. Кундеревич О. В. Розвиток технологій «паблік рилейшнз» в галузі екології та екологічної освіти в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 4. С. 117–122.
6. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. «Цифрові» професії інформаційного фахівця: освітні перспективи і вимоги ринку праці. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. № 7. С. 58–70. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233279>.
7. Литвин С., Добровольська В. Впровадження цифрових технологій у закладах вищої освіти України. *Інформація, комунікація, суспільство 2025* : збірник матеріалів XIV Міжнародної наукової конференції ICS-2025 (Львів, 22–24 травня 2025 р.). 2025. С. 67–68.
8. Про вищу освіту : Закон України № 76-VIII від 28.12.2014 (із змінами, внесеними згідно із Законами). *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. С. 2004.
9. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі: наказ МОН від № 225 від 14.03.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017, № 2145-VIII (із змінами, внесеними згідно із Законами). *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. С. 380.

References

1. Balandina, N. & Kubko, V. (2021). Experience in designing an educational program in journalism at Odesa National Polytechnic University. *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 35–41 [in Ukrainian].
2. Bachynska, N. A. (2022). Introduction of educational and professional programs in specialty 029 'Information, library and archival affairs': traditions and innovations. *Library science. Document science. Informatics*, 4, 95–101 [in Ukrainian].
3. Dobrovolska, V. V. (2020). Information and documentation support for the development of the socio-communicative space of culture in Ukraine. *Kyiv* [in Ukrainian].
4. Komova, M. V. & Drapaliuk, D. M. (2024). Current Trends in Library and Information Science Education: Foreign Experience. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Culture*, 65, 143–157 [in Ukrainian].
5. Kunderevych, O. V. (2018). Development of public relations technologies in the field of ecology and environmental education in Ukraine. *Library science. Document science. Informatics*, 4, 117–122 [in Ukrainian].
6. Matviienko, O. & Tsyvin, M. (2021). 'Digital' professions of information specialists: educational prospects and labour market requirements. *Ukrainian Journal of Library Science and Informational Sciences*, 7, 58–70 [in Ukrainian].
7. Lytvyn, S. & Dobrovolska, V. (2025). Introduction of digital technologies in higher education institutions of Ukraine. *Information, communication, society 2025: collection of materials of the XIV International Scientific Conference ICS-2025 (Lviv, 22–24 May 2025)*, 67–68 [in Ukrainian].
8. On Higher Education: Law of Ukraine No. 76-VIII of 28.12.2014 (as amended in accordance with the Laws). (2014). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 37–38 [in Ukrainian].
9. On approval of the Concept of specialised training in high school: Order of the Ministry of Education and Science No. 225 of 03/14/2014. (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text> [in Ukrainian].
10. On Education: Law of Ukraine dated 05.09.2017, No. 2145-VIII (as amended in accordance with the Laws). (2017). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 38–39 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025
Отримано після доопрацювання 03.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

оголошує набір

Галузь знань – В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Галузь знань – Д «Бізнес, адміністрування та право»

Освітній ступінь – «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»

Форми навчання: денна, заочна

БАКАЛАВР

1 курс; 2 курс (добір)

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Артменеджмент, інновації та підприємництво»

МАГІСТР

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма

«Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Менеджмент підприємницької діяльності»

ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-наукова програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Терміни навчання:

- **за освітнім ступенем «бакалавр»:** на базі повної загальної освіти – 3 роки 10 місяців; на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра – 2 рік 10 місяців;
- **за освітнім ступенем «магістр»** – за наявності освітнього ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 1 рік 4 місяці.
- **за освітньо-науковим ступенем «доктор філософії»** – за наявності освітнього ступеня магістра, (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 4 роки.

КОНТАКТИ

Більш детальну інформацію можна отримати за адресою:

01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, ауд. 102

Добровольська Вікторія Василівна тел.: (067) 264 43 35

E-mail: vika_dobrovolska@ukr.net, vdobrovolska@dakkkim.edu.ua

Наші спільноти у Facebook: <https://www.facebook.com/groups/namsca/>

Instagram: https://www.instagram.com/nakkkim_academy/

YouTube: <https://www.youtube.com/channel/UCZo7CWDp2QrA0ekKtVQMhaw>

ЯК НАС ЗНАЙТИ

Від станції метро «Арсенальна» їхати в бік Києво-Печерської лаври:
автобус – №24 або №25; тролейбус – №38 до зупинки «Церква Спаса на Берестові»

Наукове видання
Scientific publication

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

*Науковий журнал
Виходить щоквартально
Quarterly Scientific Journal*

**№ 2
2025**

Редактор – *Оксана Бугайова*
Редагування англomовних статей,
анотацій і транслітерації – *Ольга Рубчак*
Комп'ютерна верстка – *Аріадна Терещенко*
Дизайн обкладинки – *Олександр Саприкін*

Editor – *Oksana Buhaieva*
English-language article editing,
annotations, and transliteration – *Olga Rubchak*
Computer layout – *Ariadna Tereshchenko*
Cover design – *Oleksandr Saprykin*

Адреса редакції:
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, каб. 210

Editorial address:
01015, Kyiv, Lavrska St., 9, Bldg. 11, Office 210

наука@dakkkim.edu.ua, vika_dobrovolska@ukr.net

Вимоги до публікацій на сайті:

Publication requirements on the website:

https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/default/Vymohy_2025.pdf

Підп. до друку 25.12.2025. Формат 60x84 1/8.
Папір др. апарат. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 4,53.
Облік.-вид. арк. 7,78. Тираж 100 прим.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9